

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

SOU

1972:85

asyl

Utlänningsutredningen
Stockholm 1972

Statens offentliga utredningar

1972: 85

Inrikesdepartementet

Asyl

Svensk praxis i ärenden om politiskt flyktingskap

Av Göran Melander

Undersökning utförd på uppdrag
av utlänningsutredningen

Stockholm 1972

Statens offentliga utredningar
1972:12
Inrikesdepartementet

Asyl

Svensk praxis i förhållande om
politiskt flyktingkap

Av Gunn Ahlander

Föreliggande arbete är en redogörelse för hur utlänningslagens bestämmelser om asylrätt utfallit i praktiken. I vissa delar bygger utredningen på min avhandling rörande politiska flyktingars rättsställning i Sverige (Göran Melander, *Flyktingar och asyl*, Norstedts 1972). I förevarande arbete har emellertid rätts-

fallsreferaten utökats väsentligt samtidigt som hänsyn i görligaste mån har tagits till de ändringar av rättspraxis som ägt rum, sedan ovan nämnda avhandling publicerades.

Lund i augusti 1972.

Göran Melander

Innehåll

1	Inledning	9	2.4.	Innebörden av uttrycket »förföljelse»	37
1.1.	Avgränsning och disposition	9	2.5.	Grunderna för politisk förföljelse	40
1.2.	Terminologi	11	2.5.1.	Risk för förföljelse på grund av utlänningens härstamning	40
1.3.	Redovisning av materialet för undersökningen	13	2.5.2.	Risk för förföljelse på grund av religiös uppfattning	40
2	Innebörden av begreppet »politisk flykting»	16	2.5.3.	Risk för förföljelse på grund av politiska förhållanden	41
2.1.	Inledning	16	2.5.4.1.	Illegalt gränsöverskridande m.m.	41
2.2.	Innebörden av uttrycket »hemland»	16	2.5.4.2.	Avvikande från militärtjänst m.m.	45
2.3.	Innebörden av uttrycket »risk för förföljelse»	18	2.5.4.3.	Omständigheter, som tillkommit sedan utlänningen lämnat hemlandet	48
2.3.1.	Inledning	18	2.5.4.4.	Övriga orsaker, som innebär risk för förföljelse på grund av politiska förhållanden	48
2.3.2.	Rekvisitets objektiva sida	18			
2.3.2.1.	Öststatsmedborgare	19			
2.3.2.2.	Spanska medborgare	24			
2.3.2.3.	Grekiska medborgare	27			
2.3.2.4.	Medborgare från övriga stater	32			
2.3.3.	Rekvisitets subjektiva sida	33			
2.3.4.	Kravet på bevisning	35			

2.5.5. Risk för förföljelse på grund av politiskt brott	48	5.3. Resedokument	68
3 Utlänningslagens regler om rätt till asyl	50	5.3.1. Allmänna synpunkter	68
3.1. Inledning	50	5.3.2. Praxis rörande utfärdande av resedokument	68
3.2. Begränsningen »synnerliga skäl»	50	5.3.2.1. Flyktingar för vilka Sverige är första asylland	69
3.3. Begränsningen »då han är i behov därav»	50	5.3.2.2. Kollektivt överförda flyktingar	69
3.3.1. Legalt inresta flyktingar, som har tillstånd att resa till annat land	50	5.3.3. Den rättsliga betydelsen av ett beslut att utfärda resedokument	70
3.3.2. Illegalt inresta flyktingar, som kan återsändas till annat land med stöd av internationella överenskomelser	51	6 Förverkande av asyl	73
3.3.3. Övriga fall	51	6.1. Inledning	73
4 Formerna för prövning av politiskt flyktingskap enligt svensk rätt	53	6.2. Förverkande av asyl på grund av brott	73
4.1. Inledning	53	6.2.1. Rekvisitet »synnerligen grov brottslighet»	74
4.2. Prövning i tillståndsärenden	53	6.2.1.1. Ärenden avgjorda under tiden 1954—1960	74
4.3. Prövning i avlägsnandeärenden	54	6.2.1.2. Ärenden avgjorda under tiden 1961—1968	77
4.3.1. Avvisning	54	6.2.1.3. Ärenden avgjorda efter 1968	78
4.3.2. Förpassning	56	6.2.2. Rekvisitet »fara för allmän ordning och säkerhet»	78
4.3.3. Förvisning	58	6.2.3. Förföljelserekvisitet	80
4.4. Prövning i verkställighetsärenden	60	6.3. Förverkande av asyl på grund av säkerhetsskäl	84
4.5. Prövning i samband med upphävande av avlägsnandebeslut	62	6.4. Återsändande till hemlandet av desertörer och andra krigsvägnare	85
5 Legitimationshandling och resedokument för politisk flykt	64	7 Upphörande av flyktingskap	90
5.1. Inledning	64	7.1. Inledning	90
5.2. Främlingspass	65		
5.2.1. Allmänna synpunkter	65		
5.2.2. Praxis rörande utfärdande av främlingspass	66		

7.2. Flyktingen begagnar sig åter av hemlandets skydd	90
7.3. Ändrade förhållanden i flyk- tingens hemland	91
7.3.1. Ungerska medborgare . .	92
7.3.1.1. Ärenden avgjorda före amnestilagens ikraftträdande . .	92
7.3.1.2. Ärenden avgjorda efter amnestila- gens ikraftträdan- de	93
7.3.2. Polska medborgare . .	98

1 Inledning

1.1 *Avgränsning och disposition*

De flyktingproblem, som förekommit under 1900-talet, har av de stater, som mottagit flyktingarna, behandlats ur tre skilda aspekter: en juridisk, en ekonomisk och en social. Föreliggande undersökning tar enbart sikte på förstnämnda förhållande.

Då man skall undersöka den rättsliga ställning, som flyktingar åtnjuter i Sverige, uppkommer spørgsmålet, vilka rättskällor som är relevanta. Dessa kan indelas i två till synes skilda regelkomplex, nämligen dels internationella överenskommelser, dels nationell lagstiftning.¹ De ojämförligt viktigaste internationella överenskommelserna är *1951 års konvention rörande flyktingars rättsliga ställning* samt *1967 års protokoll rörande flyktingars rättsliga ställning*. Den svenska lagstiftning som aktualiseras är i första hand *utlänningslagen den 30 april 1954*, *utlänningskungörelsen den 23 maj 1969 (nr 136)* samt *KK den 11 februari 1955 (nr 29) om resedokument för vissa flyktingar*.

Enligt utlänningsutredningens uppfattning har 1951 års flyktingkonvention tidigare inte införlivats med svensk rätt.² Som konsekvens härav skulle — med ett undantag — svenska rättstillämpande

myndigheter inte vara bundna av denna överenskommelse. Undantaget avser skyldigheten att utfärda resedokument till flykting, där bundenhet enligt konventionen skulle föreligga på grund av bestämmelserna i ovannämnda KK den 11 februari 1955 om resedokument för vissa flyktingar.

Jag delar inte utredningens mening i denna fråga utan anser, att flyktingkonventionen har införlivats med svensk rätt. Den har »transformerats» till svensk lag, dels genom att vissa av konventionens bestämmelser redan haft motsvarighet i intern, svensk lagstiftning eller sedvanerätt, dels genom att lagstiftaren vid utformningen av 1954 års utlänningslag tog sikte på att vissa andra bestämmelser i den nya utlänningslagen inte skulle hindra en svensk ratificering av flyktingkonventionen. Enligt min åsikt leder detta till att svenska myndigheter vid tillämpningen av utlänningslagen är skyldiga att beakta bakomliggande internationella överenskommelser och således bl.a. 1951 års flyktingkonvention. Rättstilläm-

¹ För en redogörelse rörande gällande internationella överenskommelser samt lagstiftning om politiskt flyktingkap i några främmande länder, se betänkandet *Flyktingkap*, SOU 1972: 84, avsnitt 3.3 respektive kapitel 4.

² Se *Flyktingkap*, avsnitt 5.3.1.2.

pande myndigheter skall således tillse, att svensk praxis inte bara står i överensstämmelse med utlänningslagen utan även att den är förenlig med gällande internationella överenskommelser på hithörande område. En undersökning av hur utlänningslagens bestämmelser om asyl fungerat i praktiken bör följaktligen även omfatta svensk praxis' överensstämmelse med bakomliggande internationella överenskommelser (främst 1951 års flyktingkonvention).

Med hänvisning till utlänningsutredningens ovannämnda ställningstagande — att flyktingkonventionen inte har införlivats med svensk rätt — sker i föreliggande undersökning inte någon redovisning av svensk praxis' överensstämmelse med 1951 års flyktingkonvention eller andra internationella överenskommelser på hithörande område.¹

I detta inledningskapitel följer förklaringar av vissa uttryck, som används i den fortsatta framställningen. (Det bör understrykas, att den här använda terminologin inte regelmässigt har samma innebörd som i utlänningsutredningens betänkande.) Därefter följer en redovisning för det material, som utnyttjats för föreliggande undersökning. För en redogörelse av innehållet i gällande internationella överenskommelser samt svensk lagstiftning hänvisas till utredningens betänkande.²

I kapitel 2 undersökes hur begreppet »politisk flykting» har tolkats i praktiken. Denna undersökning försvåras i hög grad av att utlänningsmyndigheten inte avgör, huruvida en asylsökande utlännings är politisk flykting eller ej. Begär en utlännings s.k. *politisk asyl* tar utlänningsmyndigheten som regel endast ställning till frågan, om han skall medges rätt att få vistas i Sverige, och vad han åberopat som stöd för politiskt flyktingskap kan i och för sig ha betydelse för utgång-

en i denna fråga. Man verkställer en *summarisk prövning* av flyktingskapet men tar inte någon slutlig ställning till om utlännings är politisk flykting. Finns invandrarverket, att utlännings skall tillåtas stanna i Sverige, erhåller han uppehållstillstånd och eventuellt arbetstillstånd och främlingspass. Han jämföras således under sin vistelse i Sverige med varje annan utlännings, som inte är medborgare i de nordiska länderna. Det är därför felaktigt att påstå, att en asylsökande utlännings beviljas politisk asyl i Sverige. Varken utlänningsmyndigheten eller flyktingarna — och sådana finns otvivelaktigt i stort antal i Sverige — har som regel kännedom om vem som är att betrakta som politisk flykting.

I kapitel 3 behandlas stadgandet i UtlL 2 § första stycket, som föreskriver, att en politisk flykting inte utan synnerliga skäl får vägras fristad i riket, då han är i behov därav. Tyngdpunkten i framställningen kommer att läggas på innebörden av uttrycken »synnerliga skäl» samt »då han är i behov därav».

Kapitel 4 har rubriken »Formerna för prövning av politiskt flyktingskap enligt svensk rätt». Här undersöks i vilken utsträckning ett påstående om flyktingskap tillmätes betydelse i samband med prövning av frågor om avlägsnande (avvisning, förpassning, förvisning och utvisning), samt i samband med prövning av verkställighetsärenden och återbrytande (upphävande) av avlägsnandebeslut.

I kapitel 5 behandlas legitimationshandlingar och resedokument för politiska flyktingar. Utöver invandrarverkets praxis rörande utfärdande av främlingspass och resedokument behandlas här spörsmålet om den rättsliga betydelse,

¹ För en dylik jämförelse, se Göran Melander, *Flyktingar och asyl*, Stockholm 1972.

² Se *Flyktingskap*, avsnitt 2.2.

som i praxis tillagts det faktum, att en person tilldelats resedokument.

Enligt UtIL 2 § första stycket har en politisk flykting rätt till fristad i Sverige, men denna rätt är inte undantagslös. Under vissa förutsättningar kan det finnas anledning — trots att vederbörande är politisk flykting — att återsända honom till hemlandet. Man brukar säga att flyktingen *förverkat sin rätt till asyl*. Det är emellertid endast i två fall, som en politisk flykting kan återsändas: om han utgör en fara för säkerheten i det land, där han befinner sig, eller om han gjort sig skyldig till brott av viss allvarlig beskaffenhet. Dessa förhållanden behandlas i kapitel 6.

Kännetecknande för en flykting är bl.a. att det band, som normalt förenar en stat med dess medborgare, brutits mellan flyktingen och dennes hemland. Det har också sagts att en flykting saknar eller inte önskar komma i åtnjutande av sitt hemlands skydd. Flyktingproblemen kan endast lösas genom att detta förhållande ändras. En möjlighet härtill är, att relationerna mellan flyktingen och dennes hemland normaliseras, vilket kan få till följd att flyktingen åter åtnjuter eller önskar åtnjuta detta lands skydd. En sådan normalisering kan också leda till att flyktingen frivilligt återvänder (repatrieras). Ett annat alternativ för en slutlig lösning av ett flyktingproblem är, att ett annat land än hemlandet övertar ansvaret för flyktingens skydd. Som regel kommer detta till uttryck genom att han upptas som medborgare (*naturaliseras*) i detta land (vanligen i det land där han erhållit en varaktig fristad). Genom naturalisationen upphör han att vara flykting. Även i vissa andra fall kan det vara rimligt, att inte längre såsom flykting betrakta en person, som tidigare haft denna status. Förhållandena i hemlandet kan nämligen undergå sådana förändringar,

att de, som lämnat detta land som flyktingar, inte längre riskerar förföljelse där. Ett flyktingskap kan således även upphöra på grund av ändrade förhållanden i hemlandet.

I svensk lagstiftning saknas bestämmelser om upphörande av politiskt flyktingskap. En person kan emellertid enligt svensk praxis upphöra att anses som politisk flykting. Exempelvis anses en utlänningskap, som upptagits som svensk medborgare, inte längre som flykting. Likaså kan ändrade förhållanden i utlänningskapens hemland ha denna konsekvens. Dessa och övriga grunder för upphörande av flyktingskap behandlas i kapitel 7.

1.2 Terminologi

I dagligt tal menar man med ordet »flykting» någon som har tvingats överge sitt hem, en person som blivit hemlös på grund av händelser, över vilka han eller hon inte har något inflytande. Den, som tvingas lämna sitt hem efter en naturkatastrof eller under ett krig anses som flykting liksom den, som lämnat sitt hemland, därför att han där riskerar sitt liv eller sin frihet, eller därför att han där utsättes för en diskriminerande behandling.

När man talar om flyktingar i juridisk betydelse, måste man införa vissa begränsningar. Först och främst brukar sägas, att en flykting skall vara i avsaknad av eller vägra att begagna sig av sitt hemlands skydd. Nu är avsaknad av skydd även ett kriterium på statslöshet, medan en flykting formellt kan ha ett medborgarskap. I den folkrättsliga doktrinen har man därför sökt göra en skillnad mellan *de jure* statslösa och *de facto* statslösa (kvasistatslösa).¹ De senare skulle stå i

¹ United Nations. A Study of Statelessness. New York 1949 (UN Publ. 1949. XIV.2), s. 8.

sådant utpräglat motsatsförhållande till sitt hemland, att de i praktiken saknade sitt hemlands skydd.

Mot denna terminologi har kritik framförts. Eftersom statslöshet eller snarare dess motsats medborgarskap uteslutande är en juridisk bestämning, har det sagts vara mera tillfredsställande att tala om personer, som är i avsaknad av skydd (*unprotected persons*), och dessa skulle i sin tur utgöras av *de jure* oskyddade, dvs. statslösa, samt *de facto* oskyddade, dvs. flyktingar. Inom den förra kategorien skulle också kunna finnas flyktingar.¹

Ett andra kriterium på en flykting är, att han skall befinna sig utanför det land, i vilket han är medborgare, eller i fråga om statslös person det land, där han haft sin vanliga vistelseort. Det finns emellertid exempel på att personer befunnit sig i sitt hemland men trots detta jämställts med »internationella» flyktingar (s.k. *nationella* flyktingar). Som regel har det varit fråga om personer, vilka en gång lämnat sitt hemland och ansetts som flyktingar, och som därefter repatrierats.

Ett tredje kriterium är, att han har skäl att vägra att återvända till sitt hemland, på grund av att han där utsatts för eller riskerar att utsättas för förföljelse. I nyare internationella överenskommelser och nationell lagstiftning brukar krävas, att denna förföljelse skall grundas på hans ras, religion eller politiska uppfattning.

En *flykting* kan således definieras som en person, som inte åtnjuter eller inte önskar komma i åtnjutande av sitt hemlands skydd, och som befinner sig utanför sitt hemland, därför att han där riskerar förföljelse på grund av sin ras, religion eller politiska uppfattning.

Innebörden av uttrycken *asyl*, *asylrätt* och *rätt till asyl* är av grundläggande betydelse.

I modern doktrin användes ordet *asyl*

i något skiftande meningar. Stundom innebär det detsamma som *fristad*. I begreppet ligger då i allmänhet, att flyktingen tillåtes vistas och bosätta sig i ett annat land än hemlandet. Ofta användes ordet i en mera inskränkt betydelse, genom att man sätter likhetstecken mellan *asyl* och *asyl (skydd) mot förföljelse*. Asyl kommer då endast att innebära, att flyktingen åtnjuter ett skydd mot att bli sänd till ett land, i vilket han riskerar förföljelse.

Ordet *asyl* förekommer inte i svenskt lagspråk. Här begagnas i stället uttrycket *fristad*.

Med *asylrätt (right of asylum)* brukar man avse den rätt, som tillkommer en stat att bevilja en flykting asyl, utan att detta kan anses som en ovänlig handling gentemot utlänningens hemland. Detta är åtminstone den traditionella folkrättsliga innebörden av asylrätten. Huruvida termen fortfarande endast har denna betydelse lämnas därhän.

Internrättsligt finns exempel på att en flykting garanteras en positiv rätt till asyl. Han har då ett rättsligt anspråk på att vistas i ett annat land än sitt hemland. Denna individen tillkommande rätt brukar benämnas *rätt till asyl (right to asylum)*.

Med *asylland* avses det land, som beviljar en flykting asyl, eller som tillåter att han vistas och bosätter sig där. Man brukar i doktrinen skilja mellan det första respektive det andra asyllandet. Med det förra avses det land, till vilket utlänningen först kommer efter flykten från hemlandet eller det land, där han först söker asyl. Med det andra asyllandet menas det land, i vilket utlänningen tillåtes att bosätta sig efter flykten, om detta sker

¹ Paul Weis, »Legal Aspects of the Convention of 28 July 1951. Relating to the Status of Refugees», i British Yearbook of International Law, s. 480.

i ett annat land än det första asyllandet. Ofta äger detta rum i form av s.k. *kollektiv överföring* av flyktingar. Till det andra asyllandet sker i allmänhet inresan legalt, sedan flyktingen sökt och erhållit tillstånd att inresa och bosätta sig där.

En utlänning får vid verkställighet av avvisning, förpassning, förvisning eller utvisning inte befordras till ett land, i vilket han riskerar att utsättas för politisk förföljelse, och inte heller till land, där han inte åtnjuter trygghet mot att bli sänd till land, i vilket han riskerar förföljelse (UtlL 53 §). Man talar om att ett *politiskt verkställighetshinder* föreligger. Har man fattat ett beslut om att avlägsna en utlänning, och åberopar denne att han är politisk flykting, då först tvingas invandrarverket ta ställning till det politiska flyktingskapet. Endast i samband med verkställighetsfrågor kan således en utlänning få full visshet i frågan, hur invandrarverket bedömer hans status i Sverige.

Har ett beslut om att avlägsna en utlänning meddelats, och föreligger ett politiskt verkställighetshinder, fogas i samband med prövningen av verkställighetsfrågan en s.k. *hemlandsklausul* till avlägsnandebeslutet. I denna anges till vilket land eller vilka länder flyktingen inte får sändas (i allmänhet hemlandet).

Av praktiska skäl kan det många gånger vara omöjligt att verkställa ett avlägsnandebeslut, då politiskt verkställighetshinder föreligger. I svensk praxis beviljas utlänningen *anstånd med verkställigheten av avlägsnandebeslutet*.

En hemlandsklausul jämte anstånd med verkställighet av ett avlägsnandebeslut brukar numera formuleras på följande sätt:

Invandrarverket anser i likhet med utlänningsnämnden att /N.N./ löper risk att i hemlandet bli utsatt för politisk förföljelse.

Hinder jämlikt 53 § utlänningslagen möter därför mot verkställighet av /förvisningsbeslutet/ till nämnda land. /N.N./ bedöms av invandrarverket inte bli mottagen i något annat land. Han beviljas därför anstånd med verkställigheten av förvisningsbeslutet tills vidare, dock längst intill /datum/. /N.N./ befrias från skyldigheten att ha arbetstillstånd under anståndstiden.

1.3 Redovisning av materialet för undersökningen

Undersökningen av svensk praxis grundas på en genomgång av personakter i invandrarverkets och utlänningsnämndens arkiv. En av svårigheterna har varit att bland mängden av akter finna dem, som är representativa för svensk praxis rörande politiskt flyktingskap och asyl.

Urvalet har gjorts med utgångspunkt från utlänningsnämndens diariéer och protokoll. Denna metodik har valts av följande orsaker.

Frågor om politiskt flyktingskap och asylrätt aktualiseras dels i samband med att utlänningen gör framställning om politisk asyl, dvs. i allmänhet vid utlänningsens inresa till Sverige, dels i samband med att han ansöker om resedokument (konventionspass).

Flertalet av de flyktingar, som finns i Sverige, har inkommit genom den kollektiva överföringen av flyktingar från olika flyktingläger i Centraleuropa. Vid den uttagning av flyktingar, som äger rum vid dessa läger, lägges inte någon större vikt vid deras egenskap av flyktingar, och denna fråga blir aldrig prövad i samband med deras inresa. De jämföras i Sverige med andra utlänningsar och de erhåller uppehålls- och arbetstillstånd samt i förekommande fall främlingspass. En undersökning av tillståndsgivningen för de kollektivt överförda flyktingarna har därför inte något att göra med svensk praxis rörande flyktingskap och asyl.

En annan kategori av flyktingar utgöres av dem, som kommer till Sverige direkt från hemlandet och här anhåller om asyl, dvs. i fall då Sverige utgör det första asyllandet. Beträffande dessa gör utlänningsmyndigheten — om utlännningen tillåtes kvarstanna — en summarisk prövning av det politiska flyktingskapet, men man tar — som tidigare understrukits — inte ställning till frågan om utlännarna verkligen är politiska flyktingar. De jämföras med övriga utlännningar i Sverige, och de erhåller uppehålls- och arbetstillstånd samt eventuellt främlingspass.

Tillståndsgivningen rörande flyktingar, för vilka Sverige är första asylland, kan användas i endast ett avseende, nämligen för att undersöka hur rekvisitet »risk för förföljelse» tolkats i praktiken. Den summariska prövning, som utlänningsmyndigheten verkställer, synes i första hand ta sikte på detta rekvisit.

Ifrågavarande ärenden kan återfinnas med hjälp av utlänningsnämndens protokoll. Beslut om avlägsnande (i dessa fall närmast avvisning och förpassning) fattas nämligen aldrig utan att utlänningsnämnden avgivit yttrande. Man torde vidare kunna utgå från att samtliga fall, i vilka tvekan förekommit, huruvida utlännningen skall tillåtas stanna eller inte, hänskjutits till nämnden för yttrande. Från år 1965 behandlar nämnden dessutom varje ärende, i vilket avvisningsanledning förekommer, dvs. även ärenden, där det är uppenbart att utlännningen skall tillåtas stanna i Sverige, men där formella förutsättningar för beslut om avvisning föreligger.

I samband med att ett beslut om avlägsnande rörande en utlännning skall verkställas, måste utlänningsmyndigheten ta ställning till ett påstående om politiskt flyktingskap. Ett avlägsnande av en utlännning, som åberopat politiskt flyk-

tingskap, måste emellertid under något tillfälle i beslutsprocessen passera utlänningsnämnden. Endast då påståendet är uppenbart oriktigt eller då ärendet är synnerligen brådskande, behöver inte någon underställning ske, två undantag, som i praktiken torde vara ytterst ovanliga. Avlägsnandeärenden, i vilka utlännningen påstått sig vara politisk flykting, kan därför återfinnas genom utlänningsnämndens diarium och protokoll. I flertalet av dessa ärenden har explicit angivits, huruvida utlännningen ansetts vara politisk flykting eller inte. En undersökning rörande politiskt flyktingskap och asyl kan alltså göras med utgångspunkt från dessa ärenden.

Undersökningen bygger på en fullständig genomgång av utlänningsnämndens diarium och protokoll för tiden 1/7 1954—30/6 1971. Av de ca 3 700 ärenden, som under denna tidsperiod passerat utlänningsnämnden, har omedelbart av protokollen framgått, att frågor rörande politiskt flyktingskap inte varit aktuella i ca hälften av fallen (exempelvis förpassning och utvisning av medborgare från de nordiska länderna). Av de återstående ca 1 800 ärendena har de promemorior granskats, som upprättats inom nämndens kansli för praktiskt taget varje ärende.

Med utgångspunkt från dessa promemorior har därefter ca 250 personakter, som bedömts vara av speciellt intresse, blivit föremål för en noggrann genomgång. I undersökningen förekommer hänvisningar till ca 100 av dessa akter. Ärenden, som avgjorts under tiden 1/7 1971—30/6 1972 har beaktats, i den mån de inneburit en ändring av praxis eller av annan anledning bedömts vara av vikt för undersökningen.

Där ej särskilt anges, grundar sig uttalen rörande praxis på diskussioner, som förts med tjänstemän vid invandrar-

verket och på det allmänna intryck, som man får vid en genomgång av materialet.

Politiskt flyktingskap aktualiseras också i samband med att en utlänning begär resedokument (konventionspass). Ett sådant skall enligt *KK 11 februari 1955 om resedokument för vissa flyktingar* utfärdas i fall som avses i artikel 28 av 1951 års flyktingkonvention. Invandrarverket anser emellertid — eller har åtminstone ansett — att man är oförhindrad att utfärda resedokument även till en person, som inte är flykting enligt konventionen. Innehav av ett resedokument är således inte något bevis på att vederbörande är politisk flykting. En undersökning rörande politiskt flyktingskap och asyl kan därför inte grundas på ärenden rörande resedokument.

Rättsfallsreferaten bygger i tillämpliga delar på uppgifter, som lämnats av utlänningarna själva, så som de förekommer i polisrapporter. Dessa förvaras i invandrarverkets personakter och har i väsentliga delar återgivits i de promemorior, som upprättats inom utlänningsnämndens kansli.

Referenser till rättsfallen sker med angivande av det dossiernummer, som den centrala utlänningsmyndigheten åsätter varje utlänning.

2.1 Inledning

Begreppet »politisk flykting» definieras på följande sätt i 1954 års utlänningslag:

»Såsom politisk flykting anses i denna lag utlännings som i sitt hemland löper risk att bli utsatt för politisk förföljelse. Med politisk förföljelse förstås att någon på grund av sin härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattning eller eljest på grund av politiska förhållanden utsättes för förföljelse, som riktar sig mot hans liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet, eller ock att på grund av politiskt brott allvarligt straff ålägges honom.»

Ett första spørsmål, som måste besvaras, är vad som avses med uttrycket *hemland*. För att anses som flykting kräves vidare, att utlännings i sitt hemland löper *risk för förföljelse*. Sistnämnda rekvisit innehåller ett objektivt och ett subjektivt element. I *objektivt* hänseende måste den förföljelse, som utlännings säger sig riskera te sig sannolik. Detta nödvändiggör att rättstillämpande myndigheter måste göra en objektiv värdering av förhållandena i utlännings hemland. I *subjektivt* hänseende måste utlännings fruktan för en väntande förföljelse vara uppriktigt menad. Den får således inte vara ett uttryck för fria fantasier eller efterkonstruktioner.

Ytterligare ett spørsmål, som måste besvaras, är vad som avses med uttrycket *förföljelse*. I utlänningslagens definition säges, att det skall vara fråga om förföljelse, »som riktar sig mot /utlännings/ liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet» eller — vid politiskt brott — »allvarligt straff». Så länge förföljelsen innebär en fara för liv eller frihet torde några tolkningssvårigheter inte uppkomma. Betydligt vanskligare är emellertid att fastställa innebörden av en förföljelse, som »eljest är av svår beskaffenhet».

Den förföljelse, som hotar utlännings i dennes hemland, skall slutligen vara grundad på vissa orsaker. I utlänningslagens definition nämnes följande grunder: härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattning, politiska förhållanden samt politiskt brott.

2.2 Innebörden av uttrycket »hemland»

I utlänningslagens definition av uttrycket »politisk flykting» säges, att utlännings skall riskera förföljelse i sitt *hemland*. Ett spørsmål som uppkommer vid tillämpningen av flyktingdefinitionen blir således att avgöra, vad som skall avses med begreppet *hemland*.

Huvudregeln kan sägas vara, att utlänningens hemland är det land, i vilket han är medborgare. Detta gäller även i de fall personen i fråga inte har hemvist i detta land. Exempelvis skall en tjeckisk medborgare med hemvist i Jugoslavien riskera förföljelse i Tjeckoslovakien för att anses som flykting.

En person med dubbelt medborgarskap skall riskera förföljelse i bägge dessa länder för att uppfylla kraven för flyktingskap. Saknar han medborgarskap, dvs. är det fråga om en person som är statslös, torde som hemland avses det land, i vilket han haft sin hemvist eller sin vanliga vistelseort.

I praktiken torde endast sällan några problem uppkomma, när det gäller att fastställa en utlännings hemland. Ett fall, då tveksamhet kan förekomma, torde vara då utlänningen kommer från ett s.k. delat land (*divided country*). Kännetecknande för dessa är, att regeringarna för båda territorierna eller åtminstone det ena gör anspråk på att representera hela landet. Som exempel kan nämnas Kina, Vietnam, Korea och Tyskland.

För svenskt vidkommande har detta spörsmål närmast relevans i fråga om flyktingar från DDR. Dessa torde i allmänhet vara tyska medborgare i enlighet med medborgarskapslagstiftningen i Förbundsrepubliken Tyskland och således åtnjuta detta lands skydd. Det är därför tvivelaktigt, om dessa flyktingar kan inrymmas under utlänningslagens definition av begreppet »politisk flykting». De har ett hemland (nämligen Förbundsrepubliken Tyskland) till vilket de kan återvända utan att riskera förföljelse.

I något enstaka fall har utlänningslagens bestämmelser rörande politiska flyktingar tillämpats även på utlänningar, som anlänt till Sverige från DDR, trots att de varit medborgare i Förbundsrepubliken Tyskland. Som regel anses de

emellertid åtnjuta skydd av Förbundsrepubliken med resultat, att de inte anses som flyktingar i utlänningslagens mening. Följande fall kan andragas som exempel.

(420 615 ser. II) En tysk medborgare, som kommit till Sverige från DDR och som riskerade förföljelse i detta land, hade ansökt om resedokument enligt flyktingkonventionen artikel 28. Utlänningsnämnden framhöll i detta ärende, att utlänningen såvitt utredningen utvisade, var medborgare i Förbundsrepubliken Tyskland, och nämnden fann därför, att han inte kunde betraktas som flykting enligt flyktingkonventionen. Invandrarverket avlog sedermera framställningen.

Även i fråga om en annan kategori utlänningar kan vissa tolkningsproblem uppkomma i fråga om uttrycket *hemland*. Den grupp utlänningar som åsyftas är de s.k. afro-asiaterna. Härmed brukar avses afrikaner av asiatisk (indisk eller pakistansk) härkomst med hemvist i tidigare brittiska kolonier eller mandatområden/förvalterskapsområden. Problemet för denna kategori går tillbaka till tiden för de nya afrikanska staternas självständighet under 1960-talet. Som regel tilläts personer med hemvist i dessa stater att välja mellan att bli medborgare i den nya staten eller att bibehålla sin ställning som s.k. »British subjects».

Åtskilliga afro-asiater föredrog det senare alternativet, dock utan att lämna det land, där de hade hemvist. Dessa har sedermera i många fall i hemvistlandet utsatts för en förföljelse, som synes vara grundad på ras. Så långt föreligger således förutsättningar för att anse dessa personer som flyktingar.

Men vilket är dessa förföljda afro-asiaters hemland? Är det den afrikanska stat, där de haft hemvist, eller är det Storbritannien på grund av deras ställning som »British subjects»? Stannar man för det förstnämnda alternativet,

torde dessa personers ställning som flyktingar vara klar. Anses däremot Storbritannien som hemland, måste de för att anses som flyktingar riskera förföljelse i detta land.

Problemet kompliceras av den nu gällande brittiska immigrationslagstiftningen, som inte tillåter varje »British subject» att inresa. En i hemvistlandet förföljd afro-asiat kan således vägras tillstånd att inresa i Storbritannien, dvs. till det land i vilket han synes ha ett åtminstone formellt medborgarskap. Kan denna vägran till inresa anses som förföljelse på grund av ras (eller eventuellt någon annan grund) är hans ställning som flykting klar. Som regel torde det emellertid vara svårt att vidmakthålla en dylik uppfattning. Att betrakta ifrågavarande personer som flyktingar i förhållande till Storbritannien är således som regel inte möjligt.

Det andra alternativet för att kunna anse dessa personer som flyktingar är att underkänna deras brittiska medborgarskap och betrakta dem som statslösa. Det kan nämligen ifrågasättas, om inte folkrätten kräver, att ett lands egna medborgare alltid har rätt att vistas i hemlandet och att de inte får avlägsnas därifrån eller vägras inresa utan att samtidigt beröva dem deras medborgarskap. En person, som är »British subject» och som vägras inresa till Storbritannien kan således sägas sakna ett folkrättsligt effektivt medborgarskap och i stället anses som statslös. Appliceras det nu sagda på de förföljda afro-asiaterna bör dessa rimligtvis anses som flyktingar. För statslösa personer avses med hemland det land, där de haft sin vanliga vistelseort. I nu relevanta fall blir således den afrikanska stat, i vilken ifrågavarande personer haft hemvist att anse som hemland, dvs. den stat i vilken de förföljes.

I svensk praxis har frågan om afro-

asiaters ställning som politiska flyktingar aldrig ställts på sin spets. Det är emellertid möjligt att konstatera, att utlänningsmyndigheten tillhörande denna befolkningsgrupp sökt asyl i Sverige med åberopande av politiska skäl och att de tillåtits stanna i Sverige. Inte i något fall har emellertid utlänningsmyndigheten tvingats att uttryckligen ta ställning till dessa utlännings påståenden om politiskt flyktingsskap.

2.3 Innebörden av uttrycket »risk för förföljelse»

2.3.1 Inledning

Rekvisitet *risk för förföljelse* innehåller som ovan framhållits ett objektvt och ett subjektivt element.

Det *objektiva* elementet innebär, att den förföljelse, som utlännings fruktar, måste te sig sannolik. Detta nödvändiggör en objektiv värdering av de omständigheter, som utlännings har åberopat, vilket leder till att rättstillämpande myndigheter tvingas göra en undersökning av de politiska förhållandena i utlännings hemland. Anser man någon vara flykting, har man därmed sagt, att förhållandena i hemlandet är sådana, att där förekommer förföljelse.

Den *subjektiva* sidan innebär, att utlännings fruktan för en väntande förföljelse i hemlandet måste vara uppriktig. Den får inte vara en produkt av fria fantasier eller efterkonstruktioner. Den subjektiva upplevelsen av en risk för förföljelse varierar mellan olika individer.

2.3.2 Rekvisitets objektiva sida

Som tidigare framhållits (se avsnitt 1.3.) kan tillståndsärenden (dvs. fall, där en utlännings tillåtits kvarstanna i Sverige) användas för att redovisa hur rekvisitet »risk för förföljelse» tolkats i praktiken.

En sådan undersökning ger vid handen, att utlänningsmyndigheten bedömer utlänningens fruktan för en väntande förföljelse på skilda sätt, beroende på från vilket land utläningen kommer.

Att göra en fullständig redogörelse för bedömningen av riskrekvisitets objektiva sida är vanskligt och skulle ta ett orimligt stort utrymme i anspråk. I den följande framställningen redovisas därför bedömningen av ifrågavarande rekvisit endast i förhållande till ett urval stater. Först redogöres för praxis rörande öststatsmedborgare. Därefter refereras några ärenden rörande spanska och grekiska medborgare (avgjorda efter militärkuppen 1967). Avslutningsvis göres vissa generella påståenden — utan några hänvisningar till rättsfall — rörande praxis i förhållande till vissa andra stater.

2.3.2.1 Öststatsmedborgare

Under perioden 1955—1967 har utlänningsmyndigheten meddelat beslut om avvisning eller förpassning rörande öststatsmedborgare i ca 130 ärenden. I flertalet av dessa har frågan om politiskt flyktingskap varit aktuell. I ca 50 av fallen har verkställighet ägt rum till respektive hemland. I det övervägande antalet av dessa fall, har det varit fråga om jugoslaviska medborgare. Endast i sju ärenden har medborgare i andra öststater avvisats eller förpassats till hemlandet.

I sistnämnda sju ärenden var omständigheterna följande:

Fall 1 och 2. (612 148 och 605 488) Utlänningarna hade själva begärt att bli återsända till hemlandet (frivillig repatriering). Frågan om politiskt flyktingskap aktualiserades inte i samband med besluten om avlägsnande.

Fall 3. (631 338 ser. II) Ungerske medborgaren A hade inkommit till Sverige med en flyktingtransport från Österrike 1957.

Han vistades här till augusti 1964, då han frivilligt återvände till hemlandet. Anledningen härtill synes ha varit dels sjukdom, dels svårigheter att försörja sig i Sverige. (Han betecknades av en socialbyrå här i landet som ett »socialvårdsfall».) Sedan han tillfrisknat, ville han återvända till Sverige, och han lämnade åter hemlandet i februari 1965 och begav sig till Sverige. Huruvida han hade ungerska myndigheters tillstånd att utresa ur Ungern framgår inte av akten.

Vid A:s återkomst till Sverige ifrågasattes avvisning av honom, eftersom han saknade tillstånd att inresa. Sedan polismyndigheten hänskjutit denna fråga till utlänningskommissionen, yttrade utlänningsnämnden, att hinder för avvisning inte förelåg. Kommissionen beslöt därefter, att A skulle avvisas jämlikt UtIL 18 § 1) (avsaknad av tillstånd att inresa i Sverige), samt att beslutet skulle verkställas till Ungern.

(I mars 1965, dvs. omedelbart efter återkomsten till Ungern, försökte A ånyo att fly från hemlandet. Han blev emellertid upptäckt och dömd till 8 månaders fängelse. Ett år senare lyckades han emellertid ta sig över gränsen till Österrike.)

Fall 4. (631 422) Verkställighet till hemlandet ägde rum enligt UtIL 54 §. Utläningen ansågs således som politisk flykting, men hade av vissa skäl förverkat sin rätt till asyl och kunde därför återsändas till hemlandet. (Ärendet refereras i avsnitt 6.2.2.)

Fall 5. (614 272) Utläningen ansågs »inte längre» riskera politisk förföljelse, varför ett förpassningsbeslut rörande denne kunde verkställas till hemlandet. Utläningen hade således tidigare ansetts som politisk flykting. På grund av vissa antaganden om ändrade förhållanden i hemlandet, hade han förlorat sin ställning som flykting och kunde därför återsändas till hemlandet. (Ärendet refereras i avsnitt 7.3.2.)

Fall 6. (652 482) Polske medborgaren B var född i Ryssland. Efter revolutionen 1917 hade familjen flytt till Polen, där fadern så småningom inträtt som officer i den polska armén. Av denna anledning samt på grund av att hans moder och tre syskon lämnat Polen, skulle han aldrig komma att betraktas som helt pålitlig i de

polska myndigheternas ögon, vilket hindrade hans utkomstmöjligheter.

B hade aldrig varit anhållen i Polen av politiska eller andra orsaker, men han hade känt sig leva i ett visst osäkerhetstillstånd. Han hade inte tillhört kommunistiska partiet och hade aldrig sysslat med politik. Anledningen till flykten var en önskan att leva i »ett fritt land».

B, som lämnat Polen och inkommit till Sverige legalt, hade stannat här utöver den av polska myndigheter medgivna tiden. Han ansåg, att han skulle bli straffad för detta, om han återvände till Polen, »i bästa fall med fängelse».

Hans ansökan att få stanna i Sverige hade kraftigt avstyrkts av en svåger till B. Denne svåger, som var svensk medborgare, var anställd vid ett svenskt företags Polen-avdelning. Fick B stanna kunde stora svårigheter uppkomma för svågern, som kunde bli misstänkt för att ha hjälpt B. Även den svenske chefen för företagets Polen-avdelning underströk hos utlänningskommissionen vikten av att B återsändes till hemlandet. Fick B stanna, kunde detta menligt inverka på företagets goda förbindelser med de polska myndigheterna. Bl.a. kunde man frestas att tro, att B:s svåger hjälpt denne. Det var nämligen »ganska klart», att B överhuvudtaget aldrig skulle ha fått polskt pass, om han inte haft hjälp av sin svenske svåger.

B hade under sin vistelse i Sverige kritiserat förhållandena i hemlandet, och denna kritik hade publicerats i svenska tidningar.

Utlänningsnämnden fann, att B ej var att anse som politisk flykting och att hinder ej förelåg för förpassning. Kommissionen beslöt i enlighet med nämndens yttrande.

Fall 7. (659 395) Polske medborgaren C åberopade som stöd för politiskt flyktingskap, att hans fader hade skjutits av kommunisterna 1920 samt att en syster hade avlidit i Sibirien, dit hon deporterats av ryssarna. Han kände sig politiskt förföljd i hemlandet, där han upprepade gånger varit utsatt för påtryckningar att ansluta sig till kommunistiska partiet. Han hade emellertid vägrat att göra detta, då han inte ansåg sig mot sin övertygelse kunna inträda i partiet.

Om han återsändes till Polen ansåg han, att han under dåvarande omständigheter skulle sättas i fängelse och därefter ånyo bli förföljd på grund av sin negativa inställning till kommunismen.

Omständigheterna kring C:s flykt var följande. Han tjänstgjorde som besättningsman ombord på ett polskt fartyg, som hade anlöpt svensk hamn. C hade en natt i berusat tillstånd anmält sig för polispersonalen i hamnen och förklarat, att han önskade stanna i Sverige, »enär han ledsnat på kommunismen». C uppmanades följa med till polisstationen, men ville först hämta vissa legitimationshandlingar, som var kvar på fartyget. Polismannen följde med till båten och C gick ensam ombord. Strax därefter hade högljudna diskussioner hörts från fartyget, varefter C kom i land. Eftersom han hade glömt ytterligare en handling, återvände han till fartyget, och strax därefter ombads polismannen att komma ombord, då fartygets befälhavare önskade tala med denne. Under detta samtal framkom, att C varit anställd på fartyget endast en kort tid och att han betraktades som lat, alkoholiserad och en aning »vriden». Då han var synnerligen svårhanterlig, hade kaptenen inte något att erinra mot att C lämnade fartyget för gott.

Utlänningsnämnden fann, att C ej var att anse som politisk flykting och att övervägande skäl talade för att han avvisades från riket. Beslutet skulle verkställas genom C:s befordran till Polen.

De här refererade fallen synes utgöra undantag från en annars liberal praxis vid bedömande av den risk för politisk förföljelse, som hotar öststatsmedborgare vid en återkomst till hemlandet. Som regel tillåtes öststatsmedborgare — med undantag för jugoslaver — som här ansöker om asyl, att stanna i Sverige.

Flertalet av de avvísings- och förpassningsbeslut rörande öststatsmedborgare, som verkställts till respektive hemland, har — som ovan framhållits — avsett jugoslaviska medborgare. Av ca 100 sådana ärenden rörande jugoslaver har ca hälften verkställts till hemlandet. I åtskilliga av dessa fall har ett av utlännings- åbe-

ropat politiskt flyktingskap underkänts.

I det följande redovisas ett antal ärenden rörande polska och jugoslaviska medborgare, som avgjorts 1966 och 1967, dvs. efter ikraftträdandet av bestämmelsen, att en utlänning, som har för avsikt att ta anställning i riket, inte får inresa förrän arbetstillstånd meddelats (1954 UtIK 38 §, 1969 UtIK 46 §).

Polska medborgare

(611 880 ser II) Som skäl för att stanna i Sverige som politisk flykting uppgav D, att han i flera år umgåtts med tanken på att söka lämna Polen, där han vantrivdes med regimen. Han hade inte deltagit i någon politisk verksamhet och hade inte tillhört kommunistiska partiet. Vid flera tillfällen hade han yttrat sig kritiskt mot regimen, och på grund härav hade han ett par gånger avskedats från anställningar i hemlandet. Han hade numera ingen möjlighet att få något bra arbete och riskerade fängelsestraff upp till tre år, för att han hoppat av. Kommissionen beslöt, att D skulle tillåtas stanna i riket.

(611 826 ser II) E sympatiserade inte med kommunismen och kunde inte fördra ofriheten i Polen. Återvände han dit, skulle han komma att straffas med 10 års fängelse, för att han inte kommit tillbaka inom föreskriven tid. E hade inte motarbetat regimen, men han hade vid flera tillfällen i diskussioner framhållit sin mening, vilken ofta varit en annan än de styran- des. E tilläts stanna.

(611 606 ser II) F var inte intresserad av politik, men han ogillade den kommunistiska regimen i hemlandet, eftersom denna inte hade förståelse för hans religion. Vid flera tillfällen hade han uppmanats att bli medlem av kommunistiska partiet, men avböjt detta. Såsom icke kommunist hade han inga möjligheter att erhålla drägliga levnadsförhållanden. Om han återsändes, skulle han bli satt i fängelse och eventuellt sänd till Sibirien. Man skulle i Polen anklaga honom för att i Sverige ha talat nedsättande om den kommunistiska regimen i Polen, och han ville hellre dö än att återsändas. F tilläts stanna i riket.

(608 503) G hade sedan länge umgåtts med planer på att försöka fly från Polen. Han var motståndare till kommunismen och ville därför — trots att han flera gånger blivit tillfrågad — inte inträda som medlem i partiet. Han ansåg, att det var orättvist, att partimedlemmar fick de bästa och högst avlönade anställningarna, medan icke-partimedlemmar motarbetades av myndigheterna. G hade lidit av att inte kunna uttrycka sig fritt och ansåg sig inte kunna leva i ett sådant samhälle. I hemlandet hade han att vänta fängelsestraff för avhoppet, men han visste inte hur långt straff han skulle ådömas. G tilläts stanna i riket.

(611 608 ser II) H uppgav att han, sedan ryska trupper ryckte in i Polen 1944, haft aversion mot det kommunistiska systemet. Han var antikommunist och orkade inte leva i ett land, där allt som kom från regeringshåll var lögn. Särskilt under de senaste 10 åren hade han umgåtts med planer på att fly från Polen till Sverige. H ansåg, att han skulle komma att straffas med 5—8 års fängelse, om han återsändes till hemlandet. H tilläts stanna.

(611 607 ser II) I saknade som icke-kommunist framtidsutsikter i hemlandet. Han var inte intresserad av politik och hade aldrig varit ansluten till något politiskt parti och hade inte heller fått någon anmodan att bli medlem i kommunistiska partiet. I var av den uppfattningen, att hans avhopp rapporterats till vederbörande polska myndigheter och att han därför skulle bli arresterad, om han återvände till Polen. I tilläts kvarstanna.

(696 869) K, som var fullständigt döv, uppgav att han kommit till Sverige, då han trodde att han kunde få bättre arbete och inkomster här. Han var inte politiskt verksam eller ansluten till något politiskt parti. Han riskerade inte att bli utsatt för politisk förföljelse eller att bli straffad, om han återvände till hemlandet. K tilläts stanna i Sverige.

Jugoslaviska medborgare

(837 530 ser II) L hade under 10 år tjänstgjort vid jugoslaviska armén. Han ha-

de inga möjligheter att avancera utan att vara partimedlem. Han märkte, att man spionerade på honom för att ta reda på om han hade olämpliga kontakter, eller om han var tillräckligt pålitlig för att inträda i partiet. Han var inte kommunist och överhuvudtaget ointresserad av politik. Efter sitt avsked från armén flydde han tillsammans med sin familj till Italien, där de anmälde sig vid ett flyktingläger. Familjens framställning om erkännande som konventionsflyktingar avslogs efter ca 1 månad. I stället för att återvända till hemlandet begav sig familjen till Sverige, där de under återopande av politiskt flyktingskap anhöll att få kvarstanna. L trodde sig löpa risk att i hemlandet bli bestraffad eller att på annat sätt komma i onåd, då han nu varit utomlands mer än tre månader. Man kunde i hemlandet tro, att han lämnat upplysningar om förhållanden vid armén eller något liknande. L och hans familj avvisades.

(838 437 ser II) M hade 196- illegalt begivit sig till Frankrike, där han erhållit uppehålls- och arbetstillstånd. Mot slutet av året sökte och erhöll han jugoslaviskt pass hos ambassaden i Paris. I december återvände han till hemlandet utan att uppvisa sitt pass för jugoslaviska gränsmyndigheter. Han vågade inte utnyttja detta av fruktan för att bli anhållen av den jugoslaviska polisen, eftersom han hade lämnat landet utan tillstånd.

Ett par månader efter återkomsten greps M och anklagades för samröre med en jugoslavisk motståndsrörelse i Paris. M häktades och förblev i häkte under utredningstiden (ca 6 månader), då han dömdes till skyddstillsyn under två år. Efter frigivandet sökte han få arbete men utan resultat. Han beslöt sig då för att på nytt lämna Jugoslavien.

Om han återsändes till hemlandet, skulle han bli dömd till minst två års fängelse. Han var dessutom rädd för att den omständigheten, att han åter lämnat landet, skulle tas som bevis för att han varit delaktig i någon motståndsrörelse i Paris.

Han var inte politiskt intresserad men tyckte inte om den kommunistinspirerade regimen i Jugoslavien. Han var inte heller politiskt organiserad.

M avvisades till hemlandet.

I fråga om de jugoslaviska medborgare, som inrest 1966 och 1967 och som tillåtits kvarstanna i Sverige, synes skälen härtill snarast ha varit humanitära. I ett av de första ärenden, som avgjordes sedan ändringen av dåvarande 38 § av 1954 års utlänningskungörelse trätt i kraft (1969 Utlk 46 §), yttrade utlänningsnämnden (i mars 1966) bl.a.:

»Enligt 38 § utlänningskungörelsen i dess från och med den 1 januari 1966 gällande lydelse äger annan utlänning än medborgare i annat nordiskt land, som ämnar antaga sådan anställning eller utöva sådan verksamhet för vilken arbetstillstånd fordras, icke inresa förrän arbetstillstånd meddelats. Utredningen i förevarande ärende ger anledning antaga, att /N/ och /O/ ämnar taga dylik anställning. Vid sådant förhållande föreligger enligt 18 § 1) utlänningslagen avvisningsanledning. Sistnämnda stadgande är emellertid ej ovillkorligt utan lämnar visst utrymme för diskretionär bedömning; jämför ordet 'må'.

Vid tillämpningen av 18 § 1) utlänningslagen i fall som 38 § utlänningskungörelsen avser uppkommer uppenbarligen många tveksamma fall. Att avvisning bör ske när det tillika föreligger sådana omständigheter som avses i 19 § första stycket 1) utlänningslagen är tydligt. Mera svårbedömda är däremot de fall, då dylika omständigheter ej föreligger, framför allt då släktingar i Sverige lämna ekonomisk garanti för utlänningens vistelse här och hemresa. Ändringen av 38 § utlänningskungörelsen har tillkommit av arbetsmarknadspolitiska skäl. Under förutsättning att arbetstillstånd i regel ej beviljas sådana utlänningar som kommit hit på annat sätt än genom organiserad invandring, synes den nya invandringspolitiken knappast kunna äventyras genom att man underlåter att avvisa den kategori varom här är fråga. Under alla förhållanden synes en mild tillämpning av avvisningsbestämmelsen vara motiverad under en relativt lång övergångstid.

Av anförda skäl anser nämnden att /N/ och /O/, vilkas vistelse här och hemresa garanterats av släktingar, icke bör avvisas.»

Utlänningarna N och O tilläts kvarstanna i Sverige.

Sedan utlänningsnämnden avgav nu citerade yttrande i mars 1966 och till utgången av 1967, torde det endast vara i något 10-tal ärenden, som jugoslaviska medborgare, som kommit direkt till Sverige (dvs. utanför den kollektiva överföringen av flyktingar) och där en tillämpning av 1954 UtIK 38 § varit aktuell, tillåtits kvarstanna i Sverige. Följande ärende må anföras som exempel:

(989 111) P hade inrest till Sverige första gången i september 1965 och härvid beviljats uppehålls- och arbetstillstånd. Någon tid därefter hade hustrun och makarnas barn kommit till Sverige. Anledningen till att familjen begivit sig hit uppgavs vara de goda arbets- och inkomstmöjligheterna här.

I juli 1966 hade familjen av personliga skäl återvänt till Jugoslavien men därifrån kommit tillbaka till Sverige två månader senare, dagen efter det mannens senast beviljade uppehålls- och arbetstillstånd utlöpste. P vägrades emellertid förnyade tillstånd och förpassning av familjen ifrågasattes. I avvaktan på beslut i förpassningsfrågan erhöll familjen bidrag från socialvården. Mannen kunde omöjligen försörja sig och sin familj, eftersom han inte kunde ta erbjudna arbeten så länge han saknade arbetstillstånd.

Utlänningskommissionen beslöt i april 1967, dvs. 7 månader efter familjens återkomst till Sverige, att de inte skulle förpassas.

Jugoslaviska medborgare har emellertid i åtminstone två ärenden, som avgjorts under tidsperioden 1966—1967, ansetts som politiska flyktingar.

(938 681) Q växte upp i Kroatien, där han i september 1959 påbörjade en 3-årig värnplikt. Under denna tid avtjänade han en månads fängelse för politisk propaganda. Efter militärtjänstens slut kunde han inte få arbete och vistades då i föräldrahemmet.

Q ansåg, att Jugoslavien inte var ett demokratiskt land. Han blev ofta kallad till polisen för förhör och dömdes 1961 ånyo för att han bedrivit politisk propaganda, denna gång till 3 månaders fängelse. Han

hade tillsammans med likasinnade delat ut propagandaskrifter, i vilka angavs att Jugoslavien inte var ett fritt land. Han hade också under sommaren 1961 medverkat vid sprängningen av ett militärt fartyg, men blev aldrig åtalad för detta sabotage.

Anledningen till hans politiska verksamhet var att han som kroat ogillade den nuvarande regimen i hemlandet. Han var medlem av en kroatisk organisation i Sverige, men deltog inte i någon propaganda för sin politiska uppfattning här.

Q hade flytt från Jugoslavien hösten 1961 och begivit sig till Italien, där han erkändes som flykting enligt mandatet för FN:s flyktingkommissariat (dvs. enligt en flyktingdefinition, som är praktiskt taget identisk med flyktingkonventionens).

Sedan Q fällts till ansvar för brott här i riket och dömts till bl.a. förvisning, föreslog utlänningsnämnden vid behandlingen av verkställighetsfrågan, att hemlandsklausul skulle fogas till förvisningsbeslutet. Utlänningskommissionen beslöt på sätt nämnden föreslog.

(927 570) R var uppvuxen i Kroatien. Han var inte politiskt intresserad men vantrevdes med den nya regimen i hemlandet. Han gjorde därför 1953 ett försök att fly till Italien, men ertappades vid gränsen och dömdes för flyktförsöket till 10 månaders fängelse. Efter frigivningen kunde han inte få något arbete och planerade därför ett nytt flyktförsök och lyckades 1955 ta sig över gränsen till Italien.

R dömdes här i riket för medhjälp till rån (bankrån) till fängelse 6 månader samt *förvisning*. Beträffande förvisningens verkställighet motsatte sig R att bli sänd till Jugoslavien. Han hade flytt därifrån av politiska skäl, även om han i hemlandet aldrig blivit utsatt för någon påtaglig förföljelse från myndigheternas sida. Han var emellertid kroat och antikommunist och flydde från Jugoslavien av dessa skäl.

Utlänningsnämnden fann i yttrande över verkställighetsfrågan, att R inte kunde anses som politisk flykting och att förvisningen följaktligen kunde verkställas till Jugoslavien. Sedan nytt förhör med R hållits och härvid framkommit, att R var medlem av en kroatisk organisation, vars verksamhet var riktad mot den rådande regimen i Jugoslavien, ändrade utlänningsnämnden

den sitt tidigare beslut och föreslog att hemlandsklausul skulle fogas till förvisningsbeslutet.

Utlänningskommissionen beslöt på sätt nämnden föreslagit och beviljade R anstånd med verkställigheten av förvisningsbeslutet.

Av den lämnade redogörelsen av rättspraxis rörande öststatsmedborgare torde följande framgå. Polska medborgare, som kommit direkt till Sverige från Polen, synes mer eller mindre undantagslöst få kvarstanna i Sverige. I vart fall torde detta ha varit fallet fram till omkring 1970. De senaste åren har det emellertid förekommit i enstaka fall att en polsk medborgare vägrats tillstånd att stanna i riket. Det torde emellertid då vara fråga om ärenden, då utlänningsöverhuvudet inte åberopat politiska skäl som grund för ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd. Denna ändrade praxis rörande polska medborgare torde få ses mot bakgrund, att invandrarverket numera fått klarhet i att straff i Polen inte hotar polska medborgare, som vistats utomlands utöver den av polska myndigheter medgivna tiden. (Se närmare här om i avsnitt 2.5.4.1.)

Asylsökande medborgare i Jugoslavien torde ha tämligen svårt att göra troligt, att de riskerar politisk förföljelse i hemlandet. Det förefaller, som om medlemskap i en illegal politisk organisation med udden riktad mot regimen i hemlandet, är det enda godtagbara skälet för flyktingskap.

I fråga om övriga öststatsmedborgare gäller däremot att de mer eller mindre undantagslöst anses som politiska flyktningar. Redan den omständigheten att vederbörande är från en öststat synes således vara tillräckliga skäl för att inte bli återsänd till hemlandet. Utlänningsmyndigheten synes presumera, att politiskt flyktingskap föreligger i dessa fall. Detta

torde få ses mot bakgrund av de straff, som i respektive stat stipuleras för att vistas utomlands utöver den av myndigheterna medgivna tiden. (Se avsnitt 2.5.4.1.)

2.3.2.2 Spanska medborgare

Efter andra världskriget har ett antal spanska medborgare med åberopande av politiska skäl begärt att få stanna i Sverige.

(922 595) Spanske medborgaren S blev under studier vid en lärarhögskola i hemlandet »utstött» från skolan på grund av att han var motståndare till Franco-regimen. S var tvungen att sluta studera och började arbeta, först som gruvarbetare, sedan som radioman. Då påtryckningarna från regimen parti blev allt hårdare, ansåg han sig tvungen att lämna landet, och han begav sig i november 1955 illegalt till Frankrike. S tjänstgjorde därefter som besättningsman på olika fartyg, tills han i september 1960 rymde från ett fartyg, som låg i svensk hamn. Anledningen till rymningen var, att hans fartyg skulle gå till Spanien.

Sedan förpassningsanledning anmälts fann utlänningsnämnden, att den inte hade något att erinra mot att S förpassades ur riket. Kommissionen beslöt i enlighet med nämndens yttrande.

Förpassningsbeslutet skulle verkställas till Spanien med flyg 31/12 1960, men S gjorde sådant motstånd, då han skulle föras ombord på flygplanet, att planets besättning vägrade att låta honom följa med.

I skrivelse till Kungl. Maj:t 2/1 1961 anhöll S, att förpassningsärendet skulle upptagas till förnyad prövning. Vid ett nytt polisförhör framkom bl.a. följande:

»S/ förnekar, att han någonsin tillhört eller nu tillhör något politiskt ytterlighetsparti. Han förnekar sålunda, att han haft förbindelse med något kommunistiskt parti eller ens, att han är kommunistympatisör. Han vill förklara sin politiska inställning sålunda, att han 'är emot diktatur och för demokrati'. Han är därför motståndare till Franco-regimen. Han förnekar dock, att han aktivt verkat i någon rörelse, som är

riktad mot den i Spanien rådande regimen. Han har icke någon gång 'stuckit under stol' med sin uppfattning för studie- och arbetskamrater samt vänner och bekanta. Han har även utomhus i Barcelona, Manresa och andra städer deltagit i studentdemonstrationer, som varit riktade mot Franco-regimen. Han har även vid upprepade tillfällen hörts av polisen rörande sitt deltagande i nämnda demonstrationer men han har aldrig behövt avtjäna något straff härför.

/S/ förklarar därefter, att han under inga förhållanden vill återvända till Spanien så länge den nuvarande regimen råder i detta land. Han motiverar detta sitt ställningstagande på följande sätt. Om han skulle återvända till Spanien 'skulle antagligen ingenting alls hända honom om inte falangisterna fick reda på det'. Om han därvid skulle möta någon 'falangist' dvs. anhängare av Franco-regimen, eller någon spansk präst och han råkade i diskussion med vederbörande skulle han 'säkerligen bliva så upprörd, att han skulle komma ihop sig med den andre för vederbörandes intolerans och orättvisa mot folket'.

Ärendet väckte stor uppmärksamhet i svensk press. Bl.a. hade några studentorganisationer livligt engagerat sig i fallet och deklarerat, att S borde få stanna i Sverige, eftersom han med säkerhet riskerade politisk förföljelse, om han återsändes till Spanien.

Ärendet remitterades på nytt till utlänningsnämnden, som denna gång anförde bl.a. följande:

»/S/ har uppgivit, att han i sitt hemland blivit hindrad få utbildning och arbete, sedan han i olika sammanhang givit uttryck för en oppositionell inställning till den rådande regimen. — — —

/S/ har begärt fristad här i landet som politisk flykting. Till stöd härför har /S/ åberopat, att han i sitt hemland öppet förklarat sig vara oppositionellt inställd till regimen och därför blivit illa sedd av dess anhängare samt att han befarade att vid en återresa till hemlandet bli utsatt för stränga repressalier från myndigheternas sida, då han illegalt lämnat landet.

/S/ har bland annat uppgivit, att han icke medverkat i någon mot regimen i hemlandet riktad rörelse eller deltagit i någon av flyktingar från detta land bedriven

politisk verksamhet. I augusti 1956 har han av sitt hemlands generalkonsul i Hamburg fått för sig utfärdat ett hemlandspass.

— — —
Med hänsyn till vad i ärendet förekommit samt till vad som för nämnden är känt rörande förhållandena i /S:s/ hemland finns det enligt nämndens mening icke anledning antaga, att /S/ vid en återkomst till sitt hemland på grund av sin härstamning eller politiska uppfattning eller eljest på grund av politiska förhållanden kommer att utsättas för förföljelse, som riktar sig mot hans liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet, eller att han på grund av politiskt brott ådöms allvarligt straff. Nämnden anser därför /S/ icke vara att anse som politisk flykting i utlänningslagens mening.

— — —
/S/ har emellertid uttalat rädsla för att återvända till sitt hemland. Han bör därför enligt nämnden av humanitära skäl såvitt möjligt förpassas till annat land utanför det nordiska passkontrollområdet eller, därest detta icke är möjligt, beredas visst anstånd innan han förpassas till sitt hemland för att få möjlighet att frivilligt begiva sig till annat land utanför det nordiska passkontrollområdet.»

Kungl. Maj:t beslöt sedermera att bevilja S anstånd med verkställighet av förpassningsbeslutet.

(867 514) Spanske medborgaren T hade inrest i Sverige i november 19—. Förpassningsanledning anmäldes i januari följande år, sedan T hos polisen begärt nattlogi. Efter att ha inhämtat yttrande från utlänningsnämnden, beslöt utlänningskommissionen, att T skulle förpassas ur riket.

När förpassningsbeslutet delgavs T, gjorde denne gällande, att han av politiska orsaker flytt från hemlandet. Vid ett polisförhör, som hölls på grund av detta påstående, anförde T till stöd för politiskt flyktingskap bl.a. följande: Han hade lämnat Spanien av politiska skäl. Alltsedan hans fader dödades av francoisterna 1938 hade han stått i opposition mot detta parti. För att överhuvudtaget kunna existera nödgades han utåt framstå som sympatisör med regeringspartiet, medan han samtidigt intog en framskjuten ställning i studenternas motståndsparti. Redan tidigt misstänk-

tes han för regeringsfientlig verksamhet och 19-- tillbringade han ca 1 månad i olika fängelser som misstänkt för illegal verksamhet. Vid detta tillfälle, då han utsattes för skilda former av tortyr, kunde man inte bevisa att så var fallet.

Han vägrade kategoriskt att återvända till hemlandet under hänvisning till sitt föregående politiska förflutna samt det faktum, att de spanska myndigheterna här i landet numera hade sig bekant alla faktorer och skäl, han anfört för att få kvarstanna i Sverige. Polisen hade nämligen varit i kontakt med spanska legationen i Stockholm för att få inresevisering till Spanien för T och hade härvid berättat om T:s politiska förflutna, samt att denne i Sverige anhållit om asyl!

Utlänningskommissionen fann — utan att höra utlänningsnämnden — att vad T åberopat som skäl mot att återsändas till Spanien inte utgjorde hinder för verkställighet av förpassningsbeslutet och beslöt, att förpassningen skulle verkställas till Spanien.

Dagen innan T skulle återsändas till Spanien, upprindades kommissionen dels av T:s advokat, dels av en naturaliserad f.d. spanjor, vilka framhöll, att T av politiska skäl inte kunde återvända till hemlandet. Verkställigheten uppsköts och ärendet remitterades till utlänningsnämnden för yttrande. T begärde, att han skulle höras inför nämnden.

Vid förhöret framkom, utöver vad som tidigare anförts, att T under åren 1946—1951 upprepade gånger anhållits och blivit förföljd av falangisterna.

Utlänningsnämndens yttrande i ärendet hade följande lydelse: »Nämnden har visserligen icke fått tillräcklig vägledning för bedömande av huruvida /T/ på sätt han inför nämnden gjort gällande är att anse som politisk flyktning men finner likväl med hänsyn till de föreliggande omständigheterna och särskilt med beaktande av /T:s/ nuvarande labila sinnestillstånd att han bör meddelas anstånd med verkställigheten av förpassningsbeslutet den — — — 19-- och förordar nämnden att /T/, som innehar hemlandspass gällande till den — — — 19--, tills vidare får kvarstanna i riket.»

Då verkställighetsfrågan behandlades vid anståndstidens utgång förelåg bl.a. ett yttrande från en läkare vid ett sinnessjukhus,

vid vilket T varit intagen. I detta yttrande framhålles, att T säkerligen hade stora anpassningssvårigheter, var han än befann sig, och här i landet, där han inte förstod språket, måste det vara särskilt svårt för honom att anpassa sig. Enligt läkarens mening borde han därför återsändas till sitt hemland.

Utlänningsnämnden yttrade: »Nämnden finner sådana omständigheter icke hava förekommit att vidare anstånd med förpassningsbeslutets verkställighet till Spanien bör ske, under den självklara förutsättningen att /T:s/ hälsotillstånd icke lägger hinder i vägen för hans överförande till hemlandet.»

Innan kommissionen hann meddela beslut i verkställighetsfrågan, hade T åter tagits på sinnessjukhus. Med anledning härav gjorde Överståthållarämbetet framställning till Kungl. Maj:t om hemsändning av T. I yttrande till Kungl. Maj:t över denna framställning anförde kommissionen bl.a.: »Som framgår av den lämnade redogörelsen för kommissionens handläggning av frågan om /T:s/ förpassning från riket har dennes påstående om politiskt flyktningsskap ingående prövats. Därvid har såväl utlänningsnämnden som kommissionen funnit sådant icke föreligga.»

Kungl. Maj:t beslöt, att T — jämlikt KK 26/1 1951 angående underrättelser om utländska medborgares intagande å sinnessjukhus m.m. — skulle hemsändas till Spanien.

(978 616) Spanske medborgaren U hade under inbördeskriget frivilligt anmält sig till tjänstgöring för de regeringstroga. Efter krigets slut hade han fängslats och dömts till 20 års fängelse. Han frigavs efter 5 år men ställdes under övervakning. Han var fräntagen samtliga medborgerliga rättigheter i hemlandet och var »svartlistad». För att erhålla pass hade U tvingats muta en tjänsteman vid polisen.

U var inte politiskt intresserad eller engagerad. Om han återsändes till hemlandet, skulle han vid gränsstationen bli föremål för sträng tull- och passkontroll, och då skulle man upptäcka, att han inte ägde rätt att inneha pass. Han skulle omedelbart sättas i fängelse och räknade med att straffet skulle bli ca 10 år. Hans bestämda uppfattning var, att han i Spanien skulle

bli utsatt för politisk förföljelse.

Utlänningsnämnden fann, att U inte var politisk flykting och att hinder inte förelåg för förpassning av U. Kommissionen beslöt i enlighet med nämndens yttrande.

Fallen S—U avgjordes samtliga före 1961. Ur senare praxis må följande ärenden refereras.

(912 218) V uppgav vid ett första förhörstillfälle följande som stöd för att han borde anses som politisk flykting. Han uppfostrades i Spanien vid ett barnhem, där han vistades tills han vid 18 års ålder erhöll fast anställning vid det spanska flygvapnet. Efter ca 14 månader deserterade han och lämnade Spanien illegalt. Ca 4 år senare återvände han frivilligt till hemlandet, men blev omedelbart arresterad för sin desertering. Efter en månad frigavs han i avvaktan på att dom skulle avkunnas. Ca 6 månader senare deltog han i en studentdemonstration i Madrid, varvid han arresterades och placerades i ett militärfängelse. En vecka senare rymde han och lämnade åter Spanien illegalt.

Vid ett senare förhörstillfälle lämnade V vissa ytterligare uppgifter som stöd för sitt politiska flyktingskap. Fadern hade stupat under spanska inbördeskriget. V uppfostrades hos modern tills han var 6 år, då han placerades i en internatskola. Efter studentexamen påbörjade han studier vid universitetet i Madrid men han ägnade sig samtidigt åt måleri. Under sin militärtjänstgöring deltog han i en studentdemonstration mot spanska regeringen. Han häktades och insattes i militärfängelse. Efter två månader rymde han och höll sig undan i Madrid under sammanlagt 6 år. Under denna tid vistades han periodvis utomlands, varvid han innehade tyskt främlingspass. Den spanska gränsen passerade han illegalt. I Spanien uppehöll han sig hela tiden under sådana förhållanden, att han inte nåddes av den spanska polisen.

Ett par år sedan han definitivt lämnat sitt hemland, erhöll V ett hemlandspass hos ett spanskt konsulat i Frankrike.

V åberopade, att han inte kunde återvända till Spanien, då han där skulle komma att åtalas dels för att han deltagit i en demonstration mot regeringen, dels för att han deserterat från sin militärtjänst, dels

för att han i Spanien utgivit en bok, i vilken han kritiserade Franco-regimen. Han uppgav sig vidare vara medlem av en spansk exilorganisation, som var riktad mot Francoregimen.

V ansågs i Sverige som politisk flykting.

Sammanfattningsvis må följande sägas om bedömningen av rekvisitet »risk för förföljelse» i fråga om spanska medborgare. I tidigare praxis har spanjorer synbarligen haft stora svårigheter att göra troligt, att de riskerat förföljelse i hemlandet. Notabelt är utlänningsnämndens uttryckssätt i fallet S: »vad som för nämnden är känt rörande förhållandena i /S:s/ hemland».

I senare praxis har emellertid spanjorer i enstaka fall lyckats göra troligt, att de riskerar förföljelse i Spanien. Det är däremot långt ifrån samma starka presumption för förföljelse, som för närvarande råder i förhållande till östeuropeiska stater.

2.3.2.3 Grekiska medborgare

Alltsedan andra världskrigets slut har förekommit en invandring till Sverige av grekiska medborgare. Fram till militärkuppen 1967 torde emellertid endast i undantagsfall ha förekommit, att grekiska medborgare åberopade politiska skäl som grund för att få kvarstanna i Sverige. I vart fall torde inte finnas något ärende under perioden 1954—1966, i vilket explicit angivits, att en grekisk medborgare varit att anse som politisk flykting.

Från 1 januari 1966 kräves att en utlänning, som har för avsikt att ta anställning i riket, före inresan till Sverige skall ha erhållit arbetstillstånd. En konsekvens av denna nya lagstiftning, som även kommit att drabba grekiska medborgare, var en kraftig nedgång av antalet invandrade utlänningar.

Trots denna författningsändring har en fortsatt invandring ägt rum från

Grekland till Sverige. Medan antalet arbetstillstånd (s.k. förstagångs-tillstånd) för grekiska medborgare 1966 uppgick till ca 2 000, reducerades antalet under 1967 till endast ca 300. Därefter har en successiv ökning åter ägt rum. Under 1968 beviljades ca 300 nya arbetstillstånd, under 1969 ca 800, under 1970 ca 1 700 och under 1971 ca 1 300 nya arbetstillstånd. Denna relativt sett stora invandring av grekiska medborgare är att se mot bakgrund av militärkuppen i Grekland 1967. Efter detta år har nämligen grekiska medborgare i åtskilliga fall återopat politiska skäl som grund för att få kvarstanna i Sverige. Hur många av dessa, som tillåtits stanna av politiska skäl, är emellertid omöjligt att precisera.

Parallellt med en fortsatt invandring av grekiska medborgare, som inte är politiska flyktingar, tillåtes numera ett stort antal asylsökande greker att stanna i Sverige. Detta leder till att praxis rörande flyktingskap för grekiska medborgare är svåröverskådlig. I det följande redovisas ett antal ärenden rörande asylsökande grekiska medborgare, som avgjorts under 1971.

(903 236 ser. II) X hade inrest till Sverige i januari 1971. Han återopade följande politiska skäl som grund för att kvarstanna i Sverige.

X hade 1945 utvandrat från Grekland till Australien och han hade vistats där till 1970. Han ville inte återvända till hemlandet, då han inte var införstådd med den nuvarande politiken där. Han hade agiterat mot den diktatoriska regeringen i Grekland under sin vistelse i Australien och han hade deltagit i demonstrationer och var ansluten till den kommitté, som kämpade för ett fritt Grekland. Den grekiske ambassadören i Australien hade namngivit honom för regimen i hemlandet och om han återvände till Grekland skulle han straffas med ett mångårigt fängelsestraff.

X:s ansökan om arbetstillstånd avlogs

med hänvisning till UtK 46 §, uppehålls-tillstånd vägrades och man hemställde om s.k. förpassningsutredning.

Härvid framkom — utöver vad X tidigare återopat som stöd för flyktingskap — att han vid tre tillfällen översänt brev till den grekiske regeringschefen och uttryckt sin avsky och sitt förakt för den rådande regimen i hemlandet.

Vid behandlingen av förpassningsfrågan ansåg utlänningsnämnden, att X i och för sig kunde förpassas men att verkställighet inte fick ske till Grekland (s.k. hemlands-klausul). Invandrarverket beslöt sedermera, att X inte skulle förpassas ur riket utan beviljade uppehålls- och arbetstillstånd för X.

(807 994 ser. II) Y hade inrest till Sverige i april 1966. Efter ansökan beviljades han fortlöpande uppehålls- och arbetstillstånd.

I september 1968 dömdes Y vid svensk domstol för stöld till villkorlig dom samt förvisning, med återreseförbud till 1 oktober 1971. Y skulle i häkte avbida att domen vann laga kraft eller att domen eljest verkställdes. Han avgav nöjdförklaring och förvisningen verkställdes till Grekland.

I en polisrapport, som upprättades innan förvisningsbeslutet verkställdes, anges bl.a. att Y till en början, dvs. redan innan domstolen dömt till förvisning, gjort gällande att han av politiska skäl inte kunde återvända till hemlandet. Han uppgav sig vara kommunist och han hade deltagit i demonstrationer i Stockholm mot den grekiska militärjuntan vid åtminstone tre tillfällen 1967—1968. Han skulle härvid ha fotograferats och bilder skulle ha publicerats i svenska tidningar. Han sade sig inte vara medlem i någon politisk organisation och var inte heller medlem i Svensk-grekiska klubben.

Trots de återopade politiska skälen accepterade Y förvisningsdomen och han avgav nöjdförklaring. I polisprotokollet uppges som anledning till Y:s förändrade attityd till verkställighetsfrågan, att denna kunde »misstänkas vara betingad av hans önskan att snarast komma ur häket».

I maj 1969 återvände Y till Sverige och i november samma år dömdes han för dels olovlig vistelse i riket, dels olovlig korring till fängelse en månad.

Då frågan om förnyad verkställighet av förvisningen aktualiserades, invände Y, att han i hemlandet riskerade politisk förföljelse. Härvid uppgav han bl.a. följande.

Förvisningen hade 1968 verkställts med flyg till Aten. Redan på flygplatsen hade han blivit omhändertagen av grekisk polis och fick redogöra för varför han kom tillbaka till Grekland. Han fick också under-teckna en förbindelse att inte blanda sig i den grekiska politiken i någon riktning.

Kort efter Y:s återkomst till hemlandet ägde ett val rum i Grekland, i vilket grekiska medborgare genom att rösta ja eller nej skulle ta ställning till den rådande regimen. Den som uteblev från röstningen befarade att straffas härför. Då Y kom till vallokalen förbjöds han att delta. Som skäl härtil angavs, att han vistats i Sverige och att han hade återkommit till hemlandet endast för att delta i valet och därvid rösta mot den grekiska regimen.

Dagen efter valet hämtades Y av polis till förhör. Han beskyldes för att ha röstat nej, dvs. mot den sittande regimen. Han utsattes för ett pressande förhör, varvid polisen bl.a. hade uppvisat svenska tidningar med foton från en demonstration i Sverige 1968, där han själv förekom. Han pressades på namnuppgifter på andra grekiska medborgare, som förekom på foton.

Han kvarhölls av polisen under 2½ dygn, utsattes inte för tortyr men vägrades något att äta. Då han släpptes fri förbjöds han att lämna bostadsorten utan särskilt tillstånd.

Y hade i hemlandet beskyllts för att vara kommunist och han hade fått klarhet i att polisen visste, att han var motståndare till den grekiska regimen. Av rädsla för att åter gripas av polisen beslöt han sig för att åter lämna hemlandet.

Vid den förnyade prövningen av verkställigheten av förvisningsbeslutet föreslog utlänningsnämnden i december 1969, att hemlandsklausul borde fogas till förvisningsbeslutet. Invandrarverket beslöt på sätt nämnden föreslog samt medgav Y anstånd med verkställigheten.

I mars 1971 behandlades åter frågan om verkställigheten, varvid utlänningsnämnden vidhöll sin uppfattning, att hemlandsklausul skulle vara fogad till förvisningsbeslutet. Invandrarverket har därefter beviljat förlängda anstånd med verkställigheten.

(911 097 ser. II) Z inkom till Sverige tillsammans med sin hustru i maj 1971 och ingav ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd. Härvid åberopade han bl.a. följande.

Han hade i hemlandet dömts till sex månaders fängelse för politiskt brott (oktober 1967—april 1968). Sedan 1968 hade han varit bosatt i Australien. Han flydde från hemlandet efter att ha suttit i fängelse för politiskt brott. Z hade dåligt betalt i Australien och ansåg sig inte kunna klara sin familj där, varför han rest till Sverige för att arbeta här och för att förena sig med sin bror, vilken var bosatt här.

Ansökan om arbetstillstånd vägrades jämlikt UtlK 46 §. Ansökan om uppehållstillstånd lämnades utan bifall och förpassningsutredning begärdes.

Vid förnyat polisförhör uppgav Z: Han hade suttit i fängelse mellan oktober 1967 och mars 1968. Anledningen härtil fick han aldrig reda på. Då han stött Papan-dreous parti var han emellertid övertygad om att detta var orsaken till fängelsevistelsen. Han hade deltagit i möten och varit prenumerant på en politisk tidskrift, utgiven av Papandreou. Dessa förhållanden hade troligen militärjuntan vetskap om och därför hamnade han i fängelse. Sedan han frigivits, hade Z så gott som saknat arbete.

Utlänningsnämnden fann i yttrande över förpassningsfrågan att hinder mot förpassning av Z inte förelåg, dock med den begränsningen, att hemlandsklausul skulle fogas till ett förpassningsbeslut. Z tilläts stanna i Sverige.

Utöver ifrågavarande tre ärenden förekom under 1971 inte att en grekisk medborgare explicit angavs vara politisk flykting. I åtskilliga fall har emellertid grekiska medborgare, som med åberopande av bl.a. politiska skäl ansökt om uppehålls- och arbetstillstånd, tillåtits kvarstanna i Sverige. De har således accepterats som politiska flyktingar vid den »summeriska prövningen», som äger rum i anslutning till inresan.

(916 383 ser. II) AA hade inrest till Sverige i augusti 1971. Som skäl för ansökan

om uppehålls- och arbetstillstånd återopade han bl.a. följande.

Han hade bedrivit studier i hemlandet vid ett universitet och var praktiskt taget klar med sin examen. Fram till 1967 var han i konflikt med polisen vid åtskilliga tillfällen. Han deltog i ett flertal demonstrationer och vid varje sådan blev en grupp studenter gripna och förda till polistationen, där de fick stanna ungefär två timmar. Han blev under denna tid ofta kallad till förhör hos polisen, men blev personligen aldrig straffad. 1967 upplöstes det studentråd, i vilket AA var medlem, och det bildades ett nytt råd, vars medlemmar var trogna den nya regimen.

Sedan 1969 deltog han i en antidiktatorisk studentorganisation. AA:s uppgift var bl.a. att upplysa andra studenter om hur olika samhällsproblem angreps inom andra sociala och ekonomiska system. Han skulle också söka aktivera andra studenter. Eftersom det inte fanns någon korrekt information om det politiska läget i Grekland, upplyste AA studenterna om detta under lektionstimmar. I samband med en demonstration mot förhållandena vid universitetet arresterades samtliga studenter, som varit med om att organisera demonstrationen, däribland AA. De hade fått kvarstanna i arrest under en dag. Den grupp, i vilken AA varit medlem, var tvungen att skingras och dess medlemmar måste gömma sig för att inte straffas.

Utlänningsnämnden fann övervägande skäl tala för att AA tilläts stanna i Sverige. Invandrarverket utfärdade sedermera arbets- och uppehållstillstånd för AA.

(918 796 ser. II) BB inkom till Sverige i november 1971. I samband med ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd återopade han politiska skäl som grund.

Han uppgav sig vara politiskt intresserad och han hade före militärkuppen tillhört Lambrakis ungdomsrörelse. Han var också styrelseledamot och representant för Lambrakis i sin hemby. Under sin tid i rörelsen var han aktiv genom att delta i möten och demonstrationer.

Efter militärkuppen 1967 var han arresterad i tre dagar. Han greps av polis samma år i samband med kungakuppen och satt då i arrest under två dagar. Anledningen till att han gripits var att han ytt-

rat, att tiden nu var inne för överstarna att lämna makten.

Under värnplikten fick han byta regemente var tredje månad av politiska orsaker. I september 1968 hade han arresterats, då han vägrat att hålla tal om att man skulle rösta för konstitutionsförslaget.

Han var arresterad under 15 dagar. Vaktpersonalen hade ofta kommit in i cellen och spolat vatten på golvet för att han skulle frysa.

Efter militärtjänsten blev han ofta kallad till polisen, där han uppmanades att skriva på ett papper om att han numera stödde regimen och att han tog avstånd från sitt tidigare levnadssätt. BB vägrade göra detta och blev då ålagd anmälningsplikt hos polisen en gång i månaden. I augusti 1970 vägrades han inträde på en skola, och han gjorde gällande att denna vägran hade politiska orsaker. Den 1 maj 1971 hade han gripits av polis, sedan han delat ut flygblad.

BB uppgav, att han inte kunde återvända till sitt hemland, därför att han då skulle komma att gripas av polisen. Polisen hade också varit och frågat efter honom i hans bostad, sedan han lämnat Grekland.

Utlänningsnämnden fann i yttrande över ifrågasatt avvisning av BB, att övervägande skäl talade för att han medgavs rätt att kvarstanna i Sverige. Invandrarverket utfärdade uppehålls- och arbetstillstånd för BB.

I några ärenden, som avgjorts under 1971, har utlänningsnämnden inte accepterat ett påstående om politiskt flyktingskap, medan däremot invandrarverket har beslutat att respektive utlänning inte skall avlägsnas ur riket. Invandrarverkets beslut torde innebära, att utlänningen — åtminstone vid den summariska prövningen — ansetts som politisk flyktning.

(916 384 ser. II) CC inkom till Sverige i augusti 1971. I ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd anförde han politiska skäl som stöd för sin ansökan.

CC var sedan 1962 medlem i centerunionens ungdomsförbund, EDIN. Politik var ett dagligt samtalsämne i hans hemby

och högermännen där kallades ofta till polisen och det hände att folk fick varningar för sina uttalanden, så också CC. 1965 flyttade han till Thessaloniki för att få möjlighet att kombinera sitt arbete med sin politiska verksamhet. Hela tiden höll han kontakt med EDIN, som hade sitt huvudkontor där. Han stod hela tiden under uppsikt, eftersom polisen i hans hemby meddelat polisen i Thessaloniki vem han var.

Efter militärkuppen 1967 fick CC reda på att många av ledarna för de olika partierna hade gripits, varför han ansåg det säkrast att gömma sig en tid. Han höll sig undan under ungefär 15 dagar och under denna tid greps nästan samtliga anarkister med ledarbefattningar. Han återvände därefter till sitt arbete och försökte samtidigt visa, att han inte längre var politiskt engagerad utan ägnade sig helt åt sitt yrke. Han började märka, att han inte längre kunde försörja sig på sin rörelse. På grund av att de flesta av hans kunder var medlemmar i samma parti som han vågade de inte längre besöka honom, då de märkte att han var observerad av polisen. CC blev instämnd till domstol tre gånger och dömdes till böter. En gång hade det varit oväsen i hans port, en annan gång hade han inte hållit affärstider, och sista gången hade han satt sin flagga snett på allmän flaggdag. Denna bevakning fortsatte fram till 1971. Han blev otaliga gånger kallad till polisen, ibland för att varnas och ibland för att några partikamrater besökt honom i affären.

Utlänningsnämnden ansåg att CC inte kunde anses som politisk flykting och föreslog följaktligen, att det inte förelåg några hinder för avvisning av honom. Invandrarverket beslöt emellertid »med hänsyn till omständigheterna i ärendet» att CC inte skulle avvisas.

(915 767 ser. II) DD inkom till Sverige i augusti 1971. Han ansökte om uppehålls- och arbetstillstånd med motivering att han kommit till Sverige av politiska skäl. Som stöd för sin ansökan åberopade DD följande.

DD var politiskt intresserad och var 1944—1967 medlem i EDA, en ryskinspirerad organisation. Han tillhörde inte de viktigaste medlemmarna men hade en rela-

tivt hög ställning och deltog även aktivt i föreningsarbetet. Under inbördeskriget var han medlem i Elas och deltog aktivt i striderna.

Dagarna efter revolutionen i Grekland var han på EDA:s sammanträden, och han deltog i organisationens demonstrationståg. På grund av detta blev han arresterad i april och hölls sedan fången till oktober 1967. Han blev misshandlad under förhören både psykiskt och fysiskt. Bl.a. hade han misshandlats så att hans högra arm blivit förstörd. Några nervtrådar hade skadats och han var tvungen att vistas på sjukhus under två månader. Armen kunde han inte röra på ett år.

DD satt hela tiden fängslad i säkerhetspolisens lokaler. Han förhördes för att han skulle tala om vad EDA sysslade med och han uppmanades att ange ledare och medlemmar av organisationen.

Sedan oktober 1967 hade han varit skuggad av polisen men aldrig varit i förhör. Han hade inte heller varit politiskt aktiv. Med jämna mellanrum hade han däremot kallats till polisen för att visa upp sig och han hade då ombetts att inte delta i några politiska organisationer. När DD skulle börja arbeta fick han inte någon anställning, därför att polisen kontaktade arbetsgivarna och uppmanade dem att inte ha honom anställd. Han hade emellertid arbetat sporadiskt hos bekanta och släktingar.

DD ansåg sig vara förhindrad att återvända till hemlandet. Han hade nämligen fått pass på illegal väg och skulle inte få något arbete om han återvände. Han skulle bli förhörd om sina förehavanden i Sverige och möjligen skulle han komma att arresteras.

Utlänningsnämnden ansåg att DD inte kunde anses som politisk flykting, och att hinder inte förelåg för avvisning. Invandrarverket beslöt emellertid »med hänsyn till omständigheterna i ärendet», att han inte skulle avvisas. Upphålls- och arbetstillstånd beviljades.

I ett antal ärenden har ett påstående om politiskt flyktingskap underkänts av såväl utlänningsnämnden som invandrarverket. En ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd har då som regel avslagits

och utlännningen avvisats eller förpassats ur riket.

(918 915 ser. II) EE inkom till Sverige i november 1971. Som stöd för ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd åberopade han följande.

Han hade slutat skolan 1964 och därefter arbetat som jordbruksarbetare intill avresan från Grekland. Under 1969 och till början av 1971 gjorde han militärtjänst. Han uppgav, att han var intresserad av politik och han var före militärkuppen medlem under tre år i EDIN (Centerunionens ungdomsförbund). Även efter kuppen tillhörde han EDIN, trots att det då var olagligt. EE var en vanlig enkel medlem och han hade deltagit i möten och demonstrationer. Sedan 1967 hade han inte varit aktiv. Han uppgav sig vara politiskt förföljd genom att han 1967 efter militärkuppen varit arresterad under tre dagar, då han delat ut flygblad. Efter arresteringen ålades han anmälningsplikt ganska ofta och han kunde då inte få något arbete. Sista gången han hade anmälningsplikt var i maj 1971.

EE uppgav att han inte kunde återvända till Grekland. Anledningen härtill var att han där inte kunde få något arbete. Han kunde inte uppgä några andra skäl för politiskt flyktingskap. Eventuellt skulle han komma att ställas under uppsikt, om han återvände hem.

Frågan om avvisning av EE remitterades till utlänningsnämnden, som ansåg, att EE inte kunde betraktas som politisk flykting och att hinder mot avvisning av honom inte förelåg. Invandrarverket beslöt — med hänvisning till UtIK 46 § — att EE skulle avvisas till Grekland.

(918 028 ser. II) FF inkom till Sverige i juli 1971. Som stöd för ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd åberopade han följande.

1963 hade han blivit medlem av EDIN, Papandreos ungdomsorganisation. Han var med om valkampanjen 1963—64 och tillverkade plakat och banderoller för partiet, som sedan han och hans kamrater bar omkring.

1965 inkallades han till militärtjänstgöring. Två dagar före utryckningen grep militärjuntan makten. När han var på hem-

väg till sin hemby, greps han av polis. Han förhördes om sina sympatier för Papandreou. Han misshandlades med slag i ansiktet, i magen och på ryggen, och polisen ville tvinga honom att underteckna en lojalitetsförklaring. Han tvingades tillstå sina sympatier för Papandreou men vägrade förklara sig lojal mot den nya regimen. Han släpptes efter femton dagar men förelades anmälningsplikt på polisstationen två gånger i veckan. Varje gång han infann sig anmodades han avge lojalitetsförklaring. Han ålades reseförbud och var tvingad att begära särskilt tillstånd för varje besök utanför byn. Sedan detta pågått i tre år orkade han inte stå emot längre utan undertecknade en lojalitetsförklaring. Han slapp då anmälningsplikten.

Utlänningsnämnden ansåg vid behandlingen av frågan om avvisning av FF, att denne inte kunde betraktas som politisk flykting och att hinder för avvisning följaktligen inte förelåg. Invandrarverket beslöt — med hänvisning till UtIK 46 § — att FF skulle avvisas.

Ären närmast efter militärkuppen i Grekland tilläts praktiskt taget samtliga asylsökande grekiska medborgare att kvarstanna i Sverige. I Grekland ansågs man riskera förföljelse då i ungefär samma utsträckning som i öststaterna.

Efter hand har en viss omsvängning i praxis ägt rum. Det har blivit allt vanligare att ett påstående om politiskt flyktingskap inte accepterats av utlänningsnämnden och invandrarverket. Framför allt är denna tendens märkbar, när det gäller utlänningsnämndens praxis. Fortfarande gäller emellertid — och detta är gemensamt för utlänningsnämnden och invandrarverket — att det endast är i undantagsfall, som grekiska medborgare explicit förklaras vara politiska flyktingar.

2.3.2.4 Medborgare från övriga stater

Medborgare från andra västeuropeiska stater än Spanien och Grekland torde ha

en praktiskt taget omöjlig uppgift, när de söker göra troligt, att de riskerar förföljelse i hemlandet. Eventuellt föreligger här undantag i fråga om medborgare från Portugal.

I fråga om utomeuropeiska medborgare gäller, att kubaner, sydafrikaner och troligen även personer från territorier under portugisisk administration bedömes riskera förföljelse i samma utsträckning som öststatsmedborgare. De tillåtes med andra ord praktiskt taget undantagslöst att stanna i Sverige, då de är i behov av fristad. Något besvärligare att göra troligt risk för förföljelse har medborgare från andra Latin-amerikanska stater, men sådana har i några fall ansetts föreligga i fråga om utlännningar från Argentina, Bolivia, Brasilien, Colombia och Dominikanska Republiken.

Som exempel på denna praxis må följande exempel rörande en boliviansk medborgare anföras:

(905 710 ser. II) Bolivianske medborgaren GG hade inkommit till Sverige 1971 från Bulgarien tillsammans med sin bulgariska hustru. Makarna sökte uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige med åberopande av politiska skäl dels gentemot Bulgarien, dels gentemot Bolivia. I sistnämnda hänseende åberopades, att de politiska förhållandena i Bolivia vid ifrågavarande tillfälle var ytterst labila och att ett maktövertagande från högerhåll var att vänta. Om detta inträffade skulle makarna riskera förföljelse i Bolivia.

Utlänningsnämnden ansåg, att ingen av ifrågavarande makar var att anse som politiska flyktingar och invandrarverket beslöt sedermera, att makarna skulle avvisas.

I juni 1971 inträffade i Bolivia den statskupp, genom vilken landet fick en högerregim. Makarna, beträffande vilka avvisningsbesluten ännu inte hunnit verkställas, gjorde förnyad framställning till Kungl. Maj:t om upphävande av avvisningsbesluten. Utlänningsnämnden fann härvid, att makarna fick anses löpa risk för förföljelse i Bolivia, och att de vid avvisningens verk-

ställighet inte fick befordras till detta land. Avvisningsbesluten upphävdes sedermera.

I sist refererade ärende aktualiserades frågan, om utlänningsmyndigheten skall ta hänsyn till att de politiska förhållandena i utlänningsens hemland är instabila. Vid tidpunkten för verkets beslut om förpassning innehades den politiska makten av en vänsterinriktad regering, och så länge denna ordning rådde i landet riskerade GG inte någon förföljelse.

Utlänningsmyndighetens ställningstagande i fallet GG synes innebära, att någon hänsyn inte skall tas till det faktum, att de politiska förhållandena i en asylsökande utlännings hemland snabbt kan komma att ändras.

2.3.3 Rekvisitets subjektiva sida

Det subjektiva elementet i rekvisitet »risk för förföljelse» innebär, att utlänningsens fruktan för en väntande förföljelse måste vara uppriktigt menad och att hans rädsla inte får vara uttryck för fria fantasier eller efterkonstruktioner.

För de fall, att utlänningen påstår sig riskera förföljelse, som innebär fara för liv eller frihet, synes det subjektiva elementet innebära, att han framför sitt påstående i god tro. Detta moment har emellertid en utvidgad innebörd, då förföljelsen inte innebär fara för liv eller frihet men »eljest är av svår beskaffenhet». Vad som är möjligt att uthärda för en person, kan innebära en sådan press på en annan, att denne finner förhållandena i hemlandet outhärdliga. En person kan exempelvis uppleva det faktum, att han är utesluten från rätten att delta i allmänna val så diskriminerande, att han måste anses riskera förföljelse, medan samma förhållande är fullkomligt likgiltigt för en annan.

Att ur rättspraxis dra några slutsatser om hur detta rekvisit uppfattats är

vanskligt. Endast i ett ärende — nämligen det ovan refererade rörande spanjoren S — synes överhuvudtaget förevaron av detta rekvisits subjektiva sida ha observerats. I utlänningsnämndens yttrande i ärendet anföres som skäl för att inte återsända S till hemlandet, hans uttalade rädsla för vad som väntade honom vid en återkomst. Av »humanitära skäl» borde han därför i första hand beredas möjligheter att frivilligt bege sig till annat land utanför det nordiska passkontrollområdet.

En asylsökande utlännings påstående om fruktan för förföljelse i hemlandet måste framföras i god tro. I detta sammanhang finns anledning att framhålla de svårigheter som uppstår genom att en asylsökande utlännings gång efter annan ändrar de uppgifter, som han åberopar som stöd för politiskt flyktingskap. Följande fall må anföras som exempel.

(616 127) Polske medborgaren HH kom till Sverige 1948 efter att ha lämnat hemlandet illegalt. Vid ett polisförhör, som hölls i anslutning till inresan till Sverige, anförde han följande:

Under kriget hade han arbetat i en verkstad i sin hemstad. Efter krigsslutet startade han en egen verkstad, men han fick inte några beställningar, eftersom han inte var medlem i kommunistiska partiet. Han flyttade då till Gdynia men hade fortfarande svårt att få arbete, därför att han inte var partimedlem. 1948 hade han i en offentlig lokal uttalat sitt missnöje med den kommunistiska regimen och blev på grund av detta polisanmäld. Han höll sig emellertid undan och lyckades sedermera fly till Sverige.

Vid ett senare hållet polisförhör (april 1952) uppgav R: Han hade arbetat i en verkstad till 1943, då han anslutit sig till partisanrörelsen i Polen. 1944 hade han fängslats av ryssarna, utrustats med rysk uniform och sänts till fronten. Han deserterade emellertid och anslöt sig åter till partisanerna med vilka han stannade till 1947. HH flydde från Polen, sedan han fått veta att han var eftersökt av polisen

för att han var nazist.

Vid ett tredje polisförhör (juni 1952), som begärts av utlänningsnämnden på grund av de tidigare lämnade skiljaktiga uppgifterna, uppgav HH: I början av 1941 hade han anslutit sig till AK.¹ 1942 hade han fått en skottskada i benet. Vid förhöret kunde han visa upp två stora ärr på benet samt att bokstäverna AK fanns tatuerade på benet. 1944 hade han tillfångatagits av ryssarna, tilldelats rysk uniform och sänts till fronten. Efter en tid rymde han och anslöt sig åter till AK. 1945 tillfångatogs han av polska kommunister. Det fängelse, i vilket HH placerades, stormades emellertid av polska partisaner, varvid han befriades. Han hade därefter deltagit i AK:s verksamhet till december 1947, då han lämnade denna organisation. Anledningen härtil var att han var eftersökt av polisen. HH begav sig till Gdynia för att därifrån försöka fly från Polen.

HH utvisades 1952 på grund av i Sverige begångna brott. Angående behandlingen av verkställighetsfrågan må följande anföras.

I september 1952 fann utlänningsnämnden — »även om vad HH åberopat till stöd för politiskt flyktingskap icke i och för sig skulle förtjäna tilltro» — att hemlandsklausul skulle fogas till utvisningsbeslutet. Grunden härför var att HH illegalt lämnat hemlandet och att han riskerade straff för detta. Utlänningskommissionen beslöt på sätt som nämnden föreslagit.

I juli 1953 yttrade utlänningsnämnden, sedan HH begått nya brott: »På grund av de motsägande och delvis osannolika uppgifter HH lämnat angående sina förhållanden finner nämnden tilltro icke kunna tilläggas /HH:s/ uppgifter om politiskt flyktingskap — — —». Enligt nämnden fanns därför inte några hinder för att låta verkställa utvisningsbeslutet till Polen.

Utlänningskommissionen beslöt att underställa ärendet Kungl. Maj:t med uttalandet att utvisningsbeslutet borde verkställas till hemlandet. En av kommissionens ledamöter anförde skiljaktig mening och anförde bl.a.: »Utlänningsnämndens förnyade yttrande i denna förpassningsfråga synes mig

¹ AK var en opolitisk centralorganisation för samtliga polska motståndsrörelser och arbetade på nationell basis.

anmärkningsvärd i så måtto att nämnden ändrat den principiella uppfattning om /HH:s/ politiska flyktingskap, som nämnden deklarerade i sitt första yttrande, utan att det inträffat någon som helst omständighet sedan dess, vilken har samband med flyktingskapets uppkomst.» Kungl. Maj:t beviljade anstånd med verkställigheten av utvisningsbeslutet.

I september 1954 yttrade nämnden, sedan HH begått nya brott, att det »icke kan anses uteslutet att /HH/ är politisk flykting». Nämnden föreslog ånyo att hemlandsklausul skulle fogas till utvisningsbeslutet. Utlänningskommissionen vidhöll emellertid, att HH inte var att anse som politisk flykting, och ansåg, att han skulle återsändas till Polen. Kungl. Maj:t fogade emellertid hemlandsklausul till utvisningsbeslutet.

Sedan HH begått ytterligare brott hölls förnyade förhör med honom. Härvid gav han bl.a. detaljerade uppgifter angående sin verksamhet i skilda partisanorganisationer under och åren närmast efter kriget (uppgifter, som starkt betvivlades, bl.a. av den tolk, som biträdde vid förhöret och som själv deltagit i partisanverksamhet i Polen). Vidare uppgav HH: Då den allmänna amnestien för kvarvarande partisaner utfärdades i april 1947, hade HH alltså stannat kvar i den mot kommunisterna riktade partisanrörelsen. I maj 1947 begav han sig till Gdynia för att söka arbete. Han fick så småningom anställning som vakt på konvojer vid en statlig livsmedels- och transportorganisation. Då han under en konvojresa återkommit till sin bostad efter en veckas bortavaro, fick han veta, att polisen varit där och sökt honom. Han beslöt sig då för att rymma till Sverige.

Vid förnyad behandling av verkställighetsfrågan rörande utvisningsbeslutet fann utlänningsnämnden (maj 1955) »även om /HH/ skulle betraktas som politisk flykting», att han kunde avlägsnas till hemlandet. Utlänningskommissionen ansåg för sin del, att »numera icke kan anses styrkt att /HH/ är politisk flykting på annat sätt än att han illegalt överskridit polska gränsen», och föreslog att han avlägsnades till Polen.

HH sökte därefter att av nåd få kvarstanna i Sverige. I sin nådeansökan uppgav han bl.a., att han inte kunde återvända

till hemlandet. Som skäl härför angav han, att han år 1946 dömts till döden i Polen. Genom partisaners hjälp hade han emellertid lyckats rymma, och efter att ha visats »under jorden» i Polen 1948, lyckats komma till Sverige.

Utlänningsnämnden yttrade: »Då /HH/ vid upprepade tillfällen hörts om sina levnadsförhållanden utan att därvid påstå att han i Polen dömts till döden, anser nämnden sig icke böra fästa avseende vid /HH:s/ först nu lämnade uppgifter att han år 1946 dömts till döden i Polen.» Nådeansökan avstyrktes av såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen och lämnades utan åtgärd av Kungl. Maj:t. Utvisningsbeslutet verkställdes sedermera till Polen.

Att en asylsökande utlänning gång efter annan ändrar eller »förbättrar» sina uppgifter om grunden för politiskt flyktingskap är ingalunda ovanligt. En av anledningarna härtill är troligen, att utlänningen inte från början får vetskap om sin ställning här i riket.

Det förekommer också, att en asylsökande utlänning, som inte ansetts som politisk flykting, i sista hand gör gällande, att han vid en återkomst till hemlandet skulle riskera att bli sänd till krigsskådeplats. Härigenom hoppas han att bli jämställd med de amerikanska desertörer, som rymmes inom den av Kungl. Maj:t den 21 februari 1969 utfärdade kommunikén, och härigenom få tillstånd att kvarstanna i Sverige. (Jfr nedan avsnitt 2.5.4.2.) Som regel kommer dylika påståenden inte att accepteras som grund för ett tillstånd att stanna i riket. (Jfr fall II nedan, avsnitt 2.3.4.)

2.3.4 Kravet på bevisning

I svensk praxis har upprätthållits en liberal linje i vad avser kravet på bevisning rörande en påstådd fruktan för förföljelse i hemlandet. Detta torde hänga samman med det faktum att övervägande an-

talet asylsökande flyktingar i Sverige kommit från öststater, i vilka fall — som tidigare framhållits — presumtionen för en väntande förföljelse varit mycket stark.

I några fall har utlänningskommissionen/invandrarverket försökt införskaffa upplysningar om förhållandena i en asylsökande flyktings hemland genom den svenska legationen i respektive land. Ofta har man ställt direkta frågor för att få bekräftelse på de uppgifter, som lämnats av utlänningsen (exempelvis om längden av det straff för illegalt gränsöverskridande, som kan komma att utdömas, om utlänningsen återsändes).

Legationerna har haft stora svårigheter att besvara de frågor, som ställts till dem, och svaren har som regel blivit mycket svävande. Förfrågningarna har emellertid i några fall medfört, att en utlännings tillåtits stanna i Sverige.

Även om utlänningsmyndigheterna som regel upprätthåller en liberal praxis i fråga om kravet på bevisning, synes detta inte gälla i följande fall.

(876 167 ser. II) Algeriske medborgaren II anförde följande som stöd för påstående om politiskt flyktingskap.

Han hade under åren 1960—1962 deltagit i det algeriska befrielsekriget i den franska armén. 1962 hade han lämnat Algeriet och begivit sig till Frankrike. Han hade inte något pass utan som legitimationshandling tjänade ett algeriskt identitetskort.

I början av år 1969 underrättades han av den franska polisen om att han fortsättningsvis inte kunde tillåtas stanna i Frankrike med mindre han skaffade ett pass. Han ansökte omedelbart om ett franskt sådant men detta vägrades honom. Likaså vägrades han ett algeriskt pass, detta med motiveringen att han under befrielsekriget deltagit i den franska armén. II underrättades då om att han var tvungen att lämna Frankrike inom en månad.

Han köpte ett falskt franskt pass och begav sig med detta som legitimationshand-

ling först till Förbundsrepubliken Tyskland och någon tid därefter till Sverige. Sedan han vistas här ca tre månader greps han av polis, varvid det uppdagades att hans franska pass var förfalskat. Han dömdes vid svensk domstol för brukande av osann urkund till fängelse tre månader samt *förvisning*.

Sedan II åberopat politiskt flyktingskap (deltagandet i franska armén) hänsköts verkställighetsfrågan till invandrarverket. Utlänningsnämnden och verket fann härvid, att II inte var att anse som politisk flykting. Även om nämnden och invandrarverket inte explicit angett skälen till underkännandet av hans politiska flyktingskap synes detta ha berott på *dels* att man inte fäste tilltro till II:s uppgifter om deltagande i den franska armén, *dels* att förvisningsbeslutet kunde verkställas till Frankrike.

Förvisningen verkställdes till Frankrike, men han vägrades tillstånd att stanna där och fick föreläggande att inom en vecka lämna Frankrike. Han återvände till Sverige illegalt, men blev omedelbart gripen och sedermera dömd till en månads fängelse för brott mot utlänningslagen (övertredelse av återreseförbud). Verkställighetsfrågan blev föremål för förnyad behandling, varvid II denna gång som stöd för politiskt flyktingskap åberopade, att han inte ville återvända till Algeriet, därför att han då skulle tvingas att delta i kriget mot Israel. Dessutom påstod han sig riskera straff för desertering, eftersom han lämnat Algeriet som soldat. Hans påstående om flyktingskap underkändes av utlänningsnämnden och invandrarverket.

Medan II avtjänade sitt fängelsestraff tog han kontakt med FN:s flyktingkommissariat i Genève och bad om hjälp, bl.a. för att kunna styrka sitt deltagande i den franska armén under det algeriska befrielsekriget. Flyktingkommissariatet begärde omedelbart av sitt filialkontor i Paris upplysningar, dels om II:s möjligheter att återvända till Frankrike, dels om hans deltagande i franska armén. Samtidigt underrättades invandrarverket om att flyktingkommissariatet kopplats in på fallet och att man undersökte II:s påståenden om flyktingskap. Vidare begärde man information om svenska myndigheters handläggning av fallet.

I ett telefonsamtal i början av april 1971 mellan invandrarverket och flyktingkommissariatet rörande II framkom att denne vänt sig till Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna, som skulle pröva hans fall i maj 1971. Med hänsyn härtill och då flyktingkommissariatets undersökningar ännu inte var slutförda, skulle verkställigheten av II:s förvisning tills vidare uppskjutas.

I maj 1971 fick flyktingkommissariatet beskedet, att II inte kunde tillåtas återvända till Frankrike.

I skrivelse i juni 1971 meddelade invandrarverket flyktingkommissariatet dels att II:s påstående om deltagande i den franska armén inte hade kunnat bevisas, dels att de skäl han i övrigt åberopat inte ansågs grunda politiskt flyktingskap. I övrigt nämndes ingenting i skrivelsen rörande II.

I oktober 1971 kunde flyktingkommissariatet meddela invandrarverket, att II deltagit i den franska armén under befrielsekriget. Man översände också viss dokumentation, som bevisade hans deltagande. En månad senare besvarades flyktingkommissariatets skrivelse: förvisningsbeslutet hade verkställts till Algeriet redan i april 1971.

2.4 Innebörden av uttrycket »förföljelse»

Enligt definitionen av »politisk flykting» i UtIL 2 § andra stycket avses med uttrycket »förföljelse» åtgärder, »som riktar sig mot /utlänningens/ liv eller frihet eller eljest är av svår beskaffenhet».

Vad som menas med åtgärder, som innebär fara för utlänningens liv, förändrar inte några tolkningssvårigheter. Riskerar utlänningen dödsstraff vid en återkomst till hemlandet skall han anses som flykting under den självklara förutsättningen att övriga grunder för flyktingskap föreligger.

I praxis torde endast sällan ha förekommit, att en utlänning åberopat dödsstraff som grund för förföljelse. Ett exempel utgör emellertid ett ärende rörande

en öststatsmedborgare, som här i landet fällts till ansvar för olovlig under rättelseverksamhet och dömts till straffarbete 1 år 6 månader samt förvisning. Att hemlandsklausul fogades till förvisningsbeslutet torde ha berott på att det inte ansågs uteslutet, att vederbörande riskerade att straffas med döden om han återsändes till hemlandet. (625 416, se nedan avsnitt 6.3. Se även fallet 724 529, avsnitt 6.1.1.1.)

Den vanligaste typ av förföljelse som förekommit i praxis är att utlänningen säger sig bli berövad friheten, om han återsändes till hemlandet. Som regel säges detta ske för handlingar, som han företagit före utresan från hemlandet (exempelvis deltagande i en motståndsrörelse). Han kan också riskera förföljelse för handlingar, som utförts i asyllandet (exempelvis deltagande i en mot hemlandets regim riktad exilorganisation). Hit bör också räknas de fall, då utlänningen riskerar straff för att utan tillstånd ha lämnat hemlandet (se nedan avsnitt 2.5.4.1.)

Mer vanskligt är att avgöra vad som avses med uttrycket »eller eljest är av svår beskaffenhet». Det skulle för detta fall vara fråga om åtgärder, som inte innebär fara för liv eller frihet, men som trots detta är av så allvarlig beskaffenhet att förföljelse anses vara för handen.

I svensk praxis torde det endast vara i undantagsfall, som utlänningsmyndigheten såsom förföljelse godtagit andra åtgärder än fara för liv eller frihet. Följande två ärenden må emellertid anföras som exempel på förföljelse, som »eljest är av svår beskaffenhet».

(926 629 ser. II) Ungerske medborgaren KK åberopade som stöd för flyktingskap bl.a. att hans fader var officer i ungerska armén. I och med regimskiftet 1948 kunde fadern på grund av sin tidigare ställning inte erhålla någon ordnad anställning.

Under sin militärtjänstgöring var KK i

likhet med andra värnpliktiga, tvungen att tillhöra det kommunistiska ungdomsförbundet KISZ. Han var endast registrerad som medlem och fick aldrig något medlemsbevis. Sedan militärtjänstgöringen var fullgjord, hade han möjlighet att söka sig till någon av de lokala organisationerna och utfå medlemsbok, vilket han emellertid avböjde.

På arbetsplatsen hade arbetskamrater och arbetsledare gjort påtryckningar för att han skulle ansluta sig till det kommunistiska partiet. Genom en sådan anslutning skulle han erhålla bättre lön och arbetsförhållanden. Han var den på företaget sämst betalade arbetaren, vilket enligt hans mening hade sin grund i att han inte var partiansluten. Han undvek också anslutning till partiet, då han ansåg det rådande politiska systemet vara olidligt att leva i. Av samvetsskäl hade han inte kunnat förmå sig till att ansluta sig till partiet för att erhålla bättre lön och arbetsförhållanden.

KK:s fader hade deltagit i revolten i Ungern 1956. På grund av denna sin medverkan fängslades fadern och efter frigivandet trakasserades han bl.a. genom att man inte gav honom något arbete. Under faderns fängelsetid togs familjemedlemmarna ett flertal gånger i förhör av polisen och vid ett tillfälle företog man husrannsakan i familjens bostad.

KK ansökte i Sverige dels om uppehålls- och arbetstillstånd, dels om resedokument, dels — eftersom innehav av resedokument knappast låter sig förenas med hemlandspass — om främlingspass. Hans ansökningar beviljades sedermera av invandrarverket.

I följande ärende har utlänningsnämnden — men inte invandrarverket — ansett att utlännningen riskerat förföljelse i hemlandet.

(680 336 ser. II) Polska medborgaren LL uppgav följande som stöd för politiskt flyktinskap.

Han hade 1968 avlagt godkända slutprov för läkarexamen. Tidigare samma år hade han deltagit i politiska studentdemonstrationer, vilka vände sig mot regimen i hemlandet.

Efter avlagd examen fick LL anställning vid ett sjukhus i Warszawa. Sjukhusdirektören var den ende, som kände till LL:s deltagande i förenämnda demonstra-

tioner. LL hade aldrig blivit straffad eller ens misstänkt för sitt deltagande hitintills.

Vid ett tillfälle våren 1971 erhöLL en direkt anmaning att gå in i kommunistiska partiet. Detta skedde sålunda. En kollega till LL var officiell sekreterare i kommunistiska partiet i Warszawa. I sin egenskap av sådan hade denne inom sjukhusets lokaler ett särskilt tjänsterum. En dag hade LL kallats till denne. Närvarande var endast LL och partisekreteraren. Vid tillfället avhandlades intet annat än sagda anmodan, vilket tillgick på så sätt, att vederbörande — efter att för LL ha tillkännagivit, att han talade i sin egenskap av sekreterare i det kommunistiska partiet — direkt anmodade LL att söka inträde i det kommunistiska partiet. LL avböjde emellertid detta efter en del artighetsfraser samt under föregivande, att han till följd av sin ungdom inte besatt sekreterarens mognad och förstånd till förutsättning för att våga ta steget till ansökan att vinna inträde. Vid en senare förfrågan kände han sig emellertid av samvetnsnöd tvingad att klart tillkännage, att han inte kunde villfara sekreterarens anmodan. Han blev därvid tillfrågad, om han visste vad detta kunde innebära för hans karriär som läkare.

Enligt LL fungerade systemet vid de polska sjukhusen på det sättet, att varje läkare vid varje årsslut måste kunna framvisa resultatet eller belägg för att de undergått vidareutbildning på skilda sätt. I anledning härav hade LL i juni 1971 ansökt om tillstånd till specialistutbildning, vilken skulle ske genom praktik på olika polska sjukhus samt en därefter begynnande teoretisk utbildning. LL:s chefer tillstyrkte ansökan. Trots detta vägrades LL denna utbildning. Något föregivande av politiska skäl till avslaget på ansökan gavs inte. Emellertid blev LL underhand underrättad om att hans vägran att inträda i kommunistiska partiet utgjorde enda skäl till avslaget.

I slutet av 1971 hade LL inkallats till sjukhusdirektören. Han blev därvid anmodad att ta avsked från sin befattning som läkare. Som motivering angavs, att sjukhuset inte hade användning för en läkare, som inte kan få möjlighet att vidareutbilda sig.

Utan att begära avsked tog LL ut semester och begav sig till Sverige, där han

sökte uppehålls- och arbetstillstånd. Invandrarverket avslog ansökan om arbetstillstånd — jämlikt UtIK 46 § — och lämnade ansökan om uppehållstillstånd utan bifall. Sedan förpassningsanledning anmälts och LL ingivit ansökan om resedokument, ytttrade utlänningsnämnden, att LL inte skulle förpassas, samt att han var att anse som flykting enligt artikel 1 av 1951 års flyktingkonvention och således berättigad till resedokument.

Invandrarverket beslöt, att LL inte skulle förpassas och utfärdade uppehålls- och arbetstillstånd för honom. Ansökan om resedokument lämnades utan bifall av invandrarverket med motivering att LL inte var att anse som flykting enligt 1951 års Genèvekonvention.

Vid den summariska prövning av flyktingskapet, som äger rum i anslutning till den asylsökande utlännings inresa och i samband med hans ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd, är det däremot inte ovanligt att annan förföljelse än fara för liv eller frihet synes leda till, att begärda tillstånd beviljas. Således har förbud mot religionsutövning troligen lett till att en polsk medborgare tillåtits stanna i Sverige (jfr fall F, ovan avsnitt 2.3.2.1.). Likaså har utlännningar, som åberopat, att de haft svårigheter att få arbete på grund av vägran att bli medlemmar i det härskande partiet stundom lett till begärda tillstånd (612 155, 628 958, se nedan avsnitt 2.5.3.).

Sedan 1966—1967 har flertalet av den kvarvarande judiska befolkningen i Polen tvingats emigrera och i samband härmed denaturaliserats. De polska judar, som valt och tillåtits bosätta sig i Sverige, har i många fall tilldelats svenska resedokument (enligt 1951 års flyktingkonvention). De har härvid som regel åberopat en förföljelse i det forna hemlandet grundad på ras. (Enbart det faktum, att de lämnat Polen anses i och för sig inte grunda ställning som flykting. De polska judarna har nämligen formellt »frivilligt»

lämnat landet, och de har »frivilligt» av sagt sig sitt medborgarskap.)

I ett flertal ärenden har emellertid påstående om förföljelse, som inte innebär fara för liv eller frihet utan som »eljest är av svår beskaffenhet» inte accepterats. Som exempel härpå kan nämnas ärenden rörande ungerska medborgare, som förvisats ur riket efter här begångna brott.

(644 200) MM uppgav vid förhör i samband med inresan till Sverige, att han under revolten deltagit i demonstrationer mot ryssarna. Han hade däremot ej varit med om några strider. Anledningen till flykten från Ungern var rådsan för att bli deporterad till Ryssland.

Vid ett senare förhörstillfälle uppgav MM som skäl för sitt politiska flyktingskap, att han under revolten 1956 demonstrerat i sin hemstad tillsammans med andra ungdomar mot ryssarna och den kommunistiska regimen i hemlandet. Han hade deltagit i en stormning av en polisstation, där man stulit vapen, vilka sedan överlämnats till de stridande revoltgrupperna. Tillsammans med två kamrater hade MM vid ett tillfälle överfallit och misshandlat en medlem av den hemliga polisen.

Sedan MM dömts för brott här i riket och dömts till bl.a. förvisning, behandlades frågan om verkställighet av denna.

För en bedömning av verkställighetsärendet bör följande uppgifter tillfogas. MM hade sammanträffat med en svensk flicka, med vilken han hade två barn utom äktenskapet. MM:s obalanserade uppträdande i flickans familj hade emellertid medfört en brytning mellan MM och familjen. Vid ett tillfälle hade MM försökt sticka ned fästmöns fader med en kniv. MM hade vid flera tillfällen varit polisanmäld för våld och hot om våld mot familjen, vilket bl.a. inneburit, att han hotat att mörda hela familjen. Flickan hade sedermera gift sig med en landsman till MM, varefter denne vid upprepade tillfällen hotat dessa till livet.

I skrivelser till utlänningskommissionen krävde flickans föräldrar, att MM måtte förvisas ur riket. En skrivelse med samma innebörd inkom sedermera från den barnavårdsman, som förordnats för MM:s barn.

MM hade vid ett flertal tillfällen varit intagen på sinnessjukhus. Vidare hade han några gånger sökt att ta sitt liv.

Fallet MM behandlades av utlänningsnämnden första gången med anledning av ifrågasatt förpassning. Nämnden fann, att MM inte borde betraktas som politisk flykting och att övervägande skäl talade för dennes förpassning ur riket.

Kommissionen beslöt sedermera, sedan det upplysts att MM genomgått en omskolningskurs och att han under denna tid skött sig utan anmärkning, att bevilja honom förlängt främlingspass och uppehållstillstånd.

Sedan MM ådömts *förvisning* framhöll utlänningsnämnden, att den fortfarande ansåg att han inte kunde betraktas som politisk flykting. Kommissionen hemställde hos ungerska legationen om hemlandspass för MM för att möjliggöra dennes återsändande till Ungern. Efter ca 6 månader erhöll kommissionen meddelande om att pass för MM kunde utfärdas.

Med hänsyn till dröjsmålet i passfrågan återremitterades ärendet till nämnden för förnyad prövning. Nämnden fann emellertid ej skäl göra ändring av sitt tidigare beslut och förordnade att förvisningen verkställdes genom MM:s återsändande till Ungern.

I skrivelse till Kungl. Maj:t med överlämnande av frågan om verkställighet av förvisningsbeslutet, tillstyrkte emellertid utlänningskommissionen, att MM beviljades anstånd med verkställigheten av beslutet. Kommissionen motiverade sitt ställningstagande med att MM, sedan han frigivits från fängelse, varit skötsam. Kungl. Maj:t beviljade sedermera begärt anstånd.

2.5 Grunderna för politisk förföljelse

2.5.1 Risk för förföljelse på grund av utlänningens härstamning

Det torde i allmänhet inte medföra några svårigheter att tolka rekvisitet *härstamning*. Denna grund för risk för förföljelse är emellertid åtminstone i senare svensk praxis relativt ovanlig. I några fall har emellertid portugisiska medborgare från Angola åberopat ras som grund för risk för förföljelse (908 948, 843 361 ser

II). Detsamma torde vara fallet med några av de grupper av zigenare, som efter 1967 tillåtits kvarstanna i Sverige.

2.5.2 Risk för förföljelse på grund av religiös uppfattning

Inte heller i de fall, där utlänningen som grund för risk för förföljelse åberopar sin religiösa uppfattning, torde några tolkningssvårigheter uppkomma. I senare svensk praxis har inte förekommit, att en utlänning explicit tillerkänts ställning som politisk flykting på denna grund. Däremot är det inte ovanligt, att en utlänning, som tillåtits kvarstanna i riket, åberopat sin religiösa uppfattning som grund för politiskt flyktingskap. (Jfr fall F, ovan avsnitt 2.3.2.1.)

2.5.3 Risk för förföljelse på grund av politisk uppfattning

I fråga om risk för förföljelse, som grundas på utlänningens politiska uppfattning, kan man skilja mellan tre olika situationer.

Risk för förföljelse kan grundas på utlänningens tidigare politiska verksamhet. Exempelvis har ett föregående medlemskap i ett icke-kommunistiskt parti ansetts grunda politiskt flyktingskap, sedan kommunisterna övertagit kontrollen av staten (628 710, 944 833), liksom tidigare tjänstgöring som diplomat (893 117).

Ett andra fall då en flyktings politiska uppfattning anses grunda politiskt flyktingskap är, då utlänningen vägrat att bli medlem av det härskande partiet i hemlandet (612 155, 628 958).

Slutligen föreligger det fall, då utlänningen på ett eller annat sätt gett uttryck för en avvikande politisk inställning. En jugoslav, som i hemlandet verkat som journalist och härvid i tidningsartiklar uttalat sin regeringsfientliga inställning, har ansetts riskera politisk förföljelse

(892 353). Vidare har en polsk medborgare, som bedrivit antikommunistisk propaganda genom att offentligt klistra upp affischer, ansetts som politisk flykting (622 582). En algerisk medborgare, som varit medlem i FLN och anhängare till Ben Bella, ansågs riskera politisk förföljelse efter statskuppen i Algeriet 1965 (983 585). Detsamma gäller en Sukarnotrogen indonesisk medborgare, som sökte politisk asyl i Sverige efter statskuppen i Indonesien (814 051 ser II). Som ytterligare exempel kan nämnas en iransk medborgare, som i hemlandet varit medlem av ett förbjudet kommunistiskt parti (923 868).

2.5.4 Risk för förföljelse på grund av politiska förhållanden

2.5.4.1 Illegalt gränsöverskridande m.m.

Frågan, huruvida straff för illegalt gränsöverskridande, straff för att ha kvarstannat utomlands utöver den av hemlandets myndigheter medgivna tiden etc. innebär risk för förföljelse, har före ikraftträdandet av 1954 års utlänningslag vid upprepade tillfällen behandlats av utlänningsnämnden. I ett yttrande 1950 uttalade nämnden sålunda:

»I detta sammanhang inställer sig frågan, huruvida politiskt flyktingskap kan för /NN/ grundas på omständigheten, att han i strid mot gällande polsk lagstiftning lämnat sitt hemland. Till detta spörsmål har nämnden alltid principiellt intagit den ståndpunkten att otillåten utresa icke i och för sig utgör tillräckligt motiv för politiskt flyktingskap. Uppenbart kan dock andra synpunkter böra anläggas i fall, då det straffhot, som är förknippat med otillåten utresa, skulle genom retroaktiv lagstiftning väsentligt skärpas eller framstå som omänskligt.» (611 368.)

Sedan utlänningskommissionen i december 1951 uppvaktats av representan-

ter för bl.a. polska flyktingrådet, som framhöll de risker, som polska flyktingar löpte vid en återkomst till hemlandet, anhöll kommissionen hos UD om utredning i detta ärende. Enligt det besked, som kommissionen erhöll, skulle polsk lag föreskriva frihetsstraff från 1—3 år för illegalt gränsöverskridande. Om vapen kommit till användning eller om främmande valutor medförts, kunde straffet uppgå till 10 års straffarbete. Förelåg politiska motiv för gränsöverskridandet kunde livstids straffarbete eller dödsstraff utdömas. Enligt de uppgifter, som kunde inhämtas, var det mycket sällsynt att illegalt gränsöverskridande bestraffades med så lågt straff som frihetsstraff från 1—3 år. I allmänhet ansågs en flykt från Polen ske av politiska motiv eller för att undgå följderna av begånget brott av politisk eller annan art, varvid de vanligaste straffen utgjorde livstidsstraff eller dödsstraff. Utredningen sammanfattas med att man med tämligen stor säkerhet kunde utgå från, att sådana personer, som efter illegalt gränsöverskridande tvångsvis återvändes till Polen, hade att emotse antingen frihetsstraff på livstid eller dödsstraff.

I ett yttrande från juni 1952 i ett ärende angående verkställighet av ett utvisningsbeslut rörande en polsk medborgare, fann utlänningsnämnden i och för sig att hinder inte förelåg för verkställighet av beslutet. Nämnden fortsatte:

»Med hänsyn till de upplysningar, som kommit nämnden tillhanda angående de straff som efter polsk lag ådömes personer, som utan vederbörligt tillstånd lämnat Polen, särskilt i fall då utresan haft politisk bakgrund, anser dock nämnden — även om vad /OO/ åberopat till stöd för politiskt flyktingskap icke i och för sig skulle förtjäna tilltro — att till verkställighetsbeslutet bör fogas förbehåll, att /OO/ icke må befordras till Polen eller till land, vareist han kan antagas icke åtnjuta trygghet mot att bli återvänd till förstnämnda land.» (616 127.)

I ett annat verkställighetsärende, som återremitterats till utlänningsnämnden på grund av de erhållna uppgifterna om straff för illegalt gränsöverskridande, fann denna, att utlänningen inte var politisk flykting. Som skäl för politiskt flyktingskap hade utlänningen — förutom illegal utresa — åberopat, att han vägrat inställa sig till militärtjänst (613 508). Och i ytterligare ett verkställighetsärende, som också avsåg en illegalt utrest polsk medborgare, anförde nämnden:

»På grund av de motsägende och orimliga uppgifter /PP/ lämnat angående sina förhållanden finner nämnden tilltro icke kunna tilläggas /PP:s/ uppgifter om politiskt flyktingskap och anser fortfarande, i överensstämmelse med sina yttranden den — — — och — — —, med hänsyn till /PP:s/ grova, upprepade brottslighet, hinder icke möta för verkställighet av utvisningsbeslutet.» (616 902.)

Inte heller ansågs en polsk medborgare, som endast var 14 år, då han illegalt lämnade hemlandet, som politisk flykting (612 415).

I ett annat ärende blev utgången den motsatta.

»/QQ/ är visserligen icke att anse som politisk flykting i den meningen, att han skulle hava att frukta förföljelse i sitt hemland för politisk verksamhet. Emellertid är allmänt känt, att de kommunistiska diktaturstaterna politiserat överträdelse av utreseförbud och påbjudit allvarliga påföljder för personer, som utan tillstånd lämnat hemlandet på sätt som /QQ/ gjort. Den påföljd, som i sådan anledning väntar honom i hemlandet torde, i förhållande till de jämförelsevis lindriga straff, vartill han här gjort sig förvunnen, vara så svår, att nämnden icke för närvarande finner /QQ/ böra mot sin vilja utvisas till — — — eller land, där han icke åtnjuter säkerhet att dit utlämnas.» (629 692.)

En delvis ny synpunkt på frågan, huruvida illegalt gränsöverskridande konstituerar politiskt flyktingskap, framskym-

tar i ett reservationsyttrande av en av kommissionens ledamöter. Reservanten ville för sin del hävda,

»att en flykting, vilken uppenbarligen löper den största risk att efter återkomsten till Polen bli ådömd fängelsestraff och allt vad därmed kan följa, först bör beredas en möjlighet att söka sig till annat land, innan han förpassas till hemlandet. Jag har därför i kommissionen yrkat på att förpassningsbeslutet må förbindas med hemlandsklausul samt att /RR/ först om han efter viss respittid — förslagsvis tre månader — icke lyckats komma till annat land än Polen bör kunna förpassas till Polen. En sådan linje synes bäst överensstämma med humanitetens krav — — —.» (616 127.)

Såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen ville tillåta en polack stanna, som två gånger olovligen utrest ur Polen. Utlänningen hade enligt egen uppgift ådömts straff för det första illegala gränsöverskridandet och i samband därmed varnats för att åter lämna landet utan tillstånd (616 945).

I ett ärende, som avgjordes i juni 1954, fann majoriteten i utlänningsnämnden, att en illegal utresa inte innebar risk för förföljelse. En ledamot av nämnden anförde skiljaktig mening.

»Även om vad /SS/ åberopat till stöd för politiskt flyktingskap icke i och för sig skulle förtjäna tilltro, anser jag — med hänsyn till de upplysningar, som kommit nämnden tillhanda angående de straff, som efter polsk lag ådömes personer, som utan vederbörligt tillstånd lämnat Polen, särskilt i fall då utresan haft politisk bakgrund — /SS/ böra jämsättas med en politisk flykting.» (615 330.)

Ur praxis rörande illegalt gränsöverskridande etc. efter ikraftträdandet av 1954 års utlänningslag må följande fall nämnas.

I oktober 1954 yttrade utlänningsnämnden om en polsk medborgare, som tidigare varit i brittisk militärtjänst och

illegalt lämnat Polen, att han var politisk flykting (612 155). Mera i detalj redovisar utlänningsnämnden i ett yttrande 1956, hur illegalt gränsöverskridande bör bedömas. Efter att inledningsvis ha hänvisat till tidigare yttranden, då fråga om illegalt gränsöverskridande behandlats, fortsätter nämnden:

»Sammanfattningsvis vill nämnden uttala den meningen att en illegal utresa ur Polen, som föranletts av allmänt missnöje med den där rådande regimen, svårigheter att få arbete eller dylikt, i allmänhet icke bör konstituera politiskt flyktingskap. Skulle utresan ha haft mera klart politiska grunder, vilka icke i och för sig medför politiskt flyktingskap, eller föreligga flera illegala utresor, kan det finnas anledning att tillgripa hemlandsklausul.» (612 160.)

I några ärenden, som avgjorts efter det att utlänningsnämnden 1956 sålunda redovisat sin principiella inställning till denna fråga, har illegalt gränsöverskridande som grund för risk för förföljelse, synbarligen tillmätts avgörande betydelse.

I linje med nämndens ovannämnda principyttrande är ett fall, i vilket en jugoslavisk medborgare tillerkändes ställning som politisk flykting, sedan han efter att ha återsänts till hemlandet och där bestraffats för illegalt gränsöverskridande, åter lämnat landet illegalt. I detta fall förelåg således flera illegala utresor (902 134).

I ett annat fall tilläts en sovjetisk medborgare likaledes att stanna i riket, sedan tiden för det av hemlandsmyndigheterna meddelade tillståndet att vistas utrikes gått ut. Detta torde ha varit föranlett av det stränga straff, som väntade utlännningen i hemlandet, för att han ej återvänt dit inom stipulerad tid (618 981 ser II).

En ungersk medborgare ansågs vara politisk flykting, då han befarade straff för illegal utresa och då anledning till

flykten uppgavs vara, att utlännningen stod under polisövervakning på grund av sin politiska opålitlighet. Flykten från hemlandet torde i detta fall ha haft politiska grunder, och bedömningen synes således stå i överensstämmelse med utlänningsnämndens principyttrande (646 384).

Utlänningsnämnden har ansett politiskt flyktingskap föreligga i ett ärende rörande en jugoslavisk medborgare, vilken som enda skäl för att erkännas som politisk flykting åberopade repressalier i hemlandet för att han — trots anmodan — vägrat att återvända (897 801). I ett annat ärende, som även det rörde en jugoslavisk medborgare, hade denne som stöd för politiskt flyktingskap åberopat svårigheter att få arbete i hemlandet på grund av vägran att bli medlem i kommunistiska partiet, samt att han riskerade straff för att inte ha återvänt till hemlandet inom föreskriven tid (907 237).

Svensk praxis i hithörande fråga synes ha blivit mer restriktiv under slutet av 1960-talet. Sålunda ansågs som regel tjeckiska medborgare, som kommit till Sverige efter den ryska ockupationen 1968, inte som flyktingar, trots att de riskerade att straffas för att vistas utomlands utan tjeckiska myndigheters tillstånd. Detta gällde till och med i de fall de kunde styrka, att de i sin frånvaro dömts till frihetsstraff för dylikt brott mot den tjeckiska strafflagen. (Enligt denna dömes den, som utan tillstånd vistas utanför Tjeckoslovakien, till fängelse mellan 6 månader och 5 år.) Denna restriktiva praxis har emellertid ändrats i mars 1972, i vart fall i samband med ansökningar om resedokument enligt flyktingkonventionen. (Jfr avsnitt 5.3.2.1.)

Statens invandrarverk hade hos utlänningsnämnden begärt yttrande huruvida två tjeckiska medborgare kunde anses som flyktingar enligt UtIL 2 § respektive 1951 års

flyktingkonvention. Den ene av dessa kunde påvisa, att han av tjeckisk domstol ådömts två års frihetsstraff för att ha stannat utanför Tjeckoslovakien utan tillstånd. Den andre tjecken hade ännu inte ådömts straff men åberopade som stöd för flyktingskap bl.a. att han riskerade att straffas för samma brott. Nämnden avgav följande yttrande:

»I ärendet är upplyst, att /TT/ och /UU/ efter att 1969 ha kommit till Sverige från Tjeckoslovakien som deltagare i gruppresor, underlåtit att återvända på bestämd tid och icke hos de tjeckoslovakiska myndigheterna ansökt om tillstånd att förlänga sin vistelse här. Det är vidare upplyst att ett sådant förfarande i den tjeckoslovakiska strafflagens § 109 avsnitt 2 är belagt med frihetsstraff från sex månader till fem år samt att enligt § 51 samma lag den dömdes förmögenhet kan förklaras förverkad.

Enligt en för nämnden tillgänglig avskrift av en /datum/ 1970 av distriktsdomstolen i /ort/ meddelad dom har domstolen jämlikt ovannämnda lagrum ådömt /UU/ två års frihetsberövande dels förklarat, att hela hans förmögenhet skall tillfalla staten. Av domens motivering framgår att /UU/ icke var tidigare straffad samt att han ej hade någon politisk eller social belastning.

Med hänsyn till strängheten i de påföljder, som den tjeckoslovakiska strafflagen upptar för de gärningar om vilka här är fråga — olovligt kvarstannade i utlandet — samt den rättstillämpning, som framgår av ovan återgivna och andra för nämnden kända domar, finner nämnden, att syftet med ifrågavarande bestämmelser till stor del är att bereda möjlighet till reaktion mot den politiskt avvikande uppfattning som anses ha kommit till uttryck genom gärningen. Tillämpningen av ifrågavarande bestämmelser får därför beträffande /UU/ anses innefatta politisk förföljelse. Anledning saknas till antagande, att /TT/ skulle av tjeckoslovakisk domstol behandlas annorlunda än /UU/.

Såväl /TT/ som /UU/ får därför anses ha skäl att hysa välgrundad fruktan för politisk förföljelse om de återvänder till Tjeckoslovakien. Av de uppgifter som /TT/ och /UU/ lämnat vid förhör måste anses framgå, att motivet för deras olovliga kvarstannande i Sverige är deras från den i

Tjeckoslovakien härskande regimens avvikande politiska övertygelse. Vid sådant förhållande anser nämnden det vara utan betydelse för bedömandet av deras flyktingsstatus, att de måhända i och för sig icke haft anledning att frukta politisk förföljelse om de återvänt till Tjeckoslovakien inom föreskriven tid.

Under åberopande av det anförda vill nämnden som sin mening uttala att /TT/ och /UU/ är att bedöma som flyktingar såväl enligt 2 § utlänningslagen som enligt artikel 1 A 2) i 1951 års Genèvekonvention.»

Invandrarverket har sedermera utfärdat resedokument enligt flyktingkonventionen för ifrågavarande tjeckiska medborgare.

Utlänningsnämnden torde i dessa ärenden ha influerats av bl.a. några avgöranden, som meddelats av *Bundesverwaltungsgericht* i Förbundsrepubliken Tyskland (den högsta västtyska förvaltningsdomstolen) i oktober 1971. De västtyska domarna har bifogats nämndens yttrande. I domskälen till dessa, som vad avser själva sakfrågan i stort sett är likalydande, anføres bl.a.:

»Enligt artikel 205 av den Ungerska Folkrepublikens strafflag av år 1961 bestraffas den, som lovligen har lämnat landet men som trots uppmaning av myndigheterna inte återvänder eller som på annat sätt visar, att han avser att definitivt stanna i utlandet, i princip med frihetsstraff från sex månader till fem år. Enligt strafflagens artikel 203 bestraffas på samma sätt den, som olovligen lämnar landet. I båda fallen kan förverkande av förmögenhet följa som bistraff (jfr Jeschek-Kielwein, Sammlung Ausserdeutscher Strafgesetzbücher in deutscher Übersetzung, Bd LXXXIII, 1964).

Huruvida bestraffning för republikflykt har kriminell eller politisk karaktär kan inte besvaras allmänt. Detta framgår av måttet och syftet med respektive straff samt av omständigheterna vid genomförandet av gärningen. Det i första hand avgörande syftet med straffet är inte möjligt att utreda utan att undersöka särdragen i den

stat, varifrån straffet utgår. Bundesverfassungsgericht har yttrat följande av vad detta betyder för rätten till asyl: »För att genomföra och säkra den politiska och samhällseliga omvälvningen utnyttjas i en rad stater statsmakten på ett sådant sätt, som strider med fria demokratiska principer.» (BVerfGE 9, 174 [180]). Detta gäller särskilt sådana totalitära stater, i vilka världsåskådningen är sådan att den politiska överhögheten genomtränger alla livsområden, så att något utrymme inte lämnas kvar för den enskildes frihet. I sådana stater kan, som anförts i ett utlåtande av FN:s flyktingkommissariat, t.ex. »undersåten, . . . som har en från makthavarna avvikande politisk uppfattning . . ., egentligen aldrig vara säkra för sin personliga frihet och kroppsliga integritet».

Till stater av detta slag räknas den Ungerska folkrepubliken. Det straff för republikflykt, som klaganden ådömts i denna stat, har till syfte att säkra kommunismens herravälde i Ungern. Det är inte jämförbart med straff, som utdömes i rättsstater för olovligt gränsöverskridande. Ifrågavarande straffbara gärningar skall i princip inte förhindra utresa eller vistelse i utlandet. De skall säkerställa att man följer bestämda ordningsföreskrifter. Sålunda straffas enligt den tyska passlagen av den 4 mars 1952 (BGBl. I sid. 290) § 12 i dess lydelse av den 24 maj 1968 (BGBl. I sid. 503) den som i strid med föreskrifterna lämnar Förbundsrepubliken Tyskland med böter upp till 5 000 Mark. Kännetecknande för de gärningar, som bestraffas enligt den ungerska strafflagen av 1961 är däremot, att man härmed i princip söker förhindra att någon lämnar statsterritoriet och vistas i utlandet. Ungerska folkrepubliken medger utresa och vistelse i utlandet endast under politiska hänsynstaganden från fall till fall. Bestrafningen av republikflykt har samma funktion som murar, taggtråd, minfält och skjutorder. Den skall förhindra »omröstning med fötterna». Såväl det allmänt utsatta straffet som det i klagandens fall ådömda straffet står i överensstämmelse härmed.

Det straff, vars verkställighet hotar klaganden vid återkomsten till Ungern, avser en avvikande politisk uppfattning. Till frågan, när en asylsökandes flykt är att hänföra till hans politiska åskådning, har

Bundesverwaltungsgericht i dom den 13 december 1960 — BVerwGE I C 235.58 — (Buchholz 402.22 Art. 1 Genève-konventionen Nr. 8) allmänt uttalat följande: »Redan med hänsyn till att en utlänning genom att fly från hemlandet överger speciellt mycket, kan den omständigheten att vederbörande flytt framstå som ett starkt indicium för att han står i ett politiskt motsatsförhållande till sitt hemland. I varje enskilt fall måste därvid grunderna för flykten utforskas. Härvid måste även övriga omständigheter beaktas. Det är inte möjligt att uppställa en allmän regel.» Med utgångspunkt härifrån föreligger följande i ifrågavarande fall: Klaganden har genom sin flykt övergivit sitt hem, sina familjeband, gods och ägodelar. Han var medveten om att han riskerade strängt straff och fortsatta repressalier i händelse av misslyckande. Han har klippt av alla band med sitt hittillsvarande liv och inlåtit sig på vågstycket att söka finna en ny tillvaro i ett främmande land, som inte enbart består i en säker ekonomisk existens. Ett sådant förhållande förstärker det indicium, som tillkommit genom att klaganden flytt, och leder — med utgångspunkt härifrån — till att klaganden har flytt på grund av sin politiska motsatsställning till den kommunistiska regimen i sitt hemland.»

Invandrarverkets beslut att anse TT och UU som politiska flyktingar och följaktligen bevilja dem svenska resedokument har inneburit en betydelsefull ändring av praxis. Genom ifrågavarande beslut har nämligen situationen främst för de hit flyktade tjeckerna radikalt förändrats. De har visserligen som regel tillåtits kvarstanna i Sverige, men alltid tvingats använda sina hemlandspass som legitimationshandling för vistelse i Sverige. Ansökningar om resedokument och främlingspass har i flertalet fall avslagits. Efter nu nämnda beslut har denna situation helt förändrats och det är numera regel, att åtminstone tjeckiska flyktingar, som kan åberopa straff för eller ett väntande straff för illegal utresa beviljas resedokument och svenskt främlingspass.

2.5.4.2 Avvikande från militärtjänst m.m.

I rättspraxis har inte förekommit, att utlänningsnämnden eller utlänningskommissionen klart deklarerat, hur avvikan- de från militärtjänst etc. skall bedömas. Däremot har ett antal ärenden avgjorts, i vilka denna omständighet säkerligen har bidragit till att vederbörande utlän- ning ansetts vara politisk flykting.

En sovjetisk medborgare har således ansetts som politisk flykting, sedan han i början av andra världskriget underlåtit att inställa sig till rysk krigstjänst och sedermera flytt till Finland. Utlänning- en kunde inte åberopa några politiska skäl för sin underlåtenhet att anmäla sig till militärtjänstgöring. Ärendet be- handlades av utlänningsmyndigheten 1960 (630 312). Likaså erkändes en an- nan sovjetisk medborgare som politisk flykting, sedan han deserterat från ryska armén och deltagit som frivillig i finska armén under fortsättningskriget. I detta fall synes deserteringen ha betingats av ett politiskt ställningstagande (601 651).

Ur senare rättspraxis må anföras ett fall, då en jugoslavisk medborgare, som deserterat från sin tjänstgöring som of- ficer i den jugoslaviska armén, erkän- des som politisk flykting. Anledningen till flykten uppgavs vara, dels att han inte ville tjäna en totalitär regim, dels att han befarade straff för att ha hjälpt andra jugoslaviska medborgare över gränsen (909 138). En annan jugoslav, som inte inställt sig till militärtjänstgö- ring, erkändes som flykting, fastän han som anledning till flykten endast anför- de missnöje med de rådande politiska förhållandena i hemlandet (960 429).

I ett nyligen avgjort ärende rörande en jugoslav, som illegalt lämnat hem- landet, sedan han inkallats till militär- tjänstgöring, fann utlänningsnämnden, att hemlandsklausul borde fogas till en

honom ådömd förvisning, eftersom han i hemlandet riskerade att straffas med fängelse upp till tolv år (jugoslaviska strafflagen den 4 april 1965, artikel 342 §§ 2 och 5). Invandrarverket beslöt emellertid, att förvisningen skulle verk- ställas till Jugoslavien, och ansåg således, att ett eventuellt strängt straff för väg- ran att inställa sig till militärtjänstgöring inte innebar, att utlänningen var poli- tisk flykting. (807 855 ser. II.)

Om det är regel att desertörer från östeuropeiska stater anses som politiska flyktingar i Sverige gäller det motsatta förhållandet i fråga om utlännningar från icke östeuropeiska stater, som åberopar motsvarande eller liknande skäl som stöd för politiskt flyktingskap.

Frågan härom aktualiserades redan i slutet av 1950-talet i samband med att ett antal franska medborgare såsom stöd för ansökningar om uppehållstillstånd åberopade vägran att delta i kriget i Al- geriet. Utan att explicit ta ställning till de åberopade skälen, dvs. inkallelse till tjänstgöring i den franska armén, tilläts ett antal fransmän att stanna i Sverige. (Se exempelvis fallet 908 146.) Att moti- vera tillståndsbesluten fanns för övrigt icke skäl att göra. Fallen behandlades som ordinära utlänningsärenden och nå- gon anledning att ta ställning till even- tuellt politiskt flyktingskap förekom inte.

Spörsmålet om desertering från icke östeuropeiska stater blev därefter aktuell i samband med ett antal amerikanska desertörer. Den omedelbara anledningen härtill var fyra amerikanska soldater, vilka via Kina och Sovjet ankommit till Sverige och här ansökte om s.k. politisk asyl (uppehålls- och arbetstillstånd). Ansökningarna motiverades med att de rymt från sin militärtjänstgöring på grund av politiska skäl. Ärendet remit- terades till utlänningsnämnden som av- gav följande yttrande:

»Nämnden, som förutsätter att — — — kommer att avhålla sig från att bedriva politisk propaganda, finner — bl.a. med hänsyn till deras ungdom — att humanitära skäl talar för att de medges tillstånd att tills vidare kvarstanna i riket.»

Sedan utlänningskommissionen tillstyrkt deras ansökningar om uppehållstillstånd, beslöt sedermera Kungl. Maj:t att utlänningarna skulle tillåtas kvarstanna i Sverige. Varken utlänningskommissionen eller invandrarverket uttalade sig emellertid om deras rätt att bedriva politisk verksamhet.

Alltsedan 1967 har ca 500 amerikanska desertörer beviljats uppehållstillstånd i Sverige. Utöver det ovan anförda yttrandet har aldrig utlänningsnämnden — och inte heller någon annan berörd myndighet — uttalat sig om utlänningarnas rätt att i Sverige bedriva politisk verksamhet. Däremot vidhöll utlänningsnämnden i ytterligare ett antal ärenden formuleringen, att de av »humanitära skäl» borde medges rätt att kvarstanna i Sverige. Även om denna synpunkt senare inte kommit till uttryck i motiveringar för beslut om tillstånd att kvarstanna, kan sägas att denna grund härför fastslagits genom uttalanden av Kungl. Maj:t, bl.a. i Kungl. prop. 1968: 142 (s. 114).

Av de ärenden, som hittills avgjorts rörande amerikanska desertörer framgår vidare, att det inte torde finnas ett enda, i vilket utlänningsmyndigheten ansett vederbörande vara politisk flyktning. I åtskilliga fall har utlänningarna som stöd för flyktingskap åberopat, att de riskerat förföljelse i hemlandet på grund av politisk uppfattning eller politiska förhållanden eller straff för politiskt brott. Ett dylikt påstående har däremot konsekvent tillbakavisats av utlänningsmyndigheten, i den meningen, att utlänningslagens bestämmelser om politis-

ka flyktingar aldrig tillämpats på dessa utlänningar.

I anslutning till ett antal ärenden rörande amerikanska desertörer, som avgjorts av Kungl. Maj:t, uttalade regeringen den 21 februari 1969 i en kommuniké bl.a. följande:

»1. Desertörer och andra krigsvägrare kommer att liksom hittills beviljas uppehållstillstånd i Sverige. Den som löper risk att sändas till tjänstgöring på krigsskådeplats kommer att få sådan asyl. I övriga fall prövas frågan om asyl med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall.

2. För att skapa större trygghet för dem som sålunda har fått asyl i Sverige förklarar regeringen, att enbart den omständigheten att striderna i Vietnam upphör inte kommer att medföra att dessa personer vägras fortsatt fristad i vårt land. — — —

6. Desertörer och andra krigsvägrare får sålunda trygghet att få stanna kvar i vårt land. Genom de särskilda anpassningsinsatserna skapas förutsättningar för dem att finna sig till rätta och få sin utkomst här. Mot denna bakgrund kommer det att sakna reell betydelse för dem att de enligt en långvarig och fast praxis i Sverige *inte enbart på grund av sin desertering eller krigsvägran* betraktas som politiska flyktingar vid tillämpningen av utlänningslagen.»¹

Ifrågavarande kommuniké har uppfattats som av Kungl. Maj:t utfärdade riktlinjer för utlänningspolitiken. Genom uttalandet särskiljes en grupp av utlänningar. De som inrymmes inom denna kategori garanteras — i likhet med politiska flyktingar — ett skydd att få stanna i Sverige. I nämnda kommuniké anges dessutom, att de skall medgivas ett visst skydd mot verkställighet av beslut om avlägsnande. (Se närmare här om i avsnitt 6.4.)

Kungl. Maj:t har emellertid genom ifrågavarande kommuniké uttalat, att desertering eller krigsvägran inte enbart utgör grund för politiskt flyktingskap.

¹ Kursiverat här.

Vad som därutöver kräves för ställning som flykting anges inte. Att kräva ett bakomliggande politiskt ställningstagande synes enligt svensk praxis inte tillräckligt, åtminstone inte då fråga är om desertörer från USA. En klart uttalad politisk uppfattning har nämligen varit grunden för desertering i åtskilliga av de ärenden, som under senare år avgjorts av utlänningsmyndigheten. (Se exempelvis fallet 840 481 ser. II.)

2.5.4.3 Omständigheter, som tillkommit sedan utlänningslämnat hemlandet

Det är inte ovanligt, att grunden för den risk för förföljelse, som hotar utlänningslämnat i hemlandet, har tillkommit, sedan han lämnat sitt hemland. Man kan uppdelat de fall, då så har skett, i tre kategorier.

1) De handlingar, som innebär risk för förföljelse, har utlänningslämnat utfört av politiska skäl. En polsk medborgare, som aktivt tagit del i en polsk studentförening i Sverige, och som i samband härmed vid upprepade tillfällen motarbetat polska, statliga intressen, har således ansetts riskera politisk förföljelse i hemlandet (606 890).

2) De handlingar, som innebär risk för förföljelse, har utförts omedvetet eller ofrivilligt. Som exempel härpå kan nämnas, att några av medlemmarna i den s.k. »bulgarligan» ansetts som politiska flyktingar, sedan de mer eller mindre tvingats att delta i denna exilorganisations verksamhet. (679 075, 690 849.)

3) Det enda syftet med de handlingar, som grundar politiskt flyktingskap, är att skapa en förevändning för risk för förföljelse. En utlänningslämnat om asyl men som nekats tillstånd att kvarstanna i Sverige, hade under uppteendeväckande former uttalat sin ovil-

ja mot att återvända till hemlandet och starkt kritiserat regimen i hemlandet. Då ärendet därefter togs upp till förnyad prövning, ansågs han riskera politisk förföljelse i hemlandet. (892 353.)

2.5.4.4 Övriga orsaker, som innebär risk för förföljelse på grund av politiska förhållanden

I några fall har det faktum, att utlänningslämnat varit omhändertagen av Internationella flyktingorganisationen (IRO), bidragit till att han ansetts som politisk flykting. I ett ärende har utlänningsnämnden yttrat:

»Med hänsyn till att /VV/ efter flykten från — — — varit omhändertagen av IRO-läger i Västtyskland, anser nämnden, att /VV/ befarar så svår bestraffning i — — — att han icke bör dit utlämnas.» (629 273.)

Att en person erkänts som konventionsflykting av utländsk myndighet och härvid erhållit resedokument, har bidragit till att han i Sverige ansetts som flykting enligt utlänningslagen. I ett ärende, som avgjordes 1970, har utlänningsnämnden gjort följande uttalande:

»Men hänsyn till att han enligt intyget den 6 oktober 196- av FN:s flyktingkommissariat betraktats som /flykting/ i Italien anser nämnden det emellertid icke kunna uteslutas att /XX/, om han förvisas till — — —, kommer att utsättas för politisk förföljelse. Nämnden förordar därför att förvisningen icke verkställs till — — — eller till land, där /XX/ icke åtnjuter trygghet mot att bli sänd till förstnämnda land.» (952 369.)

I några fall har grunden för politiskt flyktingskap varit, att utlänningslämnats föräldrar ansetts som politiska flyktingar. I ett ärende ansågs således ett minderårigt barn till en ungersk medborgare som politisk flykting, på grund av att fadern uppenbarligen var att anse som

sådan (651 685). I ett nyligen avgjort ärende rörande ansökan om resedokument ansågs såväl hustru som minderåriga barn till en polsk medborgare som politiska flyktingar, sedan mannen tillerkänts sådan ställning (624 179 ser. II).

2.5.5 Risk för förföljelse på grund av politiskt brott

I svensk rättspraxis har regelmässigt personer, som deltagit i motståndsrörelser i hemlandet, ansetts som politiska flyktingar. Som exempel kan anföras de ungerska flyktingar, som tog del i revolten i Ungern i oktober—november 1956. Vidare kan nämnas de polska medborgare, som under och omedelbart efter andra världskriget aktivt kämpade i den mot kommunisterna riktade motståndsrörelsen.

I praxis har också en jugoslavisk medborgare, som under sina sista år i hemlandet tillhört en kroatisk organisation, ansetts som politisk flykting (922 571). En argentinsk medborgare, som varit peronist och medlem i den mot den rådande regimen riktade motståndsrörelsen ansågs likaledes riskera politisk förföljelse (949 195), liksom en portugisisk medborgare, som i hemlandet varit medlem i en nationell motståndsrörelse (830 922 ser. II).

Ur svensk rättspraxis må även följande ärenden nämnas.

(619 211) En polsk medborgare hade genomfört flykten till Sverige genom att tillsammans med två kamrater bemäktiga sig ett fartyg och med detta segla till Sverige. Han hade med pistol hotat övriga besättningsmän och tvingat dessa att följa med. En framställning om utlämning avslogs.

(620 406) Liknande omständigheter förelåg i ett annat ärende rörande en

polsk medborgare, som vid flykten till Sverige, som företogs i en fiskebåt, bl.a. låst in övriga besättningsmän.

(659 322) En polsk medborgare, som i hemlandet fruktade straff för olovlig underrättelseverksamhet, betraktades som politisk flykting.

(447 122 ser. II) En medborgare i Förbundsrepubliken Tyskland, som sade sig vara marxist-leninist, och som avvikit från militärtjänstgöring, återopade som stöd för politiskt flyktingskap bl.a. följande.

Han hade i Förbundsrepubliken vid ett flertal militära förläggningar delat ut flygblad med anmaning, att soldaterna skulle motsätta sig den förestående undantagslagstiftningen (?), vägra lyda order och desertera från västtyska armén. Han hade i dessa flygblad påstått, att armén till en del dominerades av före detta nazistmilitärer, att officerare fortfarande bedrev rashets, att armén inom ramen för undantagslagarna fick »likvidera civila», att »soldaten i förbundsvärnet kan komma i en situation, där han måste kämpa mot sina egna landsmän», och att soldater och underofficerare redan deltog i kriget i Vietnam, kamouflerade som amerikanska soldater. Detta kunde betraktas som uppvigling och kunde medföra mycket kännbart straff.

Såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen fann, att utlänningen inte var att anse som politisk flykting, och beslut om hans avlägsnande meddelades.

3.1 Inledning

UtlL 2 § första stycket innehåller en s.k. principdeklaration om asyl: »Politisk flykting skall ej utan synnerliga skäl vägras fristad i riket, då han är i behov därav.»

Denna rätt till fristad är, som framgår av ordalydelsen villkorlig. För att en flykting skall ha rätt till asyl i Sverige fordras *dels* att synnerliga skäl inte talar mot att han beviljas fristad här, *dels* att han är i behov av fristad.

3.2 Begränsningen »synnerliga skäl»

Som fall på tillämpning av inskränkningen »synnerliga skäl» kan ses de fall, i vilka en politisk flykting återsänts till hemlandet med stöd av UtlL 54 §, dvs. de fall där en flykting på grund av att han begått brott eller visat sig utgöra en fara för rikets säkerhet förverkat sin rätt till asyl. För en redogörelse för rättspraxis i dessa fall hänvisas till kapitel 6.

Inte i något annat ärende, som avgjorts enligt 1954 års utlänningslag, torde en flykting ha vägrats fristad i Sverige på grund av att synnerliga skäl talar mot att han tillåtits kvarstanna.

Jämför dock de i kapitel 4 refererade ärendena.

3.3 Begränsningen »då han är i behov därav»

3.3.1 Legalt inresta flyktingar, som har tillstånd att resa till annat land

Flertalet av de flyktingar, som f.n. vistas i Sverige, har inkommit genom den s.k. kollektiva överföringen av flyktingar från olika flyktingläger i Europa. Som regel har dessa personer vid inresan haft en giltig legitimationshandling (resedokument utfärdat enligt 1951 års flyktingkonvention eller ett utländskt främlingspass), som innehållit en giltig återreseklausul, dvs. ett tillstånd för flyktingen att återresa till det land, som utfärdat legitimationshandlingen. Uppkommer under flyktingens vistelse i Sverige frågan om hans avlägsnande brukar som regel ett dylikt beslut verkställas till den stat, som utfärdat legitimationshandlingen och som förbundit sig att återtaga flyktingen. Som exempel härpå må följande fall anföras:

(666 735) Polske medborgaren A, som innehade ett österrikiskt resedokument, hade inkommit till Sverige genom den s.k.

kollektiva överföringen av flyktingar. Av vissa skäl ifrågasattes förpassning av A. Utlänningsnämnden uttalade härvid, att den fann övervägande skäl tala för att A förpassades till Österrike. Utlänningskommissionen beslöt därefter — med antecknande att A innehade giltigt resedokument — att A skulle förpassas till nämnda land.

(645 393) Ungerske medborgaren B hade första gången inkommit till Sverige 1956 med en flyktingtransport från Österrike. I december 1957 utreste han till USA, där han så småningom tilldelades amerikanskt resedokument. Av i detta sammanhang irrelevanta skäl ifrågasattes förpassning av B. Utlänningsnämnden fann, att det inte förelåg några hinder mot att förpassa B till USA, och utlänningskommissionen beslöt på sätt nämnden föreslagit.

3.3.2 Illegalt inresta flyktingar, som kan återsändas till annat land med stöd av internationella överenskommelser

I betänkandet Flyktingskap anföres att Sverige ingått överenskommelser *dels* med de nordiska länderna, *dels* med Förbundsrepubliken Tyskland om återtagande av hit olovligen inresta utlänningar, som inrest från annan fördragsslutande stat. I praxis anses en politisk flykting, som inrest från någon av ifrågavarande stater och som olovligen befinner sig på svenskt territorium inte vara i behov av fristad här i riket så länge han kan återsändas med stöd av ifrågavarande överenskommelser. Följande fall må tjäna som exempel.

Ett antal zigenare (629 488 ser. II m.fl.) hade kommit till Sverige via Förbundsrepubliken Tyskland och Danmark. Polismyndigheten, inför vilken utlänningarna anmälde sig, beslöt att zigenarna skulle avvisas till Danmark, trots att de påstod sig vara politiska flyktingar. Beslutet verkställdes — med stöd av den nordiska passkontrollöverenskommelsen — omedelbart och utan hinder av an-

förda besvär (UtiL 57 §). Avvisningsbeslutet fastställdes sedermera av utlänningskommissionen efter yttrande från utlänningsnämnden. Se vidare det i följande avsnitt citerade yttrandet av utlänningsnämnden.

3.3.3 Övriga fall

Även i vissa andra fall, då någon återtagningsskyldighet för annat land inte har förelegat, har politiska flyktingar avlägsnats och beslutet kunnat verkställas. Sammanlagt torde det röra sig om ett tiotal förpassningsbeslut rörande ungerska medborgare, som återsänts till Österrike, dvs. det land till vilket de först kommit efter flykten från hemlandet. I samtliga fall var det fråga om flyktingar, som hade svårigheter att anpassa sig till svenska förhållanden, och vilka ådaga-lagt ett mer eller mindre asocialt levnadssätt i Sverige. Förpassningsbesluten kunde verkställas först sedan österrikiska myndigheter beviljat av utlänningskommissionen gjorda framställningar om återtagande. (643 085, 646 309, 645 715, 644 859 och 649 576.)

Sedan det stod klart för österrikiska myndigheter, att de svenska framställningarna om återtagande i första hand gällde kriminella flyktingar, avlogs fortsättningsvis som regel liknande framställningar. (644 065, 646 122 och 642 847.)

I detta sammanhang uppkommer spørsmålet, om flyktingen i det land till vilket han skall sändas, har garantier för att därifrån inte sändas till land, i vilket han riskerar förföljelse. Saknar han sådant skydd torde han nämligen vara i behov av fristad i Sverige. Frågan får ses i sammanhang med bestämmelsen i UtiL 53 § enligt vilken en flykting inte får sändas till ett land, där han inte åtnjuter trygghet mot att

bli sänd till land, i vilket han löper risk att utsättas för förföljelse.

Spörsmålet aktualiserades i ovannämnda verkställighetsärenden till Österrike. I flertalet av dessa fall uttalade utlänningsnämnden:

»Nämnden finner hinder icke möta för att /C/ förpassas till Österrike under förutsättning att dessförinnan från Österrikes sida förklaring lämnas, att han därifrån icke kommer att mot sin vilja sändas till Ungern eller till land varest han kan antagas icke åtnjuta trygghet mot att bli sänd till Ungern.»

Någon dylik garanti från österrikiska myndigheter synes emellertid aldrig ha inhämtats av utlänningskommissionen.

Frågan aktualiserades 1970 i ett ärendet rörande förpassning till Danmark av en medborgare i ett västeuropeiskt land, (890 685 ser. II). Invandrarverket hade i ärendet anhållit om uttalande huruvida ett påstående om politiskt flyktingskap skall sakprövas i förpassningsärendet eller om prövningen härav i första hand bör ankomma på dansk myndighet. Förutom ett principiellt ställningstagande till detta spörsmål kom utlänningsnämnden att något beröra innebörden av begränsningen »då han är i behov därav» i UtLL 2 § första stycket. Yttrandet har följande lydelse:

»Om en utlänning påstår sig vara politisk flykting, måste de svenska myndigheterna givetvis pröva, huruvida han är i behov av fristad här i riket (2 § första st. UtLL). När — som i det aktuella fallet — förutsättningar föreligger för att utlänningen i händelse av förpassning kommer att tagas emot av Danmark jämlikt den nordiska passkontrollöverenskommelsen, kan prövningen emellertid väsentligen begränsas till att avse, huruvida det föreligger någon speciell omständighet som gör att han i Danmark ej skulle åtnjuta samma skydd som här. Sådan omständighet torde sällan vara för handen. I Danmark, som i likhet med Sverige undertecknat 1951 års flyk-

tingkonvention, tillämpas nämligen beträffande politiskt flyktingskap i huvudsak samma bedömningsgrunder som i Sverige, och politisk flykting är i Danmark tillförsäkrad ett skydd och en rättslig ställning som väl kan jämföras med vad sådan flykting har här i landet. En flykting är sålunda, om han blir mottagen i Danmark, regelmässigt inte i behov av asyl här. Det politiska flyktingskapet utgör inte i och för sig någon anledning till att — om han hellre skulle vilja slå sig ned i Sverige än i Danmark — bereda honom en valförmån som inte tillkommer utlänningar i allmänhet. Och av uppenbara skäl kan det ej komma i fråga att svensk myndighet, i samband med förpassning av utlänningen, skulle uppställa förbehåll eller eljest göra uttalanden som föregriper de danska myndigheternas sakprövning av påståendet om politiskt flyktingskap.»

4.1 Inledning

Formerna för att pröva, huruvida en person kan anses som politisk flykting enligt svensk rätt, har inte lagreglerats. En sådan prövning av flyktingskapet kan emellertid äga rum i samband med tillstånds- och avlägsnandeärenden (i det förre fallet genom den s.k. summariska prövningen), samt i ärenden rörande resedokument (konventionspass). Det politiska flyktingskapet behandlas härvid som en prejudiciell fråga och blir därför inte definitivt fastslaget.

Bla. i vissa centraleuropeiska länder har i lag föreskrivits formerna för att fastställa en persons ställning som flykting. Även om ett sådant förfarande för närvarande saknas i Sverige är numera en motsvarighet här till på väg att byggas upp. Den omedelbara anledningen här till är att Kungl. Maj:t i april 1972 fastslagit, att en asylsökande utlänning har rätt att anföra besvär över avslag på ansökan om resedokument.

4.2 Prövning i tillståndsärenden

1954 års utlänningslag innehåller inte några bestämmelser angående formerna för prövning av politiskt flyktingskap. Som ovan framhållits sker i samband

med att en utlänning i Sverige anhåller om asyl endast en *summarisk prövning* av det politiska flyktingskapet.

Om denna praxis har sagts, att någon klar skillnad mellan asylsökande flyktingar, flyktingar med asyl i annat land och ekonomiska flyktingar inte upprätthålles i Sverige. Anledningen här till skulle vara det samhällsekonomiska läget efter andra världskriget, vilket gjort det möjligt att ta emot inte bara asylsökande flyktingar utan också andra flyktingar, och att det inte funnits anledning att göra någon klar skillnad mellan de olika kategorierna.¹

I den tidigare omnämnda presskommunikén den 21 februari 1969 i anslutning till ett antal ärenden rörande amerikanska desertörer, som avgjorts av Kungl. Maj:t, uttalades bl.a. att det för desertörer och andra krigsvägrare saknade reell betydelse att de enligt en långvarig och fast praxis i Sverige inte enbart på grund av sin desertering eller krigsvägran betraktades som politiska flyktingar vid tillämpningen av utlänningslagen. Det väsentliga var att de erhöll trygghet att få stanna kvar i Sverige och att man genom särskilda anpassningsinsatser skapade förutsättning-

¹ SOU 1967: 18, s. 163.

är för dem att finna sig till rätta och få sin utkomst här.

För en asylsökande utlänning är det emellertid av väsentlig betydelse att få veta, att han tillhör en skyddad kategori. Obenägenheten att i samband med att en utlänning ansöker om asyl deklarerar, att denne är politisk flykting, är emellertid flagrant. Det synes föreligga en medveten strävan att vilja lämna denna fråga öppen, och skälet härför torde vara, att det då är enklare att avlägsna utlänningen/flyktingen, om han senare visar sig vara icke önskvärd i riket.

Bland alla flyktingar, som söker en fristad i Sverige kan nämligen finnas några potentiella brottslingar men av naturliga skäl vet man inte, vilka dessa är. Om man i samband med tillståndsgivningen skulle fatta ett definitivt beslut om utlännings ställning som politisk flykting, torde han därefter inte kunna avlägsnas annat än med tillämpning av UtlIL 54 § (förverkande av asyl). Men om utlänningsmyndigheten binder sig i status-frågan, kan man i ett senare skede, när man vet att man har att göra med en kriminell person, underkänna dennes påstående om politiskt flyktingskap, och då hindrar inte reglerna om politiskt verkställighetshinder, att han avlägsnas till hemlandet. (Se avsnitt 7.3.1.2.)

För att skydda sig mot ett fåtal kriminella personer ger man samtliga flyktingar en osäker ställning genom att inte avgöra, vem som skall anses som politisk flykting. Det är därför inte korrekt att säga, att en flykting beviljats politisk asyl i Sverige.

4.3 *Prövning i avlägsnandeärenden*

4.3.1 *Avvisning*

I den föregående framställningen (avsnitt 2.3.2.1.) har bl.a. ett antal ärenden

rörande polska medborgare refererats. Beslut i dessa ärenden fattades under 1967, och vid denna tid upprätthölls en mycket strikt tillämpning av bestämmelsen om skyldighet att före inresan ha erhållit arbetstillstånd. Det var praktiskt taget omöjligt att erhålla sådant tillstånd, om ansökan gjordes, sedan vederbörande utlänning redan inrest i Sverige.

Det är ett rimligt antagande, att vad dessa polska medborgare åberopat som stöd för politiskt flyktingskap har föranlett, att de inte avvisats, trots att de vid inresan saknat erforderligt arbetstillstånd. Därmed är inte sagt, att utlänningarna verkligen ansetts som politiska flyktingar. De har enbart uppfyllt de villkor, som gäller enligt den »summeriska prövningen». Något slutligt ställningstagande i denna fråga tas, som tidigare framhållits, inte vid inresan.

Ett beslut om avvisning med därtill fogad hemlandsklausul, dvs. ett beslut om avvisning av en politisk flykting, som är i behov av fristad här i riket, är i praxis mycket ovanlig. Som regel tillåtes en person, som är flykting, att stanna i Sverige. Man vet bara inte vem som är politisk flykting.

Under perioden 1955—1967 har *utlänningsnämnden* i ett tiotal fall föreslagit, att hemlandsklausul skulle fogas till ett avvisningsbeslut. I några av dessa ärenden har funnits en — åtminstone teoretisk — möjlighet att verkställa ett avvisningsbeslut, men utlänningsmyndigheten har beslutat, att respektive utlänningen inte skulle avvisas.

(830 922 ser. II) En portugisisk medborgare, A, hade inrest illegalt till Sverige från Danmark, och här ansökt om politisk asyl. Som skäl härför angavs bl.a. att han var medlem i en nationell motståndsrörelse i hemlandet och att han vägrat att inställa sig till militärtjänstgöring i hemlandet.

Utlänningsnämnden yttrade — sedan avvisning ifrågasatts — att den fann övervägande skäl föreligga för avvisning av A men att hemlandsklausul borde fogas till ett sådant beslut. Utlänningskommissionen beslöt emellertid, att A inte skulle avvisas utan tilldelade honom uppehållstillstånd och svenskt främlingspass.

(837 346) Venezuleanske medborgaren B hade inrest till Sverige från Tjeckoslovakien, där han vistats en längre tid för studier. Sedan avvisning av B ifrågasatts föreslog utlänningsnämnden, att han skulle avvisas men att hemlandsklausul skulle fogas till ett sådant beslut. Utlänningskommissionen beslöt att A inte skulle avvisas. I förevarande fall synes ha förelegat vissa svårigheter att verkställa ett eventuellt avvisningsbeslut, och detta torde ha varit anledningen till att B tilläts kvarstanna.

I andra fall har ett avvisningsbeslut kunnat verkställas till annat land än hemlandet.

(553 568) Ungerske medborgaren C hade inkommit till Sverige från Danmark. Utlänningsnämnden fann att C borde avvisas men att hemlandsklausul skulle fogas till beslutet. Kommissionen beslöt därefter, att C skulle avvisas till Danmark. I detta fall synes ha förelegat möjlighet att avlägsna C även till Förbundsrepubliken Tyskland.¹

Utlänningsnämnden torde med dessa yttranden — avvisning i kombination med hemlandsklausul — ha avsett, att utlänningsmyndigheten borde besluta, att respektive utlänningsmyndigheten skulle avvisas och att beslutet skulle verkställas till ett land, i vilket han riskerade politisk förföljelse.

Utlänningskommissionen/Invandrarverket har däremot som regel meddelat avvisningsbeslut endast då ett sådant kunnat verkställas. Under tidsperioden 1955—1967 är det endast i ett fall, som kommissionen har meddelat beslut om avvisning och fogat hemlandsklausul till detta. Detta fall är samtidigt det enda, där Sverige varit det första asyllandet. Omständigheterna i ärendet var följande:

(659 322) Polske medborgaren D inkom illegalt till Sverige i december 19-- och anhöll att få stanna i riket som politisk flykting.

Av vissa orsaker kom D att här i riket betraktas som en säkerhetsrisk. Efter att ha inhämtat yttrande från utlänningsnämnden beslöt utlänningskommissionen, att D skulle avvisas, men på grund av vad denne anförde som stöd för politiskt flyktingskap fogades hemlandsklausul till avvisningsbeslutet. I avvaktan på kommissionens förordnande angående verkställighet av avvisningsbeslutet ålades han daglig anmälningsskyldighet hos polismyndighet. Halvannan månad senare beslöt kommissionen, att anmälningsskyldigheten skulle fullgöras i enlighet med de direktiv, som meddelas av polismyndigheten.

Ärendet föranledde inte någon ytterligare åtgärd från kommissionens sida, sedan D utrest ur riket.

Från 1968 föreligger följande ärenden:

Ett antal zigenare, vilka var polska medborgare, hade inrest i Sverige. Några av dessa (629 485 ser. II m.fl.) påstod, att de kommit till Sverige via Jugoslavien och DDR, medan andra (629 488 ser. II m.fl.) uppgav, att de inrest direkt från Polen. Polismyndigheten beslöt, att samtliga, som åberopade politiskt flyktingskap, skulle avvisas. På grund av detta påstående överlämnades verkställighetsfrågan till utlänningskommissionen.

Såväl kommissionen som utlänningsnämnden avstyrkte bifall till av utlänningsnämnden anförda besvär men överlämnade frågans slutliga avgörande till Kungl. Maj:t, som sedermera beslöt, att avvisningsbesluten skulle kvarstå. Sedan Kungl. Maj:t meddelat beslut i besvärärendet beslöt utlänningskommissionen på förslag av utlänningsnämnden — med hänsyn till vad utlänningsnämnden åberopat som stöd för politiskt flyktingskap — att hemlandsklausul skulle fogas till avvisningsbesluten, och utlänningsnämnden beviljades anstånd med verkställigheten. Vid anståndstidens utgång upphävdes avvisningsbesluten av Kungl. Maj:t.

¹ Liknande omständigheter förelåg i ett fall rörande en israelisk medborgare (833 122).

Anledningen till att polismyndigheten meddelat beslut om avvisning torde ha varit att man misstänkte, att utlänningarnas uppgifter om färdvägen till Sverige var felaktiga. De skulle inte ha inkommit via Jugoslavien och DDR respektive Polen, utan antogs ha inkommit via Danmark. Var detta riktigt skulle en avvisning kunna verkställas till Danmark. Beslut om avlägsnande torde ha fattats för att utlänningarna skulle kunna avlägsnas, så snart denna misstanke bekräftats.

Polismyndighetens beslut torde emellertid inte vara representativt för svensk praxis. Som regel hänskjuter polismyndighet varje ärende, i vilket utlänningen åberopat politiskt flyktingskap, till den centrala utlänningsmyndigheten i enlighet med UtIL 20 § andra stycket. Utlänningsmyndigheten brukar inte heller besluta om avlägsnande (avvisning) endast på den grund att man betvivlar utlänningens uppgifter om sättet för inresan. I stället torde uppehållstillstånd beviljas, vilket senare kan upphävas, om beslutet grundar sig på oriktig uppgift, som lämnats mot bättre vetande (UtIL 50 §). Följande yttranden av utlänningsnämnden kan utgöra exempel på denna praxis.

(657 365 ser. II) Väl talar starka skäl för att de ifrågavarande utlänningarna lämnat oriktiga uppgifter angående sin inresa i riket, men med hänsyn till omständigheterna, bland annat att utredningen ej visar varifrån de kommit, tillstyrker nämnden att rätt medges dem att tills vidare kvarstanna i riket.

(651 381 ser. II) Enär utrett är att /utlänningarna/ i ärende angående uppehållstillstånd mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift om sin inresa i riket och denna uppgift synes ha föranlett att uppehållstillstånd meddelats, finner nämnden hinder ej möta mot att tillståndet återkallas.

4.3.2 Förpassning

Ett förpassningsbeslut rörande en politisk flykting, som är i behov av fristad, dvs. förpassning i kombination med hemlandsklausul, är ovanligt i praxis. Under perioden 1955—1967 synes detta endast ha förekommit i nio ärenden.

I nedanstående fall beslöt utlänningskommissionen att en ungersk flykting skulle förpassas ur riket.

(646 122) Ungerske medborgaren E inkom legalt till Sverige i december 1956 med en flyktingtransport från Österrike. Efter ankomsten beviljades han främlingspass och uppehållstillstånd.

E dömdes i Sverige för följande brott:

1) Dagsböter för olovlig körning.
2) Straffarbete 4 månader för stöld, snatteri, egenmäktigt förfarande och olovlig körning.

3) Straffarbete 3 månader för stöld (tillgrepp av cykel).

4) Straffarbete 1 år för grov stöld, olovligt brukande av motorfordon, olovlig körning och rattonykterhet. E hade gjort inbrott i 6 bilar och ur dem stulit 5 kameror och 1 radio. Vidare hade han olovligen brukat en motorcykel samt kört denna och en annan motorcykel trots att han inte hade körkort, en gång i onyktert tillstånd.

I samband med förlängning av uppehållstillstånd ifrågasatte utlänningskommissionen förpassning av E. På förslag av utlänningsnämnden beslöt därefter kommissionen, att han skulle förpassas men att hemlandsklausul skulle fogas till beslutet. Detta kunde således inte verkställas till E:s hemland Ungern, och han beviljades anstånd med verkställigheten under en tid av sex månader och tilldelades främlingspass. En därefter ingiven framställning till Österrike om återtagande av E avslogs sedermera.

(649 435) F inkom till Sverige 1956 med flyktingtransport från Österrike. Efter att först ha vistats någon tid på flyktingläger försörjde han sig på olika arbeten. Han gick tidvis arbetslös och uppbär under kortare perioder understöd från socialvården (under tiden 1957—1959 sammanlagt 1 900:—).

I en polisrapport, upprättad i augusti 1959, förekommer bl.a. ett förhör med en bekant (nedan kallad X) till E. I denna rapport, som troligen haft inte oväsentlig betydelse för utlänningsmyndighetens ställningstagande rörande E, angives bl.a.:

»X:s/ hustru är ungerska. På grund därav kom han i förbindelse med /F/, som har en enastående duperingsförmåga och verkligen kan konsten att gråta på rätt ställe. Såvitt /X/ känner till, har /F/ icke haft andra inkomster än någon form av arbetslöshetsunderstöd — 48 kronor i veckan. Han tycks icke vilja leva i ordnade förhållanden. Från arbetsförmedlingen har /X/ upplysts att /F/ erbjudits än det ena, än det andra arbetet men att han avböjt alla dylika förslag, skyllande ibland på sjukdom, ibland på annat. /X/ anser icke otroligt att /F/ skaffar sig inkomster av kvinnor eller som 'stjärtgosse'. Han har sett /F/ gå och dra om kvällarna på Nybrogatan och i Humlegården. En natt hämtade han /F/ i Humlegården och framhöll för honom det olämpliga i att uppehålla sig där nattetid.»

I polisrapporten förekommer även förhørsledarens personliga synpunkter rörande F, varav framgår att denne »redan vid sitt första samtal med /F/ av /F:s/ litet feminina rörelser /fick den uppfattningen att F/ kunde vara homosexuell och anser uppenbart att /F/ är en stor slarver, som saknar vilja och förmåga att skaffa sig arbete och bostad.»

I samband med ansökan om förlängt uppehållstillstånd och främlingspass, som avstyrktes av polismyndigheten, remitterades ärendet till utlänningsnämnden för yttrande angående förpassning till Österrike. Nämnden fann att hinder härför inte förelåg under förutsättning att österrikiska myndigheter garanterade, att F inte återvändes till Ungern. Utlänningskommissionen beslöt därefter att F skulle förpassas, fogade hemlandsklausul till förpassningsbeslutet och beviljade anstånd med verkställigheten därav.

I följande ärende, som likaledes rörde en ungersk medborgare, som gjort sig skyldig till brott i Sverige, beslöt utlänningskommissionen, att utlänningsingen inte skulle förpassas ur riket, trots att de

brott dessa gjort sig skyldiga till var grövre än i fallen E och F.

(644 065) Ungerske medborgaren G inkom till Sverige i december 1956 med en flyktingtransport från Österrike. Han tilldelades svenskt främlingspass samt beviljades uppehållstillstånd.

G dömdes i Sverige för följande brott.

1) Straffarbete 6 månader, villkorlig dom, för stöld, grov stöld och olovlig körning. Han hade stulit bildäck, cykeldäck etc. till ett värde av ca 250:—, vidare vid 4 olika tillfällen bensin, olja, verktyg etc. till ett värde av ca 160:—, 1 motorcykel samt därefter framfört denna utan att inneha körkort.

2) Med undanröjande av föregående dom till straffarbete 10 månader för däri avsedda brott samt skadegörelse, hemfridsbrott och misshandel, varå mindre svår kroppsskada följt.

3) Straffarbete 6 månader för grov stöld (inbrott i kiosk). I denna dom anges i domskälen bl.a. följande: »Enär i målet är upplyst, att /G/ vistas här i riket som politisk flykting, finner häradsrätten ej skäl förvisa /G/.»

Utlänningskommissionen begärde därefter hos utlänningsnämnden yttrande om eventuell förpassning med hemlandsklausul. Nämnden fann hinder ej möta för den av kommissionen föreslagna åtgärden.

Sedan österrikiska myndigheter avslagit en framställning om G:s mottagande i Österrike, beslöt utlänningskommissionen bevilja G förlängt främlingspass och uppehållstillstånd.

(636 386) Ungerske medborgaren H hade inkommit till Sverige 1955, dvs. före den ungerska revolten, tillsammans med sina föräldrar. Familjen hade beviljats vederbörligt inresetillstånd för bosättning i Sverige.

H dömdes här för följande brott.

1) Fängelse 4 månader, villkorlig dom, för grovt egenmäktigt förfarande.

2) För den i den villkorliga domen avsedda brotten samt för stöld, misshandel och grov stöld till straffarbete 6 månader.

3) Straffarbete 8 månader för stöld, grov stöld, misshandel samt försök till grovt bedrägeri medelst urkundsförfälskning.

4) Straffarbete 2 år för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning samt rån.

I samband med att han frigavs från sistnämnda frihetsstraff beviljades H förlängt uppehållstillstånd och främlingspass. Utlänningskommissionen ifrågasatte aldrig förpassning av honom.

Följande ärende rör en algerisk medborgare, som ansågs som politisk flykting.

(983 585) Algeriske medborgaren I hade inkommit till riket legalt i juni 19--.

Genom dom i maj följande år dömdes han för våldsamt motstånd, missfirmelse av tjänsteman och misshandel till 75 dagsböter. Åklagarens yrkande om förvisning lämnades utan bifall.

I augusti samma år utreddes vid åklagarmyndigheten en anmälan, att I överfallit en tjänsteman vid algeriska ambassaden i Stockholm. Vederbörande åklagare beslöt avskriva ärendet, då I inte syntes ha gjort sig skyldig till någon straffbelagd gärning.

I september begav sig I till Norge, där han vistades till början av april följande år, då han återvände till Sverige. Anledningen härtill var att han vid algeriska ambassaden i Stockholm skulle ansöka om förlängt hemlandspass. Av politiska skäl kunde hans pass inte förlängas av ambassaden, och I blev tillsagd att återvända till hemlandet för att erhålla nytt pass. Han lämnade sitt pass, men även här vägrades detta honom.

I början av maj, när I:s hemlandspass utlöp, återvände han till Sverige. Sedan det framkommit, att han inte hade någon giltig legitimationshandling, anmäldes avvisningsanledning rörande I.

Utlänningsnämnden fann hinder ej föreligga för förpassning (men hinder för avvisning) av I, men föreslog, att hemlandsklausul skulle fogas till förpassningsbeslutet. Utlänningskommissionen beslöt i enlighet med nämndens förslag samt beviljade I anstånd med verkställigheten av förpassningsbeslutet på grund av det politiska verkställighetshindret.

I ett annat ärende, som rörde en jugoslavisk medborgare, var omständigheterna följande:

(892 353) Jugoslaviske medborgaren K inkom legalt till Sverige i juni 19-- efter att ha erhållit genomresevisum för resa till Finland. Han anmälde sig omedelbart efter ankomsten till Sverige hos polisen och anhöll om asyl. Med hänsyn till att han innehade visum, bl.a. för Danmark giltigt till 24/7 19--, anmäldes förpassningsanledning. Utlänningskommissionen beslöt 5/7 efter hörande av utlänningsnämnden, att K skulle förpassas till Danmark. Sedan det uppenbarats, att K:s visum för detta land hade utlöp redan 24/6, beslöt kommissionen 11/7, att förordnandet angående verkställigheten av förpassningsbeslutet skulle återkallas, samt att denna fråga åter skulle underställas kommissionen, om K inte efterkom givet föreläggande att lämna riket.

Utlänningsnämnden fann vid förnyad handläggning av verkställighetsfrågan, sedan vissa ytterligare omständigheter åberopats till stöd för politiskt flyktingskap, att hemlandsklausul borde fogas till förpassningsbeslutet. Utlänningskommissionen beslöt i enlighet med nämndens förslag och beviljade K anstånd med verkställigheten av förpassningsbeslutet.

Några år senare anhöll K, att förpassningsbeslutet måtte upphävas. Framställningen tillstyrktes av utlänningsnämnden, och kommissionen beslöt att upphäva beslutet.

4.3.3 Förvisning

I utlänningslagen finnes — bortsett från UtL 2 § första stycket — inte något stadgande, som anger i vilken utsträckning en invändning om politiskt flyktingskap skall beaktas i samband med ådömande av förvisning. Flyktingskap torde emellertid vara en sådan omständighet, som avses i UtL 26 § andra stycket (utlänningsens levnads- och familjeförhållanden), varför domstol bör ta hänsyn till ett påstående om politiskt flyktingskap, innan den ådömer förvisning.

Frågan om en domstol skall ta hänsyn till en invändning om politiskt flyktingskap vid bedömande av påföljden, har behandlats av JO med anledning

av ett aktuellt ärende.¹ Omständigheterna var följande.

(631 422) Tjeckiske medborgaren L hade inrest legalt till riket i november 1950. I november 1953 dömdes han till straffarbete 6 månader, villkorlig dom; i maj 1955 till straffarbete 10 månader; i mars 1956 till straffarbete 6 månader; i oktober 1956 till straffarbete 8 månader. Vid samtliga tillfällen hade han gjort sig skyldig till förmögenhetsbrott.

I målet i oktober 1956 hade åklagaren yrkat, att L skulle förvisas ur riket. Denne bestred förvisningsyrkandet under åberopande av bl.a. att han var politisk flykting. I domskälen angavs: »Gentemot vad /L/ härom och i övrigt uppgivit, finner rådhusrätten sig icke kunna bifalla förvisningsyrkandet.»

I samband med prövning av frågan om förlängning av uppehållstillstånd för L tog utlänningskommissionen upp frågan om hans förpassning. Utlänningsnämnden fann härvid att hinder ej mötte för förpassning och att hemlandsklausul — med hänvisning till UtIL 54 § — icke skulle fogas till förpassningsbeslutet (förverkande av asyl).

Kommissionen beslöt, att L skulle förpassas ur riket och överlämnade verkställighetsfrågan jämlikt UtIL 54 § fjärde stycket till Kungl. Maj:t, som fann att hinder ej mötte för verkställighet av förpassningsbeslutet genom L:s befordran till hemlandet. Beslutet verkställdes i augusti 1958.

Utlänningskommissionen hade i anledning av detta ärende i skrivelse till JO ifrågasatt, om domstol borde underlåta att ådöma förvisning i det fall domstolen ansåg vederbörande utlänning vara att betrakta som politisk flykting.

Utlänningskommissionen anförde bl.a.:

»En sak — — — som talar för att domstolen icke bör underlåta att meddela förvisning är att förhållandena i utlänningens hemland snabbt kunna undergå förändringar av sådan art att utlänningen icke längre kan anses vara politisk flykting. Möjligen kan också förvisningsbeslutet verkställas genom utlänningens sändande till annat land än hemlandet. Kommissio-

nen anser därför, att domstolen bör meddela beslut om förvisning, därest förutsättningar härför föreligger trots att utlänningen av domstolen bedömes vara politisk flykting. Först på verkställighetsstadiet kan nämligen med säkerhet bedömas, huruvida politiskt flyktingskap lägger hinder i vägen för förvisningsbeslutets verkställande. Visserligen skulle med ett sådant förfarande vederbörande utlänning, i det fall att förvisningsbeslutet icke komme att verkställas, kunna sägas ha fått ett för lågt straff, men denna omständighet torde med hänsyn till det ringa antal fall det här är fråga om icke böra tillmätas betydelse.»

JO anslöt sig till den av kommissionen uttalade uppfattningen. Som skäl härför anfördes — utöver vad som åberopades av kommissionen — följande.

Enligt UtIL 20 § andra stycket skall beslut om avvisning av en utlänning fattas av den centrala utlänningsmyndigheten, om utlänningen åberopat politiskt flyktingskap. Enligt UtIL 30 § var förhållandet detsamma vid utvisning. I fråga om verkställighet av förpassning, förvisning och utvisning skall ärendet, om utlänningen påstått sig vara politisk flykting, underställas den centrala utlänningsmyndigheten. Utlänningslagens ståndpunkt skulle således vara, att avgörandet av frågor om politiskt flyktingskap i varje ärende tillkommer utlänningskommissionen, som har att tillse att politiska flyktingar erhåller det skydd, som enligt utlänningslagen tillkommer dem.

Som ett ytterligare skäl anfördes, att om bedömningen av det politiska flyktingskapet senare icke visade sig vara hållbar, blev följden, att möjligheterna att avlägsna utlänningen ur landet blev beroende av om förutsättningar för utvisning eller förpassning förelåg på an-

¹ Justitieombudsmannens ämbetsberättelse 1961, s. 135 ff.

nan grund än de här i riket begångna brotten.

Avslutningsvis anförde JO:

»För min del anser jag dock — av skäl som i huvudsak framgår av vad jag redan anfört — att förvisningen i regel icke bör underlätas enbart på den grund, att i 53 § utlänningslagen avsett hinder för verkställighet väntas uppstå. Det synes mig ändamålsenligast att prövningen rörande förekomsten av dylikt hinder sker centralt hos utlänningskommissionen och vid den senare tidpunkt när verkställigheten aktualiseras, vilket vid långvariga frihetsstraff blir avsevärd tid efter domen.»

Rättspraxis i frågan, huruvida domstol skall ta hänsyn till ett påstående om politiskt flyktingskap vid bestämmande av påföljden, synes inte vara enhetlig. Inte i något fall har HD beviljat prövningstillstånd i ärende, där denna fråga varit relevant. Prövningstillstånd har vägrats såväl i fall, då förvisning ådömts (exempelvis NJA 1958 C 1231, 1966 C 755, 1967 C 687) som i fall, då så ej skett (exempelvis NJA 1955 C 522, 1965 C 680). Åtminstone Svea Hovrätt synes emellertid i övervägande antalet fall ådöma förvisning utan hänsynstagande till en invändning om risk för politisk förföljelse. Från övriga underinstanser kan emellertid andragas åtskilliga exempel på fall, då förvisning ådömts respektive ej ådömts.

Konsekvensen om domstol inte tar hänsyn till ett påstående om politiskt flyktingskap vid ådömande av förvisning är, att en utlänning, som är politisk flykting och som således inte kan avlägsnas till sitt hemland på grund av ett politiskt verkställighetshinder, får ett kortare straff, om han förvisas i jämförelse med exempelvis en svensk, som enbart dömes till frihetsstraff. Det sagda kan åskådliggöras med följande yttrande av invandrarverket över *Åtalsrättskommitténs förslag till nya regler om beiv-*

rande av vissa brott, begångna av utlänningar (Stencil Ju 1971: 14).

»SIV anser i stället att man bör överväga en ordning där domstolen i samtliga fall där beslut om förvisning (eller utvisning) föreligger eller förvisningsbeslut meddelas redan från början utmäter två påföljder, den ena under förutsättning av att beslutet om förvisning eller utvisning går att verkställa, det andra för den händelse det skulle visa sig att avlägsnandebeslutet inte går att verkställa. Som exempel på att nuvarande ordning *kan* leda till stötande resultat kan nämnas ett fall där en svensk och en utländsk medborgare i samma mål dömdes för samma brott (våldtäkt). Den svenske medborgaren dömdes till tre års fängelse. Den utländske medborgaren dömdes till två års fängelse jämte förvisning. Utlänningsnämnden fann politiskt verkställighetshinder föreligga. SIV, som inte tagit ställning till denna fråga, har i yttrande till Kungl. Maj:t tillstyrkt att vederbörande medges tillstånd att utan hinder av förvisningen vistas i riket tills vidare under förslagsvis sex månader. Såvitt SIV kan bedöma skulle båda de tilltalade ha ådömts samma straff om inte den ene samtidigt förvisats.»¹

4.4 Prövning i verkställighetsärenden

I praxis sker, som tidigare framhållits, ett slutligt ställningstagande till frågan, huruvida en utlänning är politisk flykting, först i samband med behandlingen av verkställigheten av ett beslut om avlägsnande. Det är således inte förrän vid detta tillfälle, som en utlänning kan få visshet i huruvida han betraktas som politisk flykting av svenska myndigheter.

Ett beslut i en verkställighetsfråga torde i praxis inrymmas under något av följande alternativ.

a) Verkställighet av avlägsnandebeslutet skall äga rum utan att något för-

¹ Invandrarverket i skrivelse till Justitiedepartementet 21.9 1971, KA 1149/71.

behåll fogas till detta. Härvid torde föreskriften i UtIL 55 § angående hur verkställighet i allmänhet bör ske, äga tillämpning. Är utlänningen politisk flykting i behov av fristad, torde verkställighet utan förbehåll endast förekomma vid tillämpning av UtIL 54 §. I de fall sistnämnda bestämmelse tillämpas anges som regel, till vilket land utlänningen skall avlägsnas.

b) Verkställighet skall äga rum och utlänningen, som är politisk flykting, kan sändas till land, i vilket han inte riskerar politisk förföljelse (med tillämpning av en *refoulement-agreement* eller en giltig återreseklausul i ett resedokument). I avlägsnandebeslutet anges det land, till vilket beslutet skall verkställas.

c) På grund av att utlänningen är politisk flykting kan ett avlägsnandebeslut inte verkställas till land, i vilket han riskerar politisk förföljelse. Någon möjlighet att verkställa beslutet till annat land finnes inte och utlänningen beviljas anstånd med verkställigheten av avlägsnandebeslutet under viss tid.

d) Av annat skäl än politiskt flyktingskap beviljas utlänningen anstånd med verkställighet av ett avlägsnandebeslut.

Av särskilt intresse är förfarandet att i ett avlägsnandeärende bevilja anstånd med verkställigheten.

Det förefaller, som om det finns ett skäl för att besluta om avlägsnande ur riket av en utlänning, trots att det är uppenbart, att detta beslut inte kan verkställas på grund av ett politiskt verkställighetshinder. Vissa omständigheter talar nämligen för att utlänningsmyndigheten anser, att ett dylikt förfarande skall tjäna som ett påtryckningsmedel mot utlänningen för att denne fortsättningsvis skall uppföra sig väl. Konstruktionen avlägsnandebeslut jämte

hemlandsklausul synes fullgöra en funktion som ett »villkorligt» anstånd med verkställigheten. Stöd för ett sådant påstående ger kommissionens praxis rörande handläggningen av verkställighetsfrågor. Har en utlänning en gång beviljats anstånd på grund av ett politiskt verkställighetshinder, sker någon reell prövning om hans avlägsnande — efter hörande av utlänningsnämnden — ånyo endast under förutsättning, att utlänningen under anståndstiden misskött sig. I praxis torde man inte kunna finna ett enda fall, i vilket en skötsam utlänning, som erhållit anstånd med verkställighet av ett avlägsnandebeslut, senare har tvingats lämna landet. Han erhåller regelmässigt förlängt anstånd med verkställigheten.

Ytterligare stöd för antagandet, att utlänningsmyndigheten betraktar ifrågasvarande konstruktion som ett påtryckningsmedel, ger dess utlåtanden över framställningar om upphävande av beslut om avlägsnande ur riket. I ett yttrande till Kungl. Maj:t över en framställning rörande upphävande av ett förvisningsbeslut anförde utlänningskommissionen:

(629 273) »Det /M/ meddelade utvisningsbeslutet har hittills icke kunnat verkställas på grund av det politiska flyktingskap som denne åberopat. Av samma skäl är det tänkbart att en verkställighet av förvisningsbeslutet under nuvarande förhållanden icke skulle kunna ske. Med hänsyn till att /M/ efter det honom meddelade utvisningsbeslutet upprepade gånger begått nya brott anser kommissionen likväl att förvisningsbeslutet bör kvarstå. Kommissionen avstyrker bifall till framställningen.»

I ett annat ärende var omständigheterna följande:

(612 155) N hade 1953 dömts *dels* för grovt egenmäktigt förfarande vid två tillfällen (cykelstölder) till straffarbete 4 månader, villkorlig dom, *dels* för koppleri till

straffarbete 8 månader. Beslut om utvisning av N meddelades 1953. En ansökan om upphävande av detta utvisningsbeslut avstyrktes 1958 av utlänningskommissionen med följande motivering:

»Av vid olika tillfällen företagna polisutredningar framgår att /N/ — bortsett från några fylleriförseelser — skött sig i stort sett väl under de senaste åren. — — — Med hänsyn till den relativt korta tid som förflutit sedan utvisningsbeslutet meddelades anser sig kommissionen i likhet med länsstyrelsen icke för närvarande kunna tillstyrka bifall till ifrågakarande framställning.»

Ett år senare — sedan N gjort ny framställning om upphävande av utvisningsbeslutet — hade utlänningskommissionen inte något att invända mot att ifrågakarande utvisningsbeslut upphävdes.

I följande ärenden, som likaledes rörde upphävande av avlägsnandebeslut, bifölls utlänningarnas framställningar.

(631 260) Vål har /O/ efter det utvisningsbeslutet meddelats gjort sig skyldig till brott. Med hänsyn till emellertid den långa tid som sedan dess förflutit, under vilken tid han gjort sig känd för skötsamhet ävensom till den anknytning till riket han fått genom sitt giftermål med en svenska, tillstyrker kommissionen bifall till framställningen.»

(669 030) »Vål har relativt kort tid förflutit sedan förvisningsdomen meddelades. Med hänsyn till emellertid de synnerligen goda vitsord /P/ erhållit för sin arbetsförmåga och skötsamhet ävensom till den omständigheten att förvisningsdomen såvitt synes icke kan bringas till verkställighet vill kommissionen icke motsätta sig bifall till upphävande av densamma.»

4.5 *Prövning i samband med upphävande av avlägsnandebeslut*

Ett påstående om politiskt flyktingskap har i några fall föranlett, att ett avlägsnandebeslut upphävts. Man kan här urskilja två typfall; *dels* då påstående om politiskt flyktingskap anförts först sedan avlägsnandebeslutet fattats, *dels*

då påstående härom framförts tidigare och resulterat i hemlandsklausul jämte anstånd med verkställigheten av avlägsnandebeslutet och avsevärd tid förflutit, sedan detta fattats.

I det förra fallet, som under perioden 1955—1967 endast torde ha förekommit i ett par ärenden, har frågan om upphävande upptagits av utlänningsmyndigheten ex officio. Som exempel kan nämnas följande ärende:

(908 948) Portugisiska medborgaren Q hade inrest till Sverige i april 1959. Av vissa — här irrelevanta skäl — ifrågasattes i juni 1961 förpassning av Q. Efter tillstyrkan av utlänningsnämndens majoritet beslöt utlänningskommissionen i plenum att meddela förordnande om förpassning av Q. Eftersom en ledamot av utlänningsnämnden anförde avvikande mening kunde Q besvära sig hos Kungl. Maj:t över detta beslut.

I sin besvärsskrift uppgav Q bl.a., att han på grund av sin inställning till den portugisiska regimen inte kunde återvända till hemlandet. Genom artiklar i svensk dagspress hade han dessutom tydligt deklarerat sin avsky för rasförföljelsen i Angola, och han skulle riskera dödsstraff, om han återvände till hemlandet.

I yttrande över besvären uttalade utlänningsnämnden med hänvisning till då föreliggande utredning, att tillräckliga skäl för förpassning inte förelåg. Om förpassningsbeslutet trots detta fastställdes, ansåg nämnden att hemlandsklausul skulle fogas till detsamma.

Vid sammanträde i plenum fann utlänningsnämnden med hänsyn till vad Q i besvärsskriften uttalat mot att bli sänd till Portugal, att det honom meddelade förpassningsbeslutet icke skulle lända till efterrättelse. Kungl. Maj:t fann i anledning av kommissionens beslut, Q:s besvär inte föranleda någon åtgärd.

Det andra fallet, då politiskt flyktingskap kan medföra, att ett avlägsnandebeslut upphäves, är då avsevärd tid förflutit utan att detta kunnat verkställas. En förutsättning för upphävande är, att utlänningen under anståndstiden varit

skötsam. I praxis sker upphävande som regel endast på ansökan av ifrågavarande utlänning.

Här kan hänvisas till de i föregående avsnitt refererade uttalandena av utlänningskommissionen.

En konsekvens av att ett avlägsnandebeslut endast upphäves efter ansökan av utlänningen är att dessa beslut kan kvarstå avsevärd tid. Fortfarande finns därför politiska flyktingar i Sverige, beträffande vilka beslut om utvisning fattats med stöd av 1945 års utlänningslag. På grund av det politiska verkställighetshindret har utlänningskommissionen/invandrarverket beviljat utlänningsarna anstånd med verkställigheten. Invandrarverket har emellertid i skrivelse den 8 juli 1971 till Inrikesdepartementet hemställt om upphävande av sjutton avlägsnandebeslut, som fattats med stöd av 1945 års utlänningslag.

5 Legitimationshandling och resedokument för politisk flykting

5.1 Inledning

Enligt UtIK 4 § skall en utlänning, som ankommer till riket eller uppehåller sig här vara försedd med pass eller annan legitimationshandling, som må gälla som pass. Från denna skyldighet har undantagits medborgare i de nordiska länderna samt innehavare av bosättningsstillstånd.

Kungl. Maj:t har i UtIK 4—11 §§ reglerat, vilka handlingar som må gälla som pass här i riket. För utlänning, som inte kan uppvisa giltigt hemlandspass eller annan legitimationshandling, som kan godtagas som pass, och som saknar möjlighet att skaffa sådan handling, äger invandrarverket utfärda *främlingspass* (UtIK 6 §). Sådant må även eljest utfärdas, då invandrarverket finner synnerliga skäl föreligga därtill (UtIK 6 §).

Det huvudsakliga syftet med främlingspass är att erbjuda politiska flyktingar en legitimationshandling, men det kan också utfärdas för en utlänning, som inte är flykting.

Ett svenskt främlingspass fyller således funktionen som legitimationshandling för vistelse i Sverige. Därutöver kan det tjänstgöra som pass för utrikes resor.

Bemyndigande att utfärda *resedokument* har givits genom KK 11 februari

1955 (nr 29) om *resedokument för vissa flyktingar*. Enligt denna författning skall statens utlänningskommission/statens invandrarverk »i fall som avses i artikel 28 av överenskommelsen /1951 års flyktingkonvention/ utfärda särskild legitimationshandling för utrikes resor (resedokument)». Resedokument utfärdas endast efter särskild ansökan.

Ett av invandrarverket utfärdat resedokument gäller inte som legitimationshandling för vistelse i Sverige. Däremot fyller ett utländskt resedokument en sådan funktion (UtIK 5 § andra stycket). Detta leder till att en flykting, som vistas i Sverige, innehar resedokument och/eller annan legitimationshandling enligt något av följande alternativ.

1) En flykting, för vilken Sverige är första asylland, tilldelas svenskt främlingspass, om han saknar giltig legitimationshandling. Efter särskild ansökan kan han erhålla svenskt resedokument.

2) Innehar en flykting, för vilken Sverige är första asylland, giltigt hemlandspass, måste han som regel använda detta som legitimationshandling. Efter ansökan kan han dock numera tilldelas svenskt resedokument. Härvid fräntages han sitt hemlandspass och erhåller svenskt främlingspass. Kombinationen

hemlandspass-resedokument anses nämligen omöjlig. En av förutsättningarna för ställning som flykting är avsaknaden av hemlandets skydd, men innehav av hemlandspass anses innebära, att man åtnjuter detta lands skydd.

3) En flykting, för vilken Sverige är andra asylland, har som regel ett av utländsk myndighet utfärdat resedokument. Då giltighetstiden för detta utlöper, tilldelas han svenskt främlingspass (att gälla som legitimationshandling). Efter särskild ansökan kan han erhålla svenskt resedokument.

4) En flykting, för vilken Sverige är första eller andra asylland, kan också ha en legitimationshandling, som är utfärdad i annat land än medborgarskapslandet, och som inte är ett konventionspass (exempelvis ett utländskt främlingspass). Tilldelas han svenskt resedokument torde han kunna behålla den utländska legitimationshandlingen. Först sedan giltighetstiden för denna utgått, erhåller han svenskt främlingspass.

5.2 *Främlingspass*

5.2.1 Allmänna synpunkter

Praxis rörande utfärdande av främlingspass kan endast förstås mot bakgrund av den betydelse, som det för den enskilde utlänningen innebär att inneha en sådan legitimationshandling.

Först och främst finnes genom främlingspass möjlighet att tillgodose kravet på giltig legitimationshandling för utlänningar, som av hemlandets myndigheter vägras pass. Men detta är inte det enda fall, då ett främlingspass är av betydelse. Detta har inte bara tillkommit för denna grupp av utlänningar utan också för att kunna förse politiska flyktingar med en giltig legitimationshandling.

Kännetecknande för en politisk flyk-

ting är bl.a. att han står i ett utpräglat motsatsförhållande till myndigheterna i sitt hemland. Genom att lämna detta har han velat avskära förbindelserna med hemlandets myndigheter. För en politisk flykting kan det därför vara av största betydelse, att han inte tvingas ha ett pass, som är utfärdat inom hemlandet. Han vill inte komma i åtnjutande av det skydd, som ett innehav av hemlandspass innebär.

Ett svenskt främlingspass kan även ha vissa praktiska fördelar. Som regel är nämligen en innehavare av ett dylikt befriad från skyldigheten att inneha arbetstillstånd (UtlK 44 §). En utlänning, som har hemlandspass måste däremot — med undantag för nordiska medborgare och innehavare av bosättningsstillstånd — ha särskilt arbetstillstånd. Då ett dylikt ofta är begränsat till visst yrke eller till av länsarbetsnämnd eller arbetsmarknadsstyrelsen anvisat yrke, framstår fördelarna med främlingspass i tydlig dager.

Ytterligare en fördel med ett främlingspass är, att innehavare av en sådan legitimationshandling inte behöver ha särskilt visum för resor inom det nordiska passkontrollområdet. (Däremot fordras som regel visering för resor utanför de nordiska staterna.) En utlänning, som vistas i Sverige och som kommer från ett land i förhållande till vilket viseringsskyldighet föreligger (exempelvis en politisk flykting från Polen), måste således ha särskilt tillstånd (visering) för inresa till annat nordiskt land. Tilldelas han främlingspass befrias han däremot från denna skyldighet.

Främlingspass utfärdas endast efter särskild ansökan av utlänning. Motiveringarna för att söka dylik legitimationshandling varierar starkt. Giltighetstiden för utlänningens hemlandspass kan ha utlöpt eller han kan av andra skäl sakna

hemlandspass (exempelvis därför att han lämnat hemlandet illegalt). Som regel har emellertid en utlänning, som vistas i Sverige utan giltig legitimationshandling möjlighet att söka och erhålla hemlandspass hos sitt lands konsulat eller ambassad. Nu kan emellertid inträffa att utlänningen vägras pass eller att han själv vägrar ansöka om pass. Vanligtvis är denna vägran betingad av politiska orsaker, även om andra skäl undantagsvis kan ligga bakom.

Möjligheterna att utfärda främlingspass har tillkommit bl.a. för att tillgodose kravet på innehav av giltig legitimationshandling för politiska flyktingar. Det måste emellertid starkt understrykas, att innehav av främlingspass inte innebär något ställningstagande till spörsmålet, om ifrågavarande person är att anse som politisk flykting. Främlingspass kan även utfärdas till den, som inte är flykting. Utlänningsmyndigheten torde inte heller i något ärende ha motiverat ett bifall till en ansökan om främlingspass med att sökanden varit politisk flykting.

Främlingspass kan således utfärdas för utlänning utan att hans ansökan motiverats av politiska skäl. Den följande beskrivningen av svensk praxis rörande utfärdande av främlingspass tar emellertid endast sikte på de fall, då utlänningen av politiska orsaker vägras hemlandspass eller då han vägrar söka hemlandspass.

5.2.2 Praxis rörande utfärdande av främlingspass

Främlingspass utfärdas i praxis i två principiellt skilda fall, nämligen *dels* då utlänningen saknar giltig legitimationshandling, *dels* då utlänningen i och för sig innehar giltig legitimationshandling men *synnerliga skäl* talar för att främlingspass utfärdas.

I. Utlänningen saknar giltig legitimationshandling (hemlandspass).

Följande fall förekommer i praxis.

1) Utlänningen kan ha lämnat sitt hemland illegalt, dvs. utan att vara försedd med giltig legitimationshandling.

(612 160) Polske medborgaren A lämnade sitt hemland utan att inneha giltigt hemlandspass. Han hade inrest till Sverige såsom fripassagerare på ett svenskt fartyg, som anlöpt polsk hamn. Utlänningsmyndigheten beslöt, att A inte skulle avvisas. Han tilldelades svenskt främlingspass.

2) Giltighetstiden för utlänningens hemlandspass har utlöpt under tiden för hans vistelse utanför hemlandet. Av politiska skäl vägras han eller vägrar han ansöka om nytt hemlandspass.

(983 585) Algeriske medborgaren B inkom till Sverige försedd med giltigt hemlandspass. Medan han vistades här i landet ansökte han om förlängning av detta vid den algeriska ambassaden i Stockholm. Av politiska skäl kunde hans pass inte förlängas av ambassaden, och B blev tillsagd att återvända till hemlandet för att erhålla nytt pass. Han lämnade då Sverige och begav sig till Tjeckoslovakien, där han på ambassaden sökte förlängning av sitt pass. Ansökan avslogs.

B återvände då till Sverige, men eftersom han numera inte hade giltig legitimationshandling anmälde avvisningsanledning.

Utlänningskommissionen beslöt sedermera om förpassning av B men fogade samtidigt hemlandsklausul till förpassningsbeslutet. På grund av det politiska verkställighetshindret medgavs B anstånd med verkställigheten och beviljades svenskt främlingspass.

(640 420 ser. II) Tjeckiske medborgaren C inkom till Sverige 1968. Han hade i hemlandet tilldelats hemlandspass, giltigt till 1972. Strax dessförinnan sökte C svenskt främlingspass med motivering att han av politiska skäl lämnat hemlandet och att han vägrade att vända sig till hemlandets myndigheter för att erhålla förlängning av sitt hemlandspass. Ansökan om svenskt främlingspass beviljades.

3) Utlänningen har under sin vistelse i Sverige förlorat sitt i och för sig giltiga hemlandspass. Av politiska skäl vägras eller vägrar han ansöka om nytt hemlandspass.

(628 483 ser. II) Tjeckiske medborgaren D kom till Sverige i januari 1969. Han innehade därvid tjeckiskt hemlandspass. Han sökte svenskt främlingspass med motivering att han var politisk flykting. Invandrarverket avslog framställningen.

Sedan D förlorat sitt pass, ingav han ny ansökan om främlingspass, vilket denna gång beviljades.

II. Utlänningen innehar giltig legitimationshandling (hemlandspass) men synnerliga skäl föreligger för utfärdande av främlingspass.

I praxis anses följande omständigheter innebära sådana *synnerliga skäl*, som motiverar att en utlänning tilldelas svenskt främlingspass trots innehav av giltigt hemlandspass.

1) Utlänningens hemlandspass har blivit fulltecknat.

(618 690 ser. II) Tjeckiske medborgaren E kom till Sverige i oktober 1967 och innehade då tjeckiskt hemlandspass. En ansökan om främlingspass avslogs i oktober 1971. I februari 1972 ingav E ny ansökan om främlingspass med motivering att han skulle resa utomlands och att det inte fanns plats för att instämpla en visering i passet. Ansökan beviljades.

2) Utlänningen åberopar politiskt flyktingskap som stöd för ansökan om främlingspass.

(611 608 ser. II) Tjeckiske medborgaren F kom till Sverige i oktober 1968 och hade då tjeckiskt hemlandspass. En ansökan om svenskt främlingspass avslogs trots åberopade politiska skäl. En ny ansökan om pass (i kombination med ansökan om rese-dokument) beviljades emellertid i mars 1971.

Till ovanstående sammanställning över

svensk praxis rörande utfärdande av främlingspass skall fogas följande kommentarer.

Av avgörande betydelse för att erhålla främlingspass är ibland att giltighetstiden för hemlandspasset utlöpt. Under stundom kan viss tvekan föreligga, när ett hemlandspass inte längre är giltigt. Särskilt gäller detta medborgare i stater, där det — förutom innehav av giltig passhandling — fordras särskilt utresetillstånd för att lämna hemlandet. (Dessa regler är vanliga i bl.a. öststaterna.) Ett utresetillstånd, som instämplas i passhandlingen, är som regel tidsbegränsat och med kortare giltighetstid än passhandlingen. Fråga uppkommer då om legitimationshandlingen skall anses vara giltig så länge passhandlingen gäller enbart så länge utresetillståndet gäller. I utländsk praxis är det senare alternativet inte ovanligt. I svensk praxis anses emellertid, att ett hemlandspass är giltigt under den tid, som anges i passhandlingen, dvs. oberoende av giltighetstiden för ett eventuellt utresetillstånd. Denna praxis har stundom medfört vissa svårigheter för ifrågavarande utlänning att erhålla visering och har även — trots givna viseringar — vid utrikes resor vållat utlänningen obehag.

Före 1971 ansågs politiskt flyktingskap inte utgöra sådant *synnerligt skäl*, som motiverade att en utlänning med giltigt hemlandspass kunde erhålla svenskt främlingspass. En politisk flykting kunde således vägras sådant och tvingas använda sitt hemlandspass som legitimationshandling. I mars 1971 ändrades denna praxis — åtminstone med avseende på tjeckiska och ungerska flyktingar. Viss oklarhet råder emellertid om samma regel gäller polska flyktingar. Det förefaller som om dessa vägras främlingspass, så länge de innehar polskt hemlandspass.

Enligt de uppgifter om praxis rörande utfärdande av främlingspass, som lämnas av invandrarverket, är en förutsättning härför att utlänningen av politiska skäl inte vill ansöka om förlängning av sitt hemlandspass. Trots detta principiella ställningstagande uppmanas ofta asylsökande utlänningar av personal vid invandrarverket och av polismyndighet att ta kontakt med sitt lands ambassad eller konsulat för att söka förlängning av sitt hemlandspass i stället för att inge ansökan om svenskt främlingspass. En asylsökande utlänning får således ofta felaktig information, om förutsättningarna för att erhålla svenskt främlingspass.

5.3 Resedokument

5.3.1 Allmänna synpunkter

Under perioden 1955—1961 utfärdades resedokument endast i ca 100—150 fall per år. Flertalet av dessa beviljades bal-tiska flyktingar.

Att antalet utfärdade resedokument under denna period var så lågt torde ha varit en följd av bristande information till flyktingarna. De kände inte till att de hade rätt att erhålla resedokument. Ett annat skäl kan ha varit, att det inte förelåg någon väsentlig skillnad mellan innehav av främlingspass respektive resedokument i vad avsåg möjligheterna till utrikes resor. Visum erfordras som regel i båda fallen.

En fördel med resedokument, som kanske inte observerades i tillräcklig utsträckning, var emellertid att konventionspasset skulle innehålla en återreseklausul (konventionsbilagan 13 §). En utlänning, som enbart hade främlingspass, måste hos utlänningsmyndigheten ansöka om tillstånd att återresa till Sverige, innan han kunde göra en utrikes resa.

Helt annat blev förhållandet, sedan Sverige 1960 anslutit sig till Europarådets *Överenskommelse om avskaffande av viseringstvång för flyktingar*. Det blev nu en väsentlig fördel att ha resedokument, eftersom innehavare av ett sådant — till skillnad från den som enbart hade främlingspass — inte längre behövde ha visum för att resa till de andra europeiska stater, som var bundna av överenskommelsen. Ganska snart efter Sveriges anslutning till denna steg antalet utfärdade resedokument.

Under perioden 1962—1968 utfärdades årligen ca 400—750 resedokument. Det var främst ungerska medborgare, som lämnat sitt hemland efter revolten 1956, som erhöll konventionspass. Att antalet fortfarande var relativt lågt, torde ha berott på bristande information. Flyktingarna saknade — och saknar fortfarande — i stor utsträckning kännedom om sin rätt att erhålla resedokument och fördelarna med detta.

Under 1969 minskades antalet utfärdade resedokument. En anledning här till torde ha varit, att utlänningskommissionen/invandrarverket upprätthöll en restriktiv praxis i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut i ett visst ärende (fallet G nedan). En kraftig ökning 1970 torde hänga samman med att resedokument beviljats tjeckiska flyktingar, som kommit till Sverige genom den kollektiva överföringen av sådana flyktingar, som ägde rum 1968—1970.

5.3.2 Praxis rörande utfärdande av resedokument

I svensk praxis har resedokument utfärdats såväl för flyktingar, för vilka Sverige är första asylland, som för flyktingar, som kollektivt överförts hit. Vissa skillnader är märkbara mellan dessa två grupper.

5.3.2.1 *Flyktingar för vilka Sverige är första asylland*

Då en utlänning, som tidigare inte erhållit ställning som flykting i annat land, ansökt om resedokument, har sådant aldrig beviljats med mindre än att han åberopat politiskt flyktingskap. När utlänningsmyndigheten fattat beslut i ärendet, har den haft tillgång till en utredning rörande utlänningsens påstådda flyktingskap. Denna utredning har stundom utgjorts av det förhörsprotokoll, som upprättats i samband med utlänningsens inresa eller ansökan om asyl (uppehållstillstånd). Har uppgifterna inte varit tillräckligt utförliga, inhämtas ofta kompletterande upplysningar rörande flyktingskapet. Någon motivering för ett avslag eller bifall lämnas dock aldrig.

I fråga om de baltiska flyktingarna torde prövningen av flyktingskapet ha varit tämligen summarisk. Man presumerade, att de riskerade förföljelse i hemlandet av orsaker, som anges i flyktingkonventionen.

Helt annan har praxis varit rörande resedokument för tjeckiska flyktingar, som kommit till Sverige efter den sovjetiska ockupationen 1968. Åtskilliga av dessa lämnade sitt hemland med tjeckiska hemlandspass, som utfärdades innan förhållandena i Tjeckoslovakien skärptes under våren 1969. Dessa flyktingar har haft stora svårigheter att erhålla resedokument i Sverige, vilket troligen berott på att invandrarverket tidigare upprätthöll en restriktiv tolkning av flyktingkonventionens flyktingbegrepp. Svensk praxis kontrasterade starkt mot praxis i andra västeuropeiska stater, där tjeckiska flyktingar mer eller mindre undantagslöst anses som konventionsflyktingar och tilldelas resedokument.

En ändring av praxis har ägt rum sedan mars 1972. Vad som föranlett ett

ändrat ställningstagande är att invandrarverket som grund för flyktingskap numera upprätthåller en annan syn på det förhållandet att en utlänning i hemlandet riskerar straff för att illegalt kvarstanna utomlands. I ett tidigare avsnitt (2.5.4.1.) har redogjorts för hur utlänningsmyndigheten numera bedömer det förhållandet, att en asylsökande utlänning i hemlandet befarar att straffas för att vistas utomlands utan tillstånd. Exempelvis riskerar en tjeckisk flykting att straffas med fängelse mellan sex månader och fem år för detta enligt tjeckisk strafflag. Eftersom tjeckiska flyktingar som regel riskerar dylikt straff anses de numera i flertalet fall som politiska flyktingar enligt konventionen och de tilldelas efter ansökan resedokument.

5.3.2.2 *Kollektivt överförda flyktingar*

Kollektivt överförda flyktingar har vid inresan i allmänhet ett av annat land utfärdat resedokument. Sedan giltighetstiden härför utlöp, tilldelas de, som tidigare framhållits, svenskt främlingspass. Efter särskild ansökan utfärdas svenskt resedokument för dem.

Det utredningsmaterial, som utlänningsmyndigheten har tillgång till är jämförelsevis knapphändig. Några uppgifter om skälen för att vederbörande utlänning anser sig vara flykting finns endast i undantagsfall. Ett beslut att utfärda resedokument grundas på att han av utländsk myndighet tidigare beviljats resedokument. Invandrarverket accepterar således i princip ett beslut i en statusfråga, som träffats av annan stat.

Invandrarverket synes uppfatta föreskriften i konventionsbilagan 11 § (om utfärdande av nytt resedokument, då flyktingen lovligen bytt vistelseland) mer eller mindre som en skyldighet att utfärda nytt resedokument. I de få fall,

då konventionspass vägrats flykting, som tidigare innehaft sådan handling utfärdad av utländsk myndighet, synes orsakerna för avslag ha varit säkerhetsskäl. Detta torde under perioden 1955—1969 endast ha skett i fyra fall.

De ungerska flyktingar, som kollektivt överfördes efter revolten 1956, tilldelades som regel inte något resedokument av myndigheterna i det land, till vilket de först kom (Österrike och Jugoslavien). Frågan om principerna för utfärdande av konventionspass för de ungerska flyktingarna togs därför upp till behandling av utlänningskommissionens styrelse i maj 1961. Styrelsen uttalade härvid bl.a. följande:

En tillämpning av Genèvekonventionen, vilket vore en förutsättning för utfärdande av svenskt resedokument, kunde givetvis ske ifråga om alla de flyktingar, som efter individuell prövning fått asyl i Sverige. Tveksamhet förelåg, hur man skulle ställa sig till framförallt de omkring 8 000 ungrare, som genom olika regeringsbeslut såsom flyktingar kollektivt överförts till Sverige från Österrike och Jugoslavien.

Kommissionen beslöt, att ovannämnda hit överförda ungrare skulle efter ansökan i princip beviljas resedokument; i tveksamma fall skulle ärendet dock föredragas inför kommissionen in pleno.¹

Något ärende rörande utfärdande av resedokument för ungerska flyktingar har efter detta uttalande aldrig behandlats vid utlänningskommissionens eller invandrarverkets plenarsammanträden.

Kommissionens beslut innebar en form av »kollektivt» erkännande av de ungerska flyktingarna som konventionsflyktingar.

Ett speciellt problem erbjuder de fall, då utlänningsmyndigheten utfärdat resedokument för flyktingar, som kollektivt överförts från Italien. Åtskilliga av dessa har där erkänts som konventionsflyk-

tingar och erhållit italienska resedokument. Men till Sverige har också överförts utlänningar, som i Italien vägrats ställning som konventionsflyktingar eller inte återopat politiskt flyktingskap. De har — om de saknat hemlandspass — erhållit den italienska motsvarigheten till främlingspass.

I tidigare praxis har svenskt resedokument utfärdats både till personer, som i Italien erkänts som konventionsflyktingar och till personer, som tidigare inte haft sådan ställning. Inte i något fall torde en egentlig prövning av det politiska flyktingskapet ha ägt rum. Utlänningsmyndighetens beslut grundas enbart på det tidigare innehavet av italienskt resedokument eller främlingspass.

Från hösten 1966 inträdde en ändring i svensk praxis och endast de, som haft ett konventionspass har erhållit svenska resedokument. Denna ändrade praxis torde endast kunna förklaras med att utlänningsmyndigheten tidigare inte observerat skillnaden mellan italienska resedokument och främlingspass.

5.3.3 Den rättsliga betydelsen av ett beslut att utfärda resedokument

Frågan om den rättsliga betydelsen av utlänningsmyndighetens beslut att utfärda resedokument för flyktingar blev aktuell i Sverige i januari 1969. Den omedelbara orsaken härtill var ett ärende, som rörde verkställighet till hemlandet av ett förvisningsbeslut rörande en jugoslavisk medborgare.

(996 036) Jugoslaviske medborgaren G hade i Italien erkänts som konventionsflykting och hade erhållit ett italienskt resedokument. 1966 utfärdade utlänningskommissionen svenskt resedokument för honom.

¹ Statens utlänningskommissions protokoll den 18 maj 1961.

I Sverige gjorde han sig skyldig till rån och dömdes till fängelse 2 år 6 månader samt förvisning. Vid behandlingen av verkställighetsfrågan gjorde G gällande, att han var politisk flykting, och ärendet hänsköts till utlänningskommissionen för avgörande. Utlänningsnämndens majoritet yttrade bl.a.:

»Väl har statens utlänningskommission genom beslut den — — — 1966 för honom utfärdat resedokument jämlikt Genève-konventionen den 28.7.1951 och därigenom formellt erkänt honom som flykting. Med hänsyn till att G icke heller vid den tidpunkt, då dokumentet utfärdades, kan anses ha varit politisk flykting och till att G därefter för härstädes begånget rån dömts till fängelse två år sex månader bör enligt nämndens mening den omständigheten, att G — såvitt framgår utan prövning av hans status som flykting — tilldelats resedokument ej utgöra hinder mot förvisningens verkställande.»

En ledamot av nämnden var skiljaktig och ansåg att hemlandsklausul skulle fogas till förvisningsbeslutet:

»/G/, som är jugoslavisk medborgare, var vid ankomsten till Sverige försedd med ett italienskt resedokument som utvisade, att han av myndigheterna i Italien erkänts som politisk flykting enligt den i Genève antagna flyktingkonventionen av den 28.7.1951. I enlighet med den praxis som hitills tillämpats i dylika fall utfärdade statens utlänningskommission — såvitt framgår utan reell prövning av /G:s/ politiska flyktingskap jämlikt 2 § andra stycket 1954 års utlänningslag — den — — — 1966 svenskt resedokument för honom i enlighet med konventionens bestämmelser (s.k. flyktingpass). Han får anses därigenom ha blivit även för svenskt vidkommande erkänd såsom politisk flykting enligt nämnda konvention.»

I februari 1969 överlämnade utlänningskommissionen jämlikt UtIL 47 § frågan om verkställighet av förvisningsbeslutet till Kungl. Maj:ts avgörande. I yttrande till Kungl. Maj:t förordade kommissionen — med motivering att G inte var politisk flykting — att beslutet borde verkställas till hemlandet.

Ärendet avgjordes i april 1970. Kungl. Maj:t fann hinder jämlikt UtIL 53 § ej möta mot verkställighet av ifrågavarande

förvisningsbeslut, dock att — »med hänsyn till i ärendet numera föreliggande omständigheter» — med verkställande av beslutet fick anstå tills vidare till utgången av april 1971.

Beslutet anses ha stor prejudicerande betydelse. Det innebar, att G inte ansågs som flykting. Att han tidigare erhållit svenskt resedokument tillerkändes inte någon verkan vid prövningen av hans ställning som flykting i samband med avgörandet av verkställighetsfrågan.¹

Det har i samband med detta ärende gjorts gällande, att det enligt svensk rätt inte föreligger någon skyldighet att pröva flyktingskapet, då resedokument utfärdas. Det har också påståtts, att någon sådan prövning inte äger rum och att invandrarverket inte uttalar sig i frågan, om utlänningsen är politisk flykting.

Följande yttrande från utlänningsnämnden synes bekräfta, att resedokument utfärdas utan någon föregående prövning av utlänningsens ställning som flykting:

(649 415) Emellertid har, såvitt av utredningen framgår, /H:s/ status som politisk flykting icke prövats vare sig vid resedokumentets utfärdande eller vid besluten om förlängning av detsamma.

Att innehav av resedokument inte tillmättes någon betydelse i fråga om utlänningsens ställning som flykting, framkommer tydligt i följande medborgarskapsärende.

En utlännings kan på ansökan upptas (naturaliseras) till svensk medborgare under förutsättningar, som anges i *Lag 22 juni 1950 om svenskt medborgarskap*, 6 §. Om sökande har medborgarskap i annat land och han inte förlorar detta i och med sin naturalisation, utan om detta sker endast efter medgivande av myndighet i hemlan-

¹ Att Kungl. Maj:t beviljade anstånd med verkställigheten torde ha berott på den långa tid, som förflöt, innan beslut meddelades i ärendet.

det, *må* som villkor för förvärv av svenskt medborgarskap stadgas, att sökanden inom viss tid styrker, att dylikt medgivande lämnats (MedborgarskapsL 6 § tredje stycket). Enligt praxis är en politisk flykting undantagen från kravet om befrielse från sitt tidigare medborgarskap.

(669 591) Ungerske medborgaren I flydde från hemlandet 1956 i samband med revolten och begav sig till Österrike, där han erhöll resedokument, utfärdat enligt artikel 28 av flyktingkonventionen. 1961 överfördes han som flyktingstudent till Sverige och tilldelade främlingspass och svenskt resedokument, sedan giltighetstiden för hans österrikiska resedokument gått ut.

I mars 1968 förlängde utlänningskommissionen I:s svenska resedokument. Han upptogs som svensk medborgare i maj 1969 med villkor, att han inom viss tid kunde styrka, att han av vederbörlig myndighet i hemlandet erhållit befrielse från sitt ungerska medborgarskap. I skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde I, att detta villkor skulle borttagas, eftersom han ansåg sig vara politisk flykting. I yttrande över denna ansökan anförde invandrarverket bl.a.:

»Invandrarverket bedömer sökanden inte vara politisk flykting. För sökanden har emellertid den 3 mars 1964 utfärdats svenskt resedokument enligt Genèvekonventionen den 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning. Frågan om sådant förhållande bör tillmätas avgörande betydelse för bedömningen av politiskt flyktingskap har tidigare under året jämlikt 47 § utlänningslagen överlämnats till Kungl. Maj:ts prövning i ärende angående verkställighet av förvisningsbeslut rörande jugoslaviske medborgaren /I/.»

Då giltighetstiden för I:s resedokument därefter utlöppte, ansökte och erhöll han förlängning av detta i februari 1970. Återigen hemställde I, att villkoret om befrielse från det ungerska medborgarskapet skulle bortfalla. I februari 1971 lämnade invandrarverket ansökningsbifall, »eftersom sökanden inte är att anse som politisk flykting och då han i övrigt inte anfört något skäl, som kan läggas till grund för befrielse från det föreskrivna villkoret».

I april 1971 utfärdade invandrarverket med indragande av gällande resedokument, som var fulltecknat, nytt resedokument, varvid giltighetstiden förlängdes.

Om resedokument enligt svensk praxis enbart utfärdas efter prövning av utlänningens ställning som flykting, måste man dra följande slutsatser av fallet. Han var flykting från och med sin inresa och fram till maj 1969, då invandrarverket uttryckligen förklarade, att han inte var flykting enligt Genèvekonventionen. Då I:s resedokument förlängdes i februari 1970 återfick han sin ställning som flykting, men förlorade denna i februari 1971, då hans andra ansökan om borttagande av villkoret om befrielse från det ungerska medborgarskapet avslogs. Från april 1971 har han på nytt upptagits som flykting. Dessa slutsatser rörande fallet I är orimliga. I stället framkommer här tydligt, att invandrarverket anser, att ett utfärdande av resedokument inte innebär något ställningstagande till ett påstående om politiskt flyktingskap.

En förutsättning för att detta betraktelsesätt skall vara förenligt med 1951 års flyktingkonvention och svensk rätt är, att resedokument kan utfärdas även för utlänning, som inte är politisk flykting enligt konventionen. Att utlänningsnämnden dragit denna slutsats framgår av följande yttrande i ett ärende rörande ansökan om resedokument:

(628 579 ser. II) Nämnden finner visserligen att /K/ icke är att anse som flykting enligt konventionen den 28.7.1951 angående flyktingars rättsliga ställning men vill likväl ej motsätta sig bifall till ansökningsbifall.

6.1 Inledning

Enligt UtIL 2 § har en politisk flykting rätt till fristad i Sverige bl.a. under förutsättning att inte synnerliga skäl talar häremot. Rätten för en politisk flykting att beviljas asyl i Sverige är således inte villkorlös. Ett fall, då en flykting kan återsändas till hemlandet är, när denne gjort sig skyldig till brott av kvalificerad beskaffenhet eller då han utgör en fara för rikets säkerhet. Bestämmelser härom finnes i UtIL 54 §, som har följande lydelse:

»Utan hinder av vad i 53 § stadgas må utlännningen kunna befordras till land som där sägs, om han genom synnerligen grov brottslighet ådagalagt, att hans kvarblivande här skulle innebära en allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet, och den förföljelse som hotar honom i sådant land icke innebära fara för hans liv och ej heller eljest är av särskilt svår beskaffenhet samt han icke kan befordras till annat land.

Har utlännningen här eller annorstädes bedrivit verksamhet, som innebär fara för rikets säkerhet, och finnes anledning antaga, att han här skulle fortsätta dylik verksamhet, må han befordras till land som i 53 § sägs, såframt han icke kan befordras till annat land.»

6.2 Förverkande av asyl på grund av brott

Sedan 1954 års utlänningslag trätt ikraft, har en politisk flykting återsänts till hemlandet med stöd av UtIL 54 § första stycket i sammanlagt 12 fall. Samtliga dessa avgjordes under åren 1954—1960.

Under perioden 1961—1968 har inte i något ärende förutsättningar för att återsända en flykting till hemlandet ansetts föreligga. Under 1969 har däremot beslut om verkställighet enligt ifrågasvarande stadgande meddelats i sammanlagt 3 ärenden. Inte i något av dessa har emellertid verkställighet kunnat äga rum, eftersom respektive hemland (Bulgarien /2 fall/ och Ungern) vägrat att återtaga utlännarna.

Efter 1969 har beslut om återsändande enligt UtIL 54 § första stycket aldrig meddelats.

I utlänningslagens föreskrift om förverkande av asyl på grund av brott uppställs tre förutsättningar: flyktingen skall ha befunnits skyldig till synnerligen grov brottslighet; härigenom skall han ha ådagalagt, att han utgör en allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet; den förföljelse som hotar honom i det land, till vilket han skall

sändas, får inte innebära en fara för hans liv eller eljest vara av särskilt svår beskaffenhet.

6.2.1 Rekvisitet »synnerligen grov brottslighet»

Utlänningsmyndighetens bedömning av rekvisitet »synnerligen grov brottslighet» är inte enhetlig. Innebörden av uttrycket synes ha växlat under olika tidsperioder. I den följande rättsfallsöversikten redogöres därför först för ärenden, som avgjorts under 1954—1960, dvs. under en tid, då utlänningsmyndigheten funnit skäl för avlägsnande enligt UtIL 54 § första stycket föreligga. Den andra gruppen av ärenden har behandlats mellan åren 1961—1968. Under denna tid har inte i något ärende förutsättningar för tillämpning av UtIL 54 § första stycket ansetts föreligga. Slutligen behandlas ärenden, som avgjorts efter 1969, dvs. då stadgandet ånyo kommit att användas.

6.2.1.1 Ärenden avgjorda under tiden 1954—1960

Rättsfallsöversikten inleds med några ärenden, i vilka utlänningen fällts till ansvar för enstaka brott (fallen A—C). Därefter följer några ärenden, där flyktingen är skyldig till upprepad brottslighet (fallen D—H).

I flertalet av här refererade ärenden är det fråga om verkställighet av utvisningsbeslut, som fattats med stöd av 1945 års utlänningslag. I de fall, då utvisningsbesluten meddelats efter 1/7 1954, har besluten härom grundats på en föreskrift i övergångsbestämmelserna till 1954 års utlänningslag. Den tidigare gällande utlänningslagen skulle nämligen äga tillämpning i fråga om utvisning på grund av brott, såvida underrättsdom meddelats före den 1 juli 1954.

(724 529) A hade fällts till ansvar för försök till rån, »där den rånade blivit så våldförd, att han ljutit döden». A dömdes till 10 års straffarbete och utvisades ur riket (enligt 1945 års utlänningslag). Vid prövning av verkställighetsfrågan, som ägde rum sedan 1954 års utlänningslag trätt i kraft, ansåg såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen, att A gjort sig skyldig till synnerligen grov brottslighet.

(611 998) Polske medborgaren B hade i Sverige dömts till straffarbete 2 år 3 månader för grov stöld. Sedan beslut om utvisning av B meddelats i september 1954, yttrade utlänningsnämnden vid behandlingen av verkställighetsfrågan, att B var att anse som politisk flykting. Hemlandsklausul borde emellertid fogas till utvisningsbeslutet, »då omständigheter icke föreligga att han det oaktat bör befordras till Polen». Som skäl för politiskt flyktingskap återopade B, som kommit till Sverige 1945, att han under andra världskriget hade tillhört en nationell, polsk motståndsrörelse, som var riktad mot både tyskar och ryssar. Han hade emellertid aldrig deltagit i strider mot ryssarna.

Utlänningskommissionen beslöt på sätt utlänningsnämnden föreslagit och medgav B anstånd med verkställigheten av utvisningsbeslutet.

Såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen ansåg således att B var att anse som politisk flykting. Motiveringen till att han inte avlägsnades till hemlandet med stöd av UtIL 54 § första stycket är emellertid oviss. Antingen ansåg man rekvisitet »synnerligen grov brottslighet» inte vara uppfyllt, eller ansåg man att B i hemlandet riskerade en förföljelse, som var av »särskilt svår beskaffenhet.» (Jfr avsnitt 6.2.3.)

(602 520) C utvisades ur riket, sedan han dömts till straffarbete ett år för rättsstridigt tvång i samband med tukt och sedlighet sårande gärning. På förslag av utlänningsnämnden fogades hemlandsklausul till utvisningsbeslutet.

(616 945) Polske medborgaren D utvisa-

des, sedan han här i riket gjort sig skyldig till brott.

I. Då verkställighetsfrågan behandlades första gången, vilket skedde innan 1954 års utlänningslag trätt ikraft, hade D straffats för följande brott.

1) 25 dagsböter för bedrägligt beteende och fylleri.

2) 25 dagsböter för bedrägligt beteende och fylleri.

3) Straffarbete 2 år för grov stöld, osant intygande, olaga vapeninnehav, häleri samt urkundsförfalskning. De grova stölderna avsåg inbrott i olika guldsmedsaffärer, varvid D tillägnat sig varor till ett sammanlagt värde av ca 60 000 kronor.

Av här irrelevanta skäl föreslog utlänningsnämnden, »trots den brottslighet var till han här i riket gjort sig förfallen», att hemlandsklausul borde fogas till utvisningsbeslutet. Utlänningskommissionen beslöt på sätt som nämnden föreslagit.

II. Ett par månader efter det att D frigivits gjorde han sig skyldig till nya brott.

4) Han dömdes denna gång till straffarbete 8 månader för försök till grov stöld, sedan han tillsammans med en kumpan försökt spränga ett kassaskåp.

Vid den förnyade behandlingen av verkställighetsfrågan, som skulle prövas enligt 1954 års utlänningslag, fann utlänningsnämndens majoritet, »ehuru /D/ begått nytt brott efter det nämnden den ——— avgivit yttrande» — att hemlandsklausul — »om ock med stor tvekan» — fortfarande borde fogas till utvisningsbeslutet. En ledamot av nämnden anförde skiljaktig mening: »Med hänsyn till att /D/, sedan nämnden den ——— avgivit yttrande, begått nytt allvarligt brott, finner jag hinder icke möta för utvisningsbeslutets verkställande till Polen.» Utlänningskommissionen anslöt sig till nämndens majoritet och fogade hemlandsklausul till utvisningsbeslutet.

(603 507) Polske medborgaren E hade under sin vistelse i Sverige dömts för följande brott.

1) 30 dagsböter för fylleri och vådsamt motstånd.

2) Straffarbete 6 månader, villkorlig dom, för grovt egenmäktigt förfarande.

3) Med undanröjande av sistnämnda dom till straffarbete 8 månader villkorlig dom för grovt egenmäktigt förfarande samt för-

sök till bedrägeri.

4) Med undanröjande av sistnämnda dom till straffarbete 2 år 2 månader. Utöver de i sistnämnda dom angivna brotten, fälldes E till ansvar för stöld vid 3 tillfällen, förberedelse till grov stöld, medhjälp till grov stöld samt grov stöld vid 7 tillfällen. De nya brott, för vilka E dömdes, hade utförts under två stöldturnéer, den första tillsammans med F (se nedan) samt en tredje landsman, X, den andra tillsammans med enbart X.

Vid behandlingen av frågan om verkställighet av ett E meddelat utvisningsbeslut yttrade utlänningsnämnden bl.a.: »Nämnden anser /E/ vara politisk flykting. Emellertid har /E/ vid upprepade tillfällen ådömts frihetsstraff — senast straffarbete 2 år 2 månader — och har han, efter det han erhållit villkorlig dom, återfallit i brott. Nämnden anser härigenom ådagalagt att /E:s/ kvarblivande här i riket skulle innebära en allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet, ———». Nämnden föreslog, att utvisningsbeslutet verkställdes till hemlandet.

Även utlänningskommissionen ansåg, att utvisningsbeslutet borde verkställas genom E:s befordran till Polen. I fråga om brottsligheten anförde kommissionen: »Den av honom ådagalagda brottsligheten är enligt kommissionens uppfattning av så allvarlig art att den bör betecknas som synnerligen grov. Härvid åsyftas en rad brott, innefattande bl.a. försök till grov stöld, förberedelse till grov stöld, medhjälp till grov stöld, samt /E/ ——— begick tillsammans med /X/.»

Kungl. Maj:t fann hinder ej möta mot verkställighet av utvisningsbeslutet.

(620 406) Polske medborgaren F fälldes under sin vistelse i Sverige vid tre tillfällen till ansvar för brott begångna här i riket.

1) 30 dagsböter för olovlig varuutförsel.

2) Straffarbete 6 månader, villkorlig dom, för stöld, grov stöld, rattfylleri och olovlig körning.

3) Straffarbete 2 år 6 månader för dels de i sistnämnda dom angivna brotten, dels stöld vid 3 tillfällen, försök till stöld vid 2 tillfällen, förberedelse till grov stöld samt grov stöld vid 2 tillfällen. Samtliga nytillkomna brott hade utförts tillsammans med landsmannen E (se ovan).

Med ett i sak likalydande yttrande som i fallet E tillstyrkte utlänningsnämnden, att ett F meddelat utvisningsbeslut verkställdes till hemlandet. Även utlänningskommissionen tillstyrkte verkställighet till hemlandet med ungefär samma motivering som i fallet E.

Kungl. Maj:t fann ej hinder möta för verkställighet av utvisningsbeslutet till Polen.

(602 424) Polske medborgaren G fälldes i Sverige till ansvar för brott sammanlagt 15 gånger. Straffbestämningen varierade mellan dagsböter och kortare frihetsstraff. Vid ett tillfälle ådömdes han straffarbete 1 år 3 månader.

Frågan angående verkställighet av ett G meddelat utvisningsbeslut var upprepade gånger föremål för handläggning inom utlänningskommissionen. Första gången verkställighetsfrågan behandlades, sedan 1954 års utlänningslag trätt ikraft, anförde utlänningsnämnden bl.a.: »Beträffande där- efter frågan om det kan anses stå i överensstämmelse med bestämmelserna i 54 § utlänningslagen att på grund av den brottsliga verksamhet, till vilken /G/ gjort sig skyldig i Sverige, befordra denne till Polen, oaktat han är att betrakta som politisk flyktning, må till en början helt allmänt framhållas, att en upprepad brottslighet torde kunna betraktas som synnerligen grov även om de olika brotten tagna vart för sig icke äro av dylik beskaffenhet. En förutsättning härför måste emellertid vara såväl att den brottsliga verksamheten är omfattande som att i densamma ingår brott av svårare beskaffenhet.

Av utredningen framgår att /G/ — sedan han år — — — dömts för bedrägeri m.m. samt beslut fattats om hans utvisning — under åren — — — här i riket femton gånger dömts för olika brott, huvudsakligen förmögenhetsbrott. Även om icke något av dem i och för sig är att anse som synnerligen grovt måste emellertid med hänsyn till arten av flera av dessa brott och till verksamhetens omfattning /G/, därest hänsyn tages allenast till de föreliggande lagakraftvunna domarna, anses ha gjort sig skyldig till synnerligen grov brottslighet.»

Med uttalande att utvisningsbeslutet borde verkställas till hemlandet, särskilt med

hänsyn till att G, sedan verkställighetsfrågan senast behandlades av utlänningskommissionen, två gånger fällts till ansvar för brott, överlämnades ärendet till Kungl. Maj:t. Mot kommissionens beslut anförde föredraganden avvikande mening:

»Ehuru /G/ här i riket gjort sig skyldig till en lång rad brott anser jag dock icke att denna brottslighet kan betecknas som 'synnerligen grov'. Med utgångspunkt härifrån är stadgandet i utlänningslagens 54 § 1 st. icke tillämpligt i förevarande fall och kan utvisningsbeslutet icke lagligen verkställas genom /G:s/ förande till Polen.

Kungl. Maj:t fogade hemlandsklausul till beslutet.

(616 127) Polske medborgaren H hade utvisats ur Sverige på grund av brott.

I. Då verkställighetsfrågan första gången behandlades enligt 1954 års utlänningslag hade H fällts till ansvar för brott sammanlagt 6 gånger, varvid han ådömts straff varierande mellan dagsböter (3 gånger) och frihetsstraff, vid det senaste tillfället straffarbete 10 månader. Bland brotten ingick såväl förmögenhetsbrott som misshandelsbrott.

Vid behandlingen av verkställighetsfrågan fann utlänningsnämnden, att den brottslighet, till vilken H gjort sig skyldig, ej kunde betraktas som synnerligen grov. Utlänningskommissionen torde ha intagit en motsatt ståndpunkt i denna fråga. Med hänvisning till ett tidigare yttrande av utlänningsnämnden i ärendet, varvid nämnden bl.a. framhållit H:s upprepade, grova brottslighet och asociala levnadssätt, anförde kommissionen att ytterligare anledning nu förelåg för H:s avlägsnande ur riket, sedan han begått nytt brott, efter det verkställighetsfrågan senast behandlats. En av kommissionens ledamöter reserverade sig mot beslutet:

»I och för sig har jag dock — — — efter /H:s/ senaste brott den uppfattningen, att /H/ så missbrukat sin asylrätt, att han borde kunna återföras till Polen. Emellertid finner jag med hänsyn till formuleringen av den nya 54 § — 'synnerligen grov brottslighet' — det lagligen icke möjligt att befordra honom till hemlandet.»

Kungl. Maj:t fogade hemlandsklausul till utvisningsbeslutet.

II. Sedan H fällts till ansvar för brott och dömts till straffarbete 10 månader för

stöld och grov stöld, blev verkställighetsfrågan ånyo föremål för handläggning. I förnyat yttrande fann härvid utlänningsnämnden enhälligt med hänsyn till den upprepade, grova brottsligheten, att hinder ej mötte för verkställighet till hemlandet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t med överlämnande av verkställighetsfrågan anförde utlänningskommissionen bl.a.:

»Då numera icke kan anses styrkt att H är politisk flykting på annat sätt än att han illegalt överskridit polska gränsen, anser kommissionen, oavsett huruvida /H:s/ brottslighet kan betraktas som synnerligen grov, att det honom meddelade utvisningsbeslutet bör verkställas genom hans befordran till Polen.»

Sedan Kungl. Maj:t ej funnit hinder föreligga mot verkställighet, befordrades H till hemlandet.

Det är inte möjligt att dra några säkra slutsatser om hur rekvisitet »synnerligen grov brottslighet» i UtL 54 § första stycket tolkades under perioden 1954—1960, då det var fråga om en politisk flykting, som gjort sig skyldig till *ett brott* eller dömts vid endast ett tillfälle. De fåtaliga rättsfall, som är relevanta, är i detta avseende föga vägledande.

Däremot kunde under ifrågavarande tidsperiod *flerfaldig* brottslighet anses som synnerligen grov. Härvid togs hänsyn till dels de enskilda brottens grovhet (dock utan att något av dessa brott taget för sig ansågs som synnerligen grovt), dels antalet gånger vederbörande flykting lagförts.

6.2.1.2 Ärenden avgjorda under tiden 1961—1968

Som tidigare framhållits förekom under perioden 1961—1968 aldrig att en utlänningsbeslut återlämnades till hemlandet med stöd av UtL 54 § första stycket. Anledningen härtill kan i och för sig ha varit att i samtliga verkställighetsärenden rörande politiska flyktingar, som avgjor-

des under denna tidsperiod, de övriga rekvisiten i förevarande stadgande inte var uppfyllda. Det är emellertid mera troligt, att anledningen är en ändrad bedömning rörande innebörden av rekvisitet »synnerligen grov brottslighet».

I följande ärenden I, K och L har hemlandsklausuler fogats till beslut om förvisning.

(644 168) Ungerske medborgaren I dömdes i Sverige för följande brott.

1) 60 dagsböter för vårdslöshet i trafik.

2) Straffarbete 3 månader, villkorlig dom, för stöld.

3) Straffarbete 6 månader för i den villkorliga domen avsedda brottet samt bedrägeri.

4) Straffarbete 8 månader för i den föregående domen avsedda brotten samt grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning (postbedrägeri).

5) Straffarbete 1 år 6 månader för stöld, och *förvisning*, grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning (postbedrägerier).

6) Straffarbete 2 år för urkundsförfalskning, grovt bedrägeri och försök till grovt bedrägeri.

Vid behandlingen av verkställighet av förvisningen fogade utlänningskommissionen på förslag av utlänningsnämnden hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(642 513) Ungerske medborgaren K dömdes i Sverige för följande brott.

1) Ungdomsfängelse för grov stöld och egenmäktigt förfarande, vilket domslut genom hovrätts dom ändrades till villkorligt anstånd med straffs ådömande.

2) Straffarbete 1 år 6 månader samt *förvisning* med 10 års återreseförbud för i den villkorliga domen avsedda brotten samt grov stöld, försök till grov stöld och häleri.

3) Dagsböter för vårdslöshet trafik.

4) Straffarbete 1 år 10 månader för de i domen under punkt 2) avsedda brotten samt grov stöld.

5) Straffarbete 1 år för snatteri, grov stöld och försök till grov stöld.

6) Straffarbete 10 månader samt *förvisning* utan tidsbegränsning för grov stöld.

7) Förvaring i säkerhetsanstalt (minsta tid 1 år), sedan K ånyo gjort sig skyldig till grov stöld.

På förslag av utlänningsnämnden fogades hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(643 159) Ungerske medborgaren L dömdes i Sverige för följande brott.

1) 25 dagsböter för våldsam motstånd och fylleri.

2) 50 dagsböter för misshandel.

3) Straffarbete 6 månader, villkorlig dom, för grov stöld.

4) Straffarbete 1 år 6 månader samt *förvisning* för i den villkorliga domen avsedda brotten samt för grov stöld.

5) Straffarbete 1 år 10 månader för i den sistnämnda domen avsedda brotten samt grov stöld.

6) Straffarbete 8 månader för försök till grov stöld.

7) 40 dagsböter för rattonykterhet.

8) Straffarbete 8 månader samt *förvisning* (!) för grovt häleri.

Hemlandsklausul fogades till förvisningsbesluten på förslag av utlänningsnämnden.

I ärendena I, K och L har utlänningsnämndarna ett flertal gånger fällts till ansvar för brott begångna här i riket och dömts till förvisning. Utlänningsmyndigheten har emellertid ansett, att förvisningsbesluten inte kunnat verkställas till hemlandet utan hemlandsklausuler har fogats till besluten. Av vilken anledning verkställighet till hemlandet enligt UtIL 5 § första stycket inte ägt rum eller ens ifrågasatts är inte möjligt att ange, eftersom varken utlänningsnämnden eller utlänningskommissionen motiverat sina ställningstaganden.

6.2.1.3 Ärenden avgjorda efter 1968

Under 1969 behandlades tre ärenden, där förutsättningarna för en tillämpning av UtIL 54 § första stycket har ansetts föreligga.

(602 491 ser. II) M hade tillsammans med tre landsmän utfört ett bankrån, beväpnade med laddade pistoler. Han dömdes för grovt rån och olaga vapeninnehav till fängelse 5 år samt *förvisning*.

Vid prövningen av verkställighetsfrågan

yttrade utlänningsnämnden: »Visserligen kan det ej anses uteslutet att /M/, om han förvisas till sitt hemland, löper risk att där utsättas för förföljelse. Emellertid finner nämnden, att med hänsyn till bestämmelserna i 54 § utlänningslagen hinder likväl icke möta mot förvisningens verkställande genom hans befordran till /hemlandet/.»

Invandrarverket och Kungl. Maj:t fann med tillämpning av UtIL 54 § första stycket hinder icke möta mot verkställighet av förvisningsbeslutet till hemlandet.

I de övriga två ärenden, där ett återsändande av en politisk flyktning till hemlandet ansetts möjligt, var brottsligheten av liknande allvarlig beskaffenhet.

6.2.2 Rekvisitet »fara för allmän ordning och säkerhet»

I några ärenden som avgjorts efter ikraftträdandet av 1954 års utlänningslag synes asocialitet eller samhällsfarlighet, som ådagalagts på annat sätt än genom brott, ha haft en avgörande betydelse vid tillämpning av UtIL 54 §.

(620 261) N hade utvisats ur riket, sedan han dömts dels för stöld, grov stöld och rån till straffarbete 1 år 2 månader, dels för ringa våld samt missfirmelse mot tjänsteman, våldsam motstånd, å annan i hans hemvist förövd misshandel varå ringa skada följt, resande av livsfarligt vapen, hemfridsbrott och skadegörelse till fängelse 8 månader. Han hade vidare varit häktad som misstänkt för dråp.

Åklagaren i sistnämnda mål anförde i skrivelse till poliskammaren i — — — följande, sedan frågan om verkställighet av utvisningsbeslutet aktualiserats:

»Under förundersökningen uppträdde /N/ mycket obehärskat. Han lovade vid ett tillfälle att 'märka' kriminalöverkonstapel — — — sedan han kommit ut. Den person hos vilken han gjorde hemfridsbrott och misshandlade, hyser, enligt vad han själv uppgivit för mig — stark fruktan för att /N/ skall hämnas på honom sedan han frigivits. — — — Självt anser jag att

/N/ är en ytterligt farlig person och jag hyser den uppfattningen, grundad på kännedom om hans gärningar och hans uppträdande under förundersökningen och inför rätta, att hans hotelser ej äro tomma ord utan allvarligt menade och att han ej hesiterar tillgripa våld i vilka former som helst för att tillfredsställa sina primitiva drifter.»

I sitt yttrande till den länsstyrelse, som fattat beslut om N:s utvisning, underströk poliskammaren i — — — att den ansåg, att I skulle sätta sina hotelser i verket, om tillfälle gavs. Med hänsyn härtill och de brott om vilka han övertygats, hemställde poliskammaren att han skulle utvisas.

Vid behandlingen av verkställighetsfrågan förordade utlänningsnämnden med hänvisning till UtL 54 §, att N avlägsnades till hemlandet. Man motiverade detta bl.a. med den skada, som kunde uppkomma av hans kvarstannande i riket och till »vad i ärendet förekommit».

Utlänningskommissionen framhöll, med hänsyn till tidigare skrivelser i ärendet, att utvisningsbeslutet borde verkställas genom N:s befordran till hemlandet. I de åberopade skrivelserna hade kommissionen tillstyrkt verkställighet och härvid framhållit I:s samhällsfarlighet.

Kungl. Maj:t fann hinder icke möta för verkställighet av utvisningsbeslutet genom N:s befordran till hemlandet.

(631 422) Tjeckiske medborgaren O dömdes i Sverige för följande brott:

1) Straffarbete 6 månader, villkorlig dom, för osant intygande, grov stöld vid 10 tillfällen, medhjälp till grov stöld vid 3 tillfällen, egenmäktigt förfarande, grovt egenmäktigt förfarande vid 3 tillfällen samt häleri.

2) Straffarbete 10 månader för grov stöld. Ovannämnda dom förklarades förverkad.

3) Straffarbete 6 månader för grov stöld och fylleri.

4) Straffarbete 8 månader för förberedelse till grov stöld samt häleri.

Av handlingarna i ärendet framgår, att O omedelbart efter ankomsten misskötte sig och begick brott. Bl.a. bröt han mot de föreskrifter, som meddelats av myndigheter, underlät att söka förlängning av uppehållstillstånd och ändrade egenmäktigt sina legi-

timationshandlingar. Ur en av barnavårdsnämnden upprättad PM rörande O framgick, att denne på alla sätt undvek föreskrivna kontakter med barnavårdens tjänstemän samt att han uppehöll sig på platser, där han kunde komma i kontakt med homosexuella. Enligt en senare utredning skulle O ha »uteslutande levt som prostituerad och mottagit större eller mindre penningssummor». O omhändertogs sedermera av barnavårdsmyndigheter och vistades på ungdomsvårdsanstalter. Från dessa rymde han upprepade gånger, varvid han gjorde sig skyldig till nya brott. Enligt K:s övervakare var han fullkomligt asocial och saknade karaktär och ambition att rycka upp sig.

Utlänningsnämnden yttrade, efter remiss från utlänningskommissionen angående ifrågasatt förpassning av O samt fråga, huruvida hemlandsklausul skulle fogas till ett eventuellt förpassningsbeslut:

»Nämnden anser /O/ vara politisk flykting. Emellertid anser nämnden det genom /O:s/ upprepade grova brottslighet och hans asociala levnadssätt blivit ådaga-lagt att /O:s/ kvarblivande här i riket skulle innebära en allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet.»

I skrivelse till Kungl. Maj:t angående verkställighet av meddelat förpassningsbeslut anförde utlänningskommissionen bl.a.:

»I likhet med utlänningsnämnden anser kommissionen dock — under åberopande av 54 § första stycket utlänningslagen — att det beträffande /O/ meddelade förpassningsbeslutet bör gälla utan begränsning av hemlandsklausul.»

Kungl. Maj:t fann hinder ej föreligga mot verkställighet av förpassningsbeslutet.

De två nu refererade fallen torde visa, att UtL 54 § första stycket tillämpats vid vad som ansetts utgöra grova fall av asocialitet eller samhällsfarlighet. Rekvisitet *fara för allmän ordning och säkerhet* har i dessa fall tolkats som ett självständigt rekvisit alternativt till brottsrekvisitet.

Denna tolkning torde ha övergivits efter 1960. För närvarande torde ifrågasatt rekvisit anses vara accessoriskt till brottsrekvisitet och *begränsa* möjlig-

heterna att återsända en flykting, som gjort sig skyldig till synnerligen grov brottslighet.

6.2.3 Förföljelserekvisitet

Util 54 § första stycket innehåller som en tredje förutsättning för att kunna återsända en politisk flykting till land, där han riskerar förföljelse. Förföljelsen får nämligen inte innebära fara för hans liv och inte heller eljest vara av särskilt svår beskaffenhet. I rättspraxis har detta förföljelserekvisit i allmänhet inte behandlats som ett självständigt rekvisit. Ofta har frågor om förverkande av asyl blivit föremål för en avvägning mellan å ena sidan omständigheter, som talat mot att utlännningen tillåtits kvarstanna i riket, samt å andra sidan faran för förföljelse i hemlandet.

I det första verkställighetsärende, som behandlades sedan 1954 års utlänningslag trätt i kraft, angav *utlänningsnämnden* uttryckligen att man gjort en avvägning. Nämnden yttrade:

»Nämnden, som jämlikt 54 § utlänningslagen den 30 april 1954 jämfört å ena sidan den skada, som kan uppkomma av /P:s/ kvarstannande här i riket, och å andra sidan den fara, som må hota /P/ i hemlandet, finner med hänsyn till vad i ärendet förekommit övervägande skäl tala för att /P/, som icke kan befordras till annat land, utvisas till sitt hemland.» (620 261)

Att en avvägning mellan olika omständigheter ägt rum framkommer även i följande ärenden.

(603 507) Polske medborgaren Q hade utvisats ur riket på grund av brott. Vid behandling av verkställighetsfrågan yttrade utlänningsnämnden, efter att ha konstaterat, att Q vid upprepade tillfällen ådömts frihetsstraff:

»Nämnden anser härigenom ådagalagt att /Q:s/ kvarblivande här i riket skulle innebära en allvarlig fara för allmän ord-

ning och säkerhet, och då den fara som kan hota honom i hans hemland icke torde innebära fara för hans liv och ej heller — med beaktande av hela den föreliggande situationen¹ — torde kunna anses vara av särskilt svår beskaffenhet, finner nämnden övervägande skäl tala för att utvisningsbeslutet verkställas utan att till det samma fogas hemlandsklausul.»

I skrivelse till Kungl. Maj:t med överlämnande av verkställighetsfrågan anförde utlänningskommissionen:

»Det är — — — angeläget att /Q/ snarast avlägsnas från riket, vilket icke kan ske på annat sätt än genom hans befordran till Polen. Ehuru det icke är möjligt att med säkerhet uttala sig om de åtgärder, som komma kunna att vidtagas mot honom i Polen, är dock kommissionen av den uppfattningen att /Q/ vid en återkomst till hemlandet icke skulle riskera straff eller förföljelse av särskilt svår beskaffenhet. Kommissionen har därför beslutat överlämna ärendet till Konungens avgörande med det uttalandet att utvisningsbeslutet bör verkställas genom /Q:s/ befordran till Polen.»

(606 890) Polske medborgaren R var under kriget aktiv i polska motståndsrörelsen. 1945 inkom han till Sverige med rödakorstransport från Tyskland.

Under sin vistelse i Sverige motarbetade han kommunistiska agenter, som sökte locka polska flyktingar att återvända till Polen. Under ett par år var han sekreterare i en polsk studentförening, som motarbetade den rådande regimen i Polen.

R var övertygad om att han med hänsyn till vad han ur kommunisternas synpunkt låtit komma sig till last, i Polen skulle bli bestraffad inte bara som f.d. medlem av polska motståndsrörelsen utan även som svensk spion, och han hade stärkts i denna övertygelse av att hans moder i sina brev till honom på det bestämdaste varnat honom för att återvända till Polen.

R dömdes i Sverige för följande brott.

1) Straffarbete 2 månader, villkorlig dom, för stöld.

2) Straffarbete 10 månader, villkorlig dom, för stöld, snatteri, bedrägeri och förskingring.

3) Straffarbete 1 år 3 månader för stöld,

¹ Kursiverat här.

snatteri, grov stöld, försök till grov stöld, bedrägligt beteende, häleri och förskingring.

4) Straffarbete 2 år 6 månader för stöld, snatteri, grov stöld, försök till grov stöld, egenmäktigt förfarande, grovt egenmäktigt förfarande och förskingring i förening med urkundsförfalskning (antalet åtalpunkter uppgick till sammanlagt 54).

5) Med undanröjande av sistnämnda dom till straffarbete 3 år för stöld snatteri grov stöld, försök till grov stöld, egenmäktigt förfarande, grovt egenmäktigt förfarande, förskingring i förening med urkundsförfalskning samt skadegörelse.

Sedan beslut om R:s utvisning meddelats yttrade utlänningsnämnden i verkställighetsfrågan:

»Genom /R:s/ upprepade brottslighet, vilken måste anses synnerligen grov är till fullo ådagalagt att hans kvarblivande här i riket skulle innebära en allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet. Även om /R/ torde böra betraktas som politisk flykting, anser nämnden — som dock vill framhålla omöjligheten av att med säkerhet uttala sig om de åtgärder som kunna komma att vidtagas mot R i Polen — med beaktande av hela den föreliggande situationen hinder icke möta för att utvisningsbeslutet verkställas utan att till detsamma fogas hemlandsklausul.»

Utlänningskommissionen yttrade i skrivelse till Kungl. Maj:t bl.a.:

»På grund av /R:s/ upprepade brottslighet, vilken kommissionen i likhet med utlänningsnämnden finner vara synnerligen grov, är det ett samhällsintresse att /R/ snarast avlägsnas från riket. Detta kan icke ske på annat sätt än genom hans befordran till Polen. /R/ bör betecknas som politisk flykting. Härför talar bl.a. det förhållandet att han efter sin ankomst till Sverige offentligen tagit avstånd från den i hans hemland rådande regimen. I likhet med nämnden finner kommissionen det omöjligt att med säkerhet uttala sig om de åtgärder som kunna komma att vidtagas mot /R/ i Polen. Kommissionen är dock av den meningen att anledning icke förefinnes till antagande att /R/ vid en återkomst till Polen skulle utsättas för livsfara eller eljest för repressalier av särskilt svår beskaffenhet. Kommissionen har därför, efter en avvägning av å ena sidan /R:s/ samhällsfarlighet och å den andra

den förföljelse som kan komma att drabba honom, beslutat överlämna ärendet till Konungens avgörande med det uttalandet att utvisningsbeslutet bör verkställas genom /R:s/ befordran till Polen.»

Kungl. Maj:t fann ej hinder föreligga för verkställighet till hemlandet.

(620 406) Polske medborgaren S inkom till Sverige illegalt med en polsk fiskebåt. Som stöd för politiskt flyktingskap åberopade han följande:

Han hade under åren 1943—1944 varit medlem i en polsk motståndsrörelse. Som sådan utförde han sabotage mot tyskarna. Han hade aldrig deltagit i strider mot rysarna, men bekämpade däremot ofta polska kommunistiska partisanförband. 1944 hade han tillfångatagits av tyskarna och förts till ett koncentrationsläger i Tyskland. Efter krigsslutet tjänstgjorde han under ca ett år i ett polskt militärförband, som ingick i brittiska armén.

1946 återvände han till Polen. Under våren 1950 hade ett flertal f.d. partisaner anhållits av polisen. Detta gällde bl.a. två av S:s bröder, som hade förts till Stettin och därefter aldrig hörts av. S beslöt då att fly från Polen, innan han skulle komma att arresteras. Han fick kontakt med en landsman, som i samråd med en polsk fiskeskeppare planlagt en flykt till Sverige, och fick följa med på flykten.

I Sverige gjorde han sig skyldig till följande brott:

1) 20 dagsböter för försök till olovlig varuinförsel.

2) Straffarbete 6 månader, villkorlig dom, för stöld, grov stöld, rattfylleri och olovlig körning.

3) Straffarbete 2 år 6 månader för dels i föregående dom omnämnda brotten, dels stöld, försök till grov stöld, förberedelse till grov stöld, grov stöld och olovlig körning.

Sedan beslut fattats om hans utvisning yttrade utlänningsnämnden i verkställighetsfrågan:

»Nämnden anser /S/ vara politisk flykting.

Emellertid har /S/ inom en månad efter det han ådömts sex månaders straffarbete villkorlig dom för stöld m.m. ånyo gjort sig skyldig till försök till grov stöld och under de följande månaderna till ett

flertal brott, innefattande bl.a. förberedelse till grov stöld och grov stöld.

Nämnden anser härigenom ådagalagt att /S:/ kvarblivande här i riket skulle innebära en allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet, och då den fara som kan hota honom i hans hemland icke torde innebära fara för hans liv och ej heller — med beaktande av hela den föreliggande situationen — torde kunna anses vara av särskilt svår beskaffenhet, finner nämnden övervägande skäl tala för att utvisningsbeslutet verkställas utan att till det samma fogas hemlandsklausul.»

Utlänningskommissionen yttrade i verkställighetsfrågan bl.a. följande:

»/S/ torde böra betraktas som politisk flyktning. Häremot talar dock den omständigheten att han direkt hänvänt sig till härvarande polska konsulat med begäran om hjälp. Den av honom ådagalagda brottsligheten är enligt utlänningskommissionens uppfattning av så allvarlig art att den bör betecknas som synnerligen grov. Framför allt måste det anses vara grave-rande att /S/ endast några månader efter det han villkorligt dömts till straffarbete för grov stöld m.m. gjort sig skyldig till en rad nya brott, innefattande bl.a. förberedelse till grov stöld och grov stöld. Det är därför angeläget att /S/ snarast avlägsnas från riket, vilket icke kan ske annat än genom hans befordran till Polen. Ehuru det icke är möjligt att med säkerhet uttala sig om de åtgärder, som kunna komma att vidtagas mot honom i Polen, är dock kommissionen av den uppfattningen att /S/ vid en återkomst till hemlandet icke skulle riskera straff eller förföljelse av särskilt svår beskaffenhet. Kommissionen har därför beslutat överlämna ärendet till Konungens avgörande med det uttalandet att utvisningsbeslutet bör verkställas genom /S:/ befordran till Polen.

Kungl. Maj:t fann ej hinder föreligga för verkställighet av utvisningsbeslutet till Polen.

(629 273) Tjeckiske medborgaren T inkom till Sverige legalt från Förbundsrepubliken Tyskland. Som stöd för politiskt flyktingskap åberopade han bl.a. följande:

Han härstammade från ett borgerligt hem och hade av denna anledning av myndigheterna i hemlandet hindrats att få ut-

bildning. Han flydde därför 1949 till Förbundsrepubliken Tyskland, där han blev omhändertagen och placerad i ett flyktning-läger.

T fälldes i Sverige till ansvar för följande brott:

- 1) Böter för fylleri.
- 2) 15 dagsböter för egenmäktigt förfarande.
- 3) Böter för trafikförseelse.
- 4) Böter för trafikförseelse.
- 5) Straffarbete 3 månader för stöld.

Beslut om Q:s *utvisning* meddelades här- efter. I verkställighetsfrågan uttalade utlänningsnämnden:

»Med hänsyn till att /T/ efter flykten från Tjeckoslovakien varit omhändertagen i IRO-läger i Västtyskland, anser nämnden att /T/ befarar så svår bestraffning i Tjeckoslovakien att han icke bör dit utlämnas. Med denna inskränkning finner nämnden hinder icke möta för verkställighet av utvisningsbeslutet.»

Utlänningskommissionen fogade hemlandsklausul till utvisningsbeslutet och beviljade anstånd med verkställigheten.

T gjorde sig därefter skyldig till följande brott:

6) Straffarbete 6 månader för försök till grov stöld, grov stöld och grovt egenmäktigt förfarande.

7) Fängelse 2 månader för förargelseväckande beteende och misshandel.

8) Med undanröjande av föregående dom till straffarbete 1 år samt *förvisning* för grov stöld, stöld, håleri samt förargelseväckande beteende och misshandel.

Vid förnyad prövning av verkställighetsfrågan fann utlänningsnämnden »med hänsyn till föreliggande förhållanden», att hemlandsklausul fortfarande borde fogas till utvisningsbeslutet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t med överlämnande av från T inkomna besvär över beslut angående verkställighet av honom ådömd förvisning, yttrade utlänningskommissionen bl.a.:

»Kommissionen har tidigare i likhet med utlänningsnämnden ansett att /T/ som politisk flyktning icke borde befordras till sitt hemland. Flyktingskapet grundade sig på den omständigheten att han illegalt lämnat Tjeckoslovakien och därefter varit omhändertagen i ett IRO-läger i Västtyskland. Enligt kommissionens mening utgör

nämnda omständighet icke längre tillräcklig grund för antagande att /T/ skulle löpa risk för politisk förföljelse, därest han återvände hem. /T:s/ ungdom vid det aktuella tillfället, den relativt långa tid som därefter förflutit och de numera rådande, mindre spända gränsförhållandena mellan Tjeckoslovakien och Västtyskland tala för denna kommissionens ändrade inställning till hans flyktingskap. Som en följd härav har kommissionen funnit att förvisningen borde verkställas till hans hemland. Då /T/ i sin besvärsskrift icke anfört några nya skäl saknar kommissionen anledning frånga sin uppfattning i förvisningsfrågan och avstyrker bifall till besvären.»

I några ärenden har den avvägning mellan olika omständigheter, som företagits vid tillämpningen av UtlL 54 § första stycket, resulterat i att utlänningsen tillåtits kvarstanna. Han har således ansetts riskera förföljelse, som varit »av särskilt svår beskaffenhet».

(619 221) Polske medborgaren U anlände illegalt till Sverige som flyktning från Polen 1949. Han uppgav som skäl till flykten bl.a. att han aktivt deltagit i en polsk motståndsrörelse.

Några dagar efter U:s ankomst till Sverige inkom till Justitiedepartementet ett telegram från polsk åklagarmyndighet med begäran om provisorisk arrestering av U och två andra polacker, vilka kommit till Sverige samtidigt med honom. Samtliga anklagades för att under vapenhot ha bemäktigat sig en polska staten tillhörig segelbåt och med denna flytt till Sverige. Med anledning härav meddelade UD i en note till polska legationen i Stockholm, att den handling, som gentemot U åberopats som arresteringsgrund, av de svenska myndigheterna betraktades som en politisk överträdelse. Vidare anfördes att, då en överträdelse av sådan art enligt en mellan Sverige och Polen gällande konvention inte fick föranleda utlämning, de begärda arresteringarna inte var motiverade.

U gjorde under sin vistelse i Sverige sig skyldig till upprepade brott och förseelser. Han dömdes under åren 1950—1951 för häleri till 30 dagsböter samt för egenmäktigt förfarande m.m. till 2 månaders fäng-

else, villkorlig dom, samt vid ett par tillfällen till dagsböter för förseelser mot utlänningslagen och motorfordonsförordningen.

1953 dömdes U — med undanröjande av den villkorliga domen — till straffarbete 7 månader för egenmäktigt förfarande m.m., misshandel, hemfridsbrott och grov stöld. Denna dom föranledde, att beslut om *utvisning* av U meddelades. Då U ansågs som politisk flyktning fogades hemlandsklausul till utvisningsbeslutet.

Ett år senare dömdes U till fängelse 4 månader för brott mot utlänningslagen, våldsam motstånd, vårdslöshet i trafik och olovlig körning, misshandel varå ringa skada följt, rättsstridigt tvång och hemfridsbrott.

U var under några år efter sin ankomst till Sverige förlovad med en svensk kvinna med vilken han hade en son. Förlovningen bröts sedermera. En allvarlig konflikt hade dessförinnan rått mellan kontrahenterna och U:s aggressiva uppträdande hade föranlett kvinnan att begära skydd för sin person hos polismyndighet. Kvinnan hemställde även i klagoskrifter till JO om undersökning, huruvida myndigheterna vidtagit erforderliga åtgärder för att skydda henne mot befarade våldshandlingar från U:s sida. JO fann emellertid att klagomålen inte kunde föranleda någon vidare åtgärd från JO:s sida.

I skrivelse till Kungl. Maj:t angående frågan om verkställighet av utvisningsbeslutet anförde utlänningskommissionen bl.a.:

»Som framgår av kommissionens olika remissvar till JO har från kommissionens sida vidtagits ett flertal åtgärder i syfte att söka få /U/ avlägsnad ur riket. Det har dock icke ansetts förenligt med svensk asylrättspolitik att låta verkställa det beträffande U gällande utvisningsbeslutet genom hans befordran till Polen. Denna uppfattning har även kommit till uttryck i utlänningsnämndens vid tre olika tillfällen avgivna yttranden.

— — —

/Utlänningskommissionen/ anser /U/ otvivelaktigt vara en i riket icke önskvärd utlämning. Kommissionen är emellertid nu, liksom tidigare, av den bestämda uppfattningen att /U/ skulle råka i fara för sitt liv eller eljest utsättas för allvarligt övergrepp, därest han återsändes till Polen. Ut-

ifrån denna uppfattning föreligger, med den klara utformning som utlänningslagen har i tillämpliga stadganden, ingen möjlighet att låta verkställa ifrågavarande utvisningsbeslut genom /U:s/ återförande till Polen.»

U tilläts kvarstanna i Sverige.

I ett annat ärende, där en flykting ansågs riskera förföljelse av *särskilt svår beskaffenhet*, hade utlänningsen två gånger lämnat hemlandet illegalt. Utlänningsnämnden yttrade i detta ärende:

»/V/ har två gånger olovligt utrest ur Polen. Enligt egen uppgift har /V/ för den första utresan ådömts straff och i samband därmed varnats för att ånyo lämna Polen utan tillstånd. Anledning saknas att ifrågasätta riktigheten av dessa uppgifter. Under sådana förhållanden torde det straff som väntar /V/ i Polen vara så strängt att /V/ enligt nämndens mening, trots den brottslighet vartill han här i riket gjort sig förfallen, icke bör befordras till Polen eller till land, varest han kan antagas icke åtnjuta trygghet mot att bli återsänd till Polen.» (616 945.)

I ett tredje ärende hade såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen uttalat, att ett utvisningsbeslut rörande utlänningsen borde verkställas till hemlandet (724 529). Vid behandlingen inom utlänningskommissionen hade emellertid en ledamot låtit göra följande anteckning till protokollet:

»I fallet /X/ har jag, i likhet med kommissionens övriga ledamöter, röstat för att utvisningsbeslutet omedelbart verkställas. Jag anser mig likväl böra framhålla att även detta fall kan inbjuda till tveksamhet, — — —. Det synes icke uteslutet att /X/ efter återkomsten kan bli dömd till ett nytt, synnerligen hårt straff för medverkan i ett sabotagedåd i — — — mot — — —, varvid en person dödades. Om detta brott betecknas som ett patriotiskt brott och om han skulle ådömas detta hårda straff här för, kan det ifrågasättas om § 54 utlänningslagen, första stycket, tillåter en utvisning. Att jag likväl anser att utvisningen bör verkställas beror dels på den synner-

liga grovheten i det brott, som /X/ förövat i Sverige och som torde förverka en eljest väl dokumenterad asylrätt, och dels på vagheten i de uppgifter om sabotaget i — — —, som han lämnat.

Att Kungl. Maj:t fogade hemlandsklausul till utvisningsbeslutet i förevarande fall torde ha föranletts av ifrågavarande protokollsuttalande.

6.3 Förverkande av asyl på grund av säkerhetsskäl

Det andra fallet, då en politisk flykting kan ha förverkat sin rätt till asyl, är då han bedrivit en verksamhet, som inneburit en fara för rikets säkerhet och det finns anledning att förmoda, att han här skulle fortsätta dylik verksamhet.

I praxis torde det endast ha förekommit ett fall, då en politisk flykting återsänts till hemlandet med stöd av UtIL 54 § andra stycket.

(700 731) F.d. estnische medborgaren Y hade inkommit till Sverige som flykting från Finland. Som stöd för att anses som politisk flykting anförde han, att han flytt från Estland 1944 till Finland för att undgå tysk arbetstjänst. Han hade därefter inträtt som frivillig i finska armén och bl.a. fullgjort vakttjänst till krigsslutet. Han hade i Sovjetunionen att för sin tjänstgöring i finska armén vänta antingen deportation eller långvarigt frihetsstraff.

I Sverige dömdes han till straffarbete 8 månader för olovlig underrättelseverksamhet. Sedan beslut om *utvisning* av Y meddelats, yttrade utlänningsnämndens majoritet:

»Av utredningen framgår att /Y/, som här i riket beretts fristad som politisk flykting, dömts för brott mot rikets säkerhet, innebärande att han till främmande makt mot betalning lämnat namn och uppgifter angående i Sverige boende flyktingar.

Med hänsyn till övriga flyktingar här i riket anser nämnden detta brott vara av synnerligen allvarlig beskaffenhet.

På grund härav finner nämnden övervägande skäl tala för att utvisningsbeslutet verkställas utan att till detsamma fogas hemlandsklausul.»

Även utlänningskommissionen ansåg att utvisningsbeslutet borde verkställas till Sovjetunionen, vilket beslut sedermera fastställdes av Kungl. Maj:t.

I ett annat ärende har verkställighet till hemlandet enligt UtIL 54 § andra stycket ifrågasatts.

(625 416) Rumänske medborgaren Z dömdes i Sverige till straffarbete 1 år 6 månader samt *förvisning* för olovlig under rättelseverksamhet.

Som stöd för politiskt flyktingskap åberopade Z, att han tillhört den f.d. aristokratiska gruppen i sitt hemland. Han hade 1948 lyckats få utresetillstånd men under tystnadsed tvingats förbinda sig att i Sverige bedriva underrättelseverksamhet för hemlandets räkning. Denna förbindelse tvingades han senare att förnya under sin vistelse i Sverige.

I samband med rättegången i Sverige hade han brutit sitt löfte genom att angående sin och sina uppdragsgivares verksamhet lämna upplysningar av sådan art, att han i hemlandet måste anses som förrädare, som allvarligt skadat hemlandets anseende samt främjat den s.k. antikommunistiska propagandan. Han riskerade att likvideras, om han återsändes.

Vid behandlingen av verkställighetsfrågan yttrade utlänningsnämnden:

»Av utredningen framgår att /Z/, som enligt nämnden är att anse som politisk flykting, dömts för brott mot rikets säkerhet innebärande att han till främmande makt mot betalning lämnat namn och uppgifter angående i Sverige boende landsmän, som här åtnjuta asyl. Väl tala /Z:s/ familjeförhållanden för att hemlandsklausul fogades till förvisningsbeslutet men med hänsyn till vikten av att skydda här i riket bosatta flyktingars intressen finner nämnden, som anser /Z:s/ brott vara av synnerligen svår beskaffenhet, övervägande skäl tala för att förvisningsbeslutet verkställas utan att till detsamma fogas hemlandsklausul.»

Utlänningskommissionen beslöt med ordförandens utslagsröst, att Z inte skulle återsändas till hemlandet.

Det bör observeras att någon motsvarighet till förföljelserekvisitet i UtIL 54

§ första stycket inte finns i andra stycket. Av sist anförda rättsfall torde man emellertid kunna dra slutsatsen, att detta rekvisit även har betydelse vid verkställighet enligt andra stycket.

6.4 Återsändande till hemlandet av desertörer och andra krigsvägrare

Desertörer och andra krigsvägrare åtnjuta en särställning i Sverige. Det speciella skydd dessa utlänningar garanteras, tar inte enbart sikte på särbehandling i fråga om möjligheterna att stanna i Sverige (se avsnitt 2.5.4.2.). Ifrågavarande utlänningar åtnjuta dessutom ett visst skydd mot att sändas till sitt hemland, även i de fall beslut om avlägsnande meddelats.

I den tidigare omnämnda presskommunikén den 21 februari 1969 rörande desertörer och andra krigsvägrare anfördes härom:

»Vidare intar regeringen den ståndpunkten att verkställighet av beslut om utvisning eller förpassning härifrån av sådana asylfall i regel bör uppskjutas tills vidare. När det gäller beslut om förvisning på grund av brott kommer verkställighet att medges endast när det är fråga om grövre brott.»

Ifrågavarande »föreskrift» innebär att desertörer och andra krigsvägrare erhåller ett skydd mot att återsändas till hemlandet, som har konstruerats på samma sätt som det skydd, som tillkommer politiska flyktingar enligt UtIL 54 §. Ädömes exempelvis en desertör förvisning måste verkställighetsfrågan bli föremål för särskild prövning. Om härvid utlänningen inte anses ha gjort sig skyldig till *grövre brott*, skall han tillåtas stanna kvar i landet. Liksom då fråga är om politiska flyktingar fogas något som liknar hemlandsklausul till förvisningsbeslutet och utlänningen beviljas anstånd med verkställigheten.

Antalet desertörer och andra krigsvägrare kan beräknas till ca 500. Frågan om

verkställighet av förvisning av dessa utlänningar har aktualiserats i ca 20 fall. Vid avgörande av verkställighetsfrågan har utlänningsmyndigheten haft att ta ställning till bl.a. om utlännen gjort sig skyldig till ett »grövre brott». I praxis synes man ha gjort en skillnad mellan brott enligt narkotikastrafflagen och andra brott.

I ett av de första verkställighetsärenden, som avgjordes sedan Kungl. Maj:t utfärdat ovan nämnda presskommuniké, var omständigheterna följande.

(861 507 ser. II) Amerikanske medborgaren A kom till Sverige som desertör från USA:s styrkor i Förbundsrepubliken Tyskland. Han beviljades uppehållstillstånd för vistelse i Sverige.

1969 dömdes han vid svensk domstol till fängelse 2 månader och *förvisning* för narkotikabrott. Utlänningsnämnden yttrade i verkställighetsfrågan: »Visserligen har /A/, som ej kan anses vara politisk flyktning, förövat brott, som gör det tveksamt om han bör få kvarstanna i riket. Då /A/ emellertid, såvitt känt är, icke låtit komma sig till last andra brott eller förseelser och då /A/ tillhör den kategori amerikanska medborgare, om vars vistelse i riket regeringen i konseljen den 21.2.1969 uttalat sig i en samma dag inom inrikesdepartementet utfärdad kommuniké, vill nämnden, om ock med stor tvekan, tillstyrka att förvisningen tills vidare ej verkställs genom /A:s/ befordran till Amerikas Förenta Stater eller till land, där han icke åtnjuter trygghet mot att bli sänd till förstnämnda land.»

En av nämndens ledamöter var skiljaktig och anförde: »Från de synpunkter som nämnden enligt min mening har att beakta i detta ärende finner jag — som i likhet med pluraliteten inte anser att /A/ bör betraktas som politisk flyktning — att hinder inte möter mot förvisningens verkställighet.»

En till Kungl. Maj:t ingiven framställning om upphävande av förvisningsbeslutet avstyrktes av invandrarverket med följande motivering: »Med hänsyn till beskaffenheten av den brottslighet /A/ gjort sig skyldig till kan invandrarverket inte tillstyrka att förvisningen upphäves. Emellertid vill

invandrarverket med hänsyn till de särskilda anpassningsåtgärder som på regeringens initiativ kommit till stånd beträffande desertörer och andra krigsvägrare från USA icke motsätta sig att /A/ medgives tillstånd att kvarstanna i riket under förslagsvis sex månader.»

Kungl. Maj:t beslöt sedermera att bevilja A tillstånd att utan hinder av förvisningsbeslutet stanna i riket.

Innan anståndstiden utlöp dömdes A för grovt narkotikabrott, narkotikabrott och olaga vapeninnehav till fängelse 1 år 2 månader. Vid förnyad behandling av verkställighetsfrågan yttrade utlänningsnämnden: »Med hänsyn till den förnyade, allvarliga brottslighet som /A/ låtit komma sig till last, finner nämnden hinder icke möta mot förvisningens verkställighet.»

A hade samtidigt till Kungl. Maj:t ingivit en framställning om upphävande av förvisningsbeslutet. Invandrarverket, som anmodades yttra sig över framställning, avstyrkte denna med följande motivering: »Såväl arten som graden av den brottslighet /A/ gjort sig skyldig till är enligt invandrarverkets mening sådan att /A/ inte i egenskap av desertör eller krigsvägrare från USA bör få stanna i Sverige.»

Kungl. Maj:t lämnade ansökan utan bifall och förvisningen verkställdes till USA.

(880 754 ser. II) Amerikanske medborgaren B dömdes i Sverige till fängelse 2 månader och *förvisning*. Utlänningsnämnden, som fann att B inte var politisk flyktning, fann »hinder icke möta mot förvisningens verkställighet ur de synpunkter nämnden har att beakta jämlikt 58 § andra stycket utlänningslagen».

Med hänvisning till regeringskommunikén 21.2.1969 tillstyrkte emellertid invandrarverket, att B medgavs anstånd med verkställigheten, vilket Kungl. Maj:t sedermera beviljade.

B gjorde sig därefter skyldig till nya brott i Sverige. Han dömdes till sluten psykiatrisk vård för försök till varusmuggling samt vid ett senare tillfälle för olaga tvång, grov stöld, rån, varusmuggling, grov varusmuggling, grovt narkotikabrott samt brott mot vapenförordningen.

Vid förnyad behandling av verkställighetsfrågan uttalade invandrarverket med hänvisning till »såväl arten som graden av

den brottslighet som /B/ har gjort sig skyldig till», att förvisningen skulle verkställas till USA. Kungl. Maj:t vägrade att bevilja förlängt anstånd med verkställigheten, och B avlägsnades till hemlandet.

(861 401 ser. II) Amerikanske medborgaren C hade deserterat från sin militärtjänstgöring vid USA:s styrkor i Förbundsrepubliken Tyskland. Han beviljades uppehållstillstånd i Sverige.

Här i riket dömdes han för narkotikabrott och olovlig befattning med smuggelgods till fängelse 3 månader och *förvisning*. Vid behandlingen av verkställighetsfrågan uttalade utlänningsnämnden: »Nämnden, som anser att /C/ icke bör betraktas som politisk flykting, finner hinder icke möta för förvisningens verkställighet ur de synpunkter nämnden har att beakta jämlikt 58 § andra stycket utlänningslagen.»

C hemställd hos Kungl. Maj:t att förvisningen skulle upphävas. I yttrande över denna framställning anförde invandrarverket bl.a.: »Med hänsyn till den brottslighet /C/ gjort sig skyldig till kan invandrarverket ej tillstyrka att förvisningen upphäves. Emellertid vill invandrarverket med beaktande av de särskilda anpassningsåtgärder, som på regeringens initiativ kommit till stånd beträffande desertörer och andra krigsvägrare från USA, icke motsätta sig att /C/ medges anstånd med verkställigheten av förvisningen under förslagsvis ett år.»

Kungl. Maj:t beviljade anståndet.

(840 926 ser. II) Amerikanske medborgaren D tillhörde den kategori desertörer, som av humanitära skäl medgivits rätt att kvarstanna i riket.

Han dömdes i Sverige för urkundsförfalskning samt narkotikabrott i förening med olovlig befattning med smuggelgods till fängelse 2 månader och *förvisning*. Vid behandlingen av verkställighetsfrågan fann utlänningsnämnden, att D inte var att anse som politisk flykting samt att hinder för verkställighet inte förelåg.

Innan invandrarverket hann meddela beslut i ärendet gjorde sig D skyldig till nya brott och han dömdes till fängelse 6 månader för stöld och försök till grov stöld.

I yttrande till Kungl. Maj:t angående verkställighet av förvisningen framhöll invandrarverket: »Med hänsyn till vad som

anförts i regeringskommunikén den 21.2. 1969 finner invandrarverket det tveksamt om /D/ trots sin upprepade brottslighet bör tillåtas kvarstanna i riket. Enär det inte kan uteslutas att han vid en eventuell återkomst till hemlandet kommer att ådömas ett förhållandevis strängt straff vill invandrarverket dock ej motsätta sig att /D/ medges anstånd med verkställigheten av förvisningen under förslagsvis sex månader.»

Kungl. Maj:t beviljade D föreslaget anstånd.

Om *utlänningsnämndens* praxis kan sägas att brott enligt narkotikastrafflagen som regel bedömes som ett »grövre brott», och desertörer och andra krigsvägrare, som gjort sig skyldiga till sådant brott föreslås således bli avlägsnade till hemlandet. Det enda undantaget synes vara fallet A ovan, där utlänningen vid behandlingen av verkställighetsfrågan första gången tilläts stanna i Sverige.

Utlänningskommissionen/invandrarverket synes däremot ha en mera liberal praxis i den meningen, att ifrågavarande utlänningar tillåtes stanna i Sverige.

I några fall har desertörer gjort sig skyldiga till annat brott än narkotikabrott.

(853 584 ser. II) Amerikanske medborgaren E beviljades uppehållstillstånd i Sverige. Härvid åberopade han bl.a. följande.

Han hade inte gjort sin militärtjänstgöring men hade erhållit inkallelseorder. Han underlät emellertid att inställa sig till tjänstgöringen och riskerade att straffas härför med fängelse i 5 år. Han ville inte återvända till hemlandet, då han var emot kriget i Vietnam och raspolitiken i USA. Han hade i hemlandet varit fängslad under 1 månad för att ha deltagit i demonstrationer mot kriget i Vietnam.

Han dömdes i Sverige för grov misshandel (knivskärning) till fängelse 1 år och *förvisning*. I domskälen anges om förvisningen bl.a. följande: »I målet är upplyst, att /E/ har uppehållstillstånd i riket endast till den — — —. /E:s/ uppträdande vid gärningen visar, att /E/ på grund av sitt

temperament kan vara farlig för annan. På grund härav och gärningens beskaffenhet bör åklagarens yrkande om /E:s/ förvisning bifallas.»

Frågan om verkställighet av förvisningen behandlades av utlänningsnämnden, som härvid yttrade: »Visserligen har /E/, som ej kan anses vara politisk flykting, förövat ett allvarligt brott, som gör det tveksamt om han bör få kvarstanna i riket. Då /E/ emellertid, såvitt känt är, icke låtit komma sig till last andra brott eller förseelser och då /E/ tillhör den kategori amerikanska medborgare, om vars vistelse i riket regeringen i konseljen den 21.2.1969 uttalat sig i en och samma dag inom inrikesdepartementet utfärdad kommuniké, vill nämnden, om ock med tvekan, tillstyrka att förvisningen tills vidare ej verkställas genom /E:s/ befordran till Amerikas Förenta Stater eller till land, där han icke åtnjuter trygghet mot att bli sänd till förstnämnda land.»

Invandrarverket tillstyrkte att E skulle få kvarstanna i Sverige och Kungl. Maj:t beviljade honom anstånd med verkställigheten av förvisningsbeslutet.

(865 155 ser. II) Amerikanske medborgaren F kom till Sverige, sedan han deserterat från de amerikanska trupperna i Förbundsrepubliken Tyskland. Som skäl för ansökan om uppehållstillstånd åberopade F, att han fruktade att bli sänd till Vietnam. Han beviljades uppehållstillstånd.

Han dömdes i Sverige för snatteri, grov stöld (vid 5 tillfällen) samt försök till grov stöld till fängelse 8 månader och *förvisning*. Med ett i sak likalydande yttrande som i fallet E ovan, fann utlänningsnämnden, att förvisningsbeslutet inte borde verkställas till USA. F tilläts stanna i Sverige och beviljades anstånd med verkställigheten.

(842 313 ser. II) Amerikanske medborgaren G hade avvikit från sin tjänstgöring vid de amerikanska trupperna i Förbundsrepubliken Tyskland. I samband med ansökan om uppehållstillstånd anförde G, att han inte ville återvända till Förbundsrepubliken eller till USA, eftersom han som desertör kunde påräkna att straffas upp till 5 år. Han skulle eventuellt återvända till hemlandet, när kriget i Vietnam var över. Anledningen till deserteringen uppgav han

vara, att han ansåg kriget i Vietnam orättfärdigt samt att han och USA inte hade något i Vietnam att göra. G hade i Sverige gift sig med en svensk kvinna och hade med henne ett barn.

I Sverige dömdes han till fängelse 1 år 2 månader och *förvisning* för försök till rån och förberedelse till rån. Vid behandlingen av verkställighetsfrågan tillstyrkte utlänningsnämnden, att G tilläts stanna i Sverige. Yttrandet hade samma lydelse som fallet E ovan.

Invandrarverket ansåg, att den brottslighet till vilken G gjort sig skyldig, var sådan att det var synnerligen tveksamt om han i sin egenskap av desertör eller krigsvägrare från USA skulle få stanna i Sverige. Av andra skäl tillstyrkte emellertid verket att G beviljades anstånd, vilket medgavs av Kungl. Maj:t.

I två ärenden har utlänningsnämnden föreslagit, att desertörer som gjort sig skyldiga till förmögenhets- respektive misshandelsbrott, skall vägras tillstånd att stanna i Sverige.

(863 667 ser. II) Amerikanske medborgaren H hade avvikit från sin militärtjänstgöring i Förbundsrepubliken Tyskland. Som stöd för ansökan om uppehållstillstånd åberopade H bl.a. att han under sin militärtjänstgöring orättfärdigt anklagades för att ha släppt ut luften ur ringarna på ett militärfordon. Detta betraktades som ett allvarligt brott, och H beslöt sig därför för att desertera till Sverige. Han uppgav vid förhör att han inte var politiskt intresserad och att han aldrig varit politiskt aktiv. Om han skulle bli återsänd till Förbundsrepubliken skulle han straffas mycket strängt som desertör. Upphållstillstånd beviljades.

I Sverige dömdes H för stöld, grovt bedrägeri medelst urkunds förfälskning, försök och förberedelse till grovt bedrägeri medelst urkunds förfälskning och för olovligt förfogande till fängelse 8 månader och *förvisning*.

Utlänningsnämnden ansåg att förvisningen skulle verkställas till USA. Invandrarverket tillstyrkte emellertid — med hänvisning till de särskilda anpassningsåtgärder, som på regeringens initiativ kommit till stånd beträffande desertörer och andra krigsvägrare från USA — att anstånd be-

viljades med verkställigheten.

Kungl Maj:t beviljade det föreslagna anståndet.

(869 543 ser. II) Amerikanske medborgaren I hade under ca 12 månader 1968—1969 tjänstgjort vid de amerikanska truppena i Vietnam. Efter att av en militärdomstol ha dömts till 6 månaders fängelse för frånvaro utan tillstånd, hade I hemförlovats. Han påstod, att han troligen skulle ha inkallats för fortsatt värnplikttjänstgöring och lämnade därför hemlandet. För att undgå en ny kommendering till Vietnam begav han sig till Sverige.

Han dömdes här till fängelse 2 månader och *förvisning* för misshandel, olaga hot och hemfridsbrott.

Utlänningsnämnden ansåg, att det inte förelåg några hinder för att verkställa förvisningen till I:s hemland. Invandrarverket föreslog däremot hos Kungl. Maj:t, att I skulle få stanna i Sverige. Han beviljades anstånd med verkställigheten.

7.1 Inledning

I vissa fall är det rimligt, att inte längre såsom flykting betrakta en person, som tidigare haft denna status. En flykting kan få ett nytt medborgarskap (exempelvis bli svensk medborgare) eller han kan frivilligt återvända till sitt hemland. Ibland begagnar sig flyktingen åter av sitt hemlands skydd. Vidare kan förhållandena i hemlandet undergå sådana förändringar, att den, som lämnat detta land såsom flykting, inte längre riskerar förföljelse där.

I svensk lagstiftning saknas bestämmelser om upphörande av flyktingskap. Att en person som blir svensk medborgare inte längre kan anses som flykting, följer emellertid av att utlänningslagen upphör att vara tillämplig. Men även i vissa andra fall anses i praxis en person upphöra att vara flykting. I den följande framställningen redogöres för upphörande av flyktingskapet, då flyktingen åter begagnat sig av hemlandets skydd samt då ändrade förhållanden inträtt i flyktingens hemland.

7.2 Flyktingen begagnar sig åter av hemlandets skydd

Ett utnyttjande av hemlandets myndigheter torde enligt svensk praxis i vissa

fall inverka på personens ställning såsom flykting. Vanligen är det fråga om fall, då utlänningsen erhållit hemlandspass under vistelsen i Sverige och/eller gjort ett kortare besök i hemlandet.

Något fall, i vilket en utlänning efter ett formellt beslut om flyktingskap¹ ansetts inte längre vara flykting, därför att han vänt sig till hemlandets myndigheter, har inte kunnat påträffas. Inte heller torde en person, som erhållit resedokument,² ha vägrats förlängning av detta, om han i någon angelägenhet har begagnat sig av hemlandets skydd.

Enligt muntlig information från invandrarverket torde däremot en hänvändelse till hemlandets myndigheter ha haft stor betydelse i följande fall.

Det har förekommit, att en utlänning, som tilldelats svenskt främlingspass, därefter sökt och erhållit hemlandspass. Har en dylik situation uppkommit, brukar som regel främlingspasset indragas.³

Innehav av hemlandspass har haft be-

¹ Ett sådant beslut fattas vanligen endast då fråga uppkommit om avlägsnande av utlänningsen.

² Genom att utfärda resedokument har invandrarverket inte tagit ställning till utlänningsens påstående om politiskt flyktingskap.

³ Ett utfärdande av främlingspass innebär inte, att utlänningsen ansetts som politisk flykting.

tydelse vid avgörandet av en ansökan om resedokument. Som tidigare framhållits föredrar svenska myndigheter, att en flykting, som har giltigt hemlandspass, begagnar sig av detta som legitimationshandling under vistelsen i Sverige. Har han, sedan giltighetstiden för hemlandspasset utgått, erhållit förlängning av detta, har en därefter ingiven ansökan om resedokument stundom avslagits även i fall då hans ansökan om hemlandspass har ägt rum efter anmodan av svensk myndighet.

Från svensk praxis må även följande ärende anföras.

(609 765 ser. II) Två tjeckiska makar hade lämnat sitt hemland 1967 och bosatt sig i Sverige. Vid avresan lät de sina barn stanna i Tjeckoslovakien. Efter framställning hos tjeckiska myndigheter erhöll makarna 1968 tillstånd för barnet att lämna Tjeckoslovakien och förena sig med föräldrarna i Sverige.

Makarna sökte något år senare svenska resedokument och påstod härvid, att de var politiska flyktingar. Deras ansökan avslogs. Muntligen erhöll makarna motiveringen, att de inte kunde anses som flyktingar enligt 1951 års flyktingkonvention. De hade nämligen erhållit bistånd av tjeckiska myndigheter genom att deras ansökan om utrese-tillstånd för barnet beviljats. En förnyad ansökan om resedokument avslogs av samma skäl. Först efter ett tredje försök tilldelades makarna resedokument.

Vad gäller spörsmålet, huruvida ett utnyttjande av hemlandets skydd skall ha ägt rum av fri vilja, må följande anföras.

Bland flyktingar är allmänt omvittnat, att de av invandrarverket — troligen utan verksledningens vetskap — och av polismyndighet anmodas att ansöka om nytt hemlandspass hos härvarande ambassad eller konsulat, då giltighetstiden för deras hemlandspass utlöpt. Avsikten härmed är att utlännningen i första hand

skall begagna sig av ett hemlandspass som legitimationshandling och att det inte skall bli nödvändigt att för honom utfärda svenskt främlingspass. Om utlännningen därefter gör gällande, att han är politisk flykting, exempelvis i samband med att han ansöker om resedokument enligt flyktingkonventionen, synes den omständigheten att han erhållit hemlandspass ha åberopats som skäl för att vägra resedokument.

Det förefaller som om invandrarverket anser, att ansökan om hemlandspass ingivits av fri vilja, även då så skett på en direkt uppmaning av svenska myndigheter.

7.3 Ändrade förhållanden i flyktingens hemland

Den följande rättsfallsöversikten avser huvudsakligen utlänningsnämndens och utlänningskommissionens handläggning av verkställighetsärenden rörande ungerska medborgare, som avgjorts efter 1959. Att i första hand ärenden rörande medborgare från detta land medtagits, är främst beroende på det jämförelsevis stora antalet dylika ärenden rörande ungerska medborgare.

Den amnestilag, som utfärdades i Ungern den 22 mars 1963 har haft stor betydelse i svensk rättspraxis. En ungersk medborgare, som flytt i samband med revolten torde inte i något fall, som avgjorts före amnestilagens ikraftträdande, ha underkänts som politisk flykting. Efter 1963 finns däremot åtskilliga fall, i vilka en ungersk medborgare inte ansetts som flykting. Stundom har detta motiverats med en uttrycklig hänvisning till 1963 års amnestilag. Det synes därför lämpligt att redogöra dels för ärenden, som avgjorts före nämnda lags ikraftträdande, dels för ärenden, som avgjorts därefter.

Enligt Amnestilagen 1 § beviljas amnesti bl.a. åt personer, som dömts för statsfientliga handlingar samt för krigsförbrytelser. Vidare efterskänkes straff för personer, som dömts för vissa gärningar, begångna i samband med revolten 1956, samt för personer, som straffats för att ha lämnat Ungern utan tillstånd. I lagen föreskrives, att ett rättsligt förfarande inte kan inledas gentemot personer, som gjort sig skyldiga till ovan nämnda handlingar. Amnestilagen innehåller således även bestämmelser om abolition (dvs. ett efterskänkande av straff, innan dom avkunnats eller åtal väckts).

Från dessa regler ges i 2 § åtskilliga undantag. Bl.a. omfattas inte personer, som gjort sig skyldiga till spioneri, landsförräderi eller högförräderi så som dessa brott definieras i den ungerska strafflagen. Undantagna är också personer, som återfallit i brott. Amnestilagen gäller inte heller den, som förövat mord, rånmord, plundring, mordbrand, uppsåtlig anstiftan av brand å allmän egendom eller sprängattentat.

Enligt ett uttryckligt stadgande i 8 § förlorar amnestien sin giltighet för en person, som efter beslutet om benådningen inom 3 år blir dömd för annat brott. Bestämmelsen torde innebära, att en ungersk flykting, som under sin exil varit politiskt verksam mot den rådande regimen i hemlandet (vilket kan medföra straff enligt den ungerska strafflagen), inte omfattas av amnestien.

7.3.1 Ungerska medborgare

7.3.1.1 Ärenden, avgjorda före amnestilagens ikraftträdande

(642 871) A uppgav vid polisförhör i Sverige att han deltagit i striderna i Budapest och kämpat med vapen i hand. Skälet till flykten från Ungern var hans önskan att i något annat land skaffa sig bättre försörjning.

A hade i Sverige straffats för följande brott.

1) Straffarbete 8 månader samt *förvisning* för uppsåtlig misshandel (SL 14: 12), medhjälp till grov stöld, medhjälp till försök till grov stöld, häleri och åverkan. Misshandelsbrottet bestod i att A tilldelat en person ett par knytnävsslag i ansiktet, så att denne fallit omkull och förlorat medvetandet.

2) Straffarbete 1 år 2 månader för grov stöld vid 10 tillfällen, förberedelse till grov stöld och olovlig körning.

3) Straffarbete 3 månader för häleri.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen, som fann att A var att anse som politisk flykting fogade hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(643 165) B anförde vid förhör efter inresan till Sverige som stöd för politiskt flyktingskap, att han vid tidpunkten för revoltens utbrott haft anställning i Budapest. Då oroligheterna började, deltog han i den allmänna strejk som utbröt, och han anslöt sig snart till frihetsrörelsen och var med i demonstrationer och strider. Sedan han insett, att revolten skulle misslyckas, beslöt han sig för att lämna landet.

I skrivelse till utlänningskommissionen anfördes i fråga om B:s politiska flyktingskap därutöver, att han blivit igenkänd och »noterad» under sitt deltagande i striderna i Budapest, varför han hade att vänta ett strängt straff, om han återvände till hemlandet.

B hade i Sverige straffats för följande brott.

1) Fängelse 2 månader, villkorlig dom, för stöld, olovlig körning och förseelser mot vägrafikförordningen.

2) Straffarbete 1 år 2 månader samt *förvisning* för det han förmått kvinna till otukt genom våld och hot om våld (SL 15: 15a) och misshandel (SL 14: 12). Den tidigare villkorliga domen förklarades förverkad.

Såväl utlänningsnämnden som utlänningskommissionen ansåg B vara politisk flykting och fogade hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

Fallen A och B behandlades av *utlänningsnämnden* före amnestilagens ikraftträdande. I båda fallen synes utlännings-

arna ha haft relativt svaga skäl för politiskt flyktingskap; A åberopade deltagande i revolten, som emellertid angavs mycket knapphändigt, medan B som orsak till flykten anförde, att han önskade skaffa sig bättre utkomstmöjligheter. B:s deltagande i revolten synes ha varit av underordnad betydelse. Den brottslighet, till vilken dessa flyktingar gjort sig skyldig, är av relativt allvarlig beskaffenhet.

Utlänningskommissionen ansåg före amnestilagens tillkomst, att det inte var möjligt att bedöma, vilka åtgärder, som kunde drabba hemvändande ungrare. En utredning rörande förhållandena i Ungern införskaffades i anledning av fallet B. I denna anfördes i fråga om hemvändande ungrare, att dessa efter kort tid inlemmades i samhället och att de erhöll arbete. I vissa fall hade efter de sedvanliga förhören vederbörande ansetts skyldiga till brott och dömts härför. Ofta hade säkerhetsorganen först senare eller genom hemvändande dissidenter erhållit uppgifter, vilka lagts till grund för åtal för brott, begångna under revolutionen. Vidare anfördes, att det officiellt gjordes gällande att endast personer, som under revolutionen begått mord eller andra grova brott blev bestraffade. Uttalanden av denna innebörd hade senast gjorts vid en partikongress. Det framhölls i utredningen, att det var omöjligt att avgöra, vilka slags brott som föll inom denna kategori.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen torde inte ha varit hjälpta av den införskaffade utredningen rörande förhållandena i Ungern, som innehöll delvis motstridiga uppgifter. Man kan emellertid konstatera, att någon hänsyn inte togs till de officiella deklARATIONER, som avgavs av ungerska myndigheter angående möjligheterna för ungerska flyktingar att återvända till hemlandet. Som tidigare påpekats finns inte heller

något ärende, i vilket en ungersk medborgare, som flytt i samband med revolten, inte ansetts som flykting före ikraftträdandet av den ungerska amnestilagen.

7.3.1.2 Ärenden, avgjorda efter amnestilagens ikraftträdande

Redogörelsen för rättsfall, som avgjorts efter amnestilagens ikraftträdande, har indelats i tre grupper. I den första gruppen upptages ärenden, i vilka utlänningarnas skäl för flyktingskap bedömts vara tungt vägande. Trots en allvarlig brottslighet har de ansetts som flyktingar. Den andra gruppen omfattar ärenden, i vilka utlänningarnas skäl för flyktingskap är svagare utvecklat. Utlänningarna har inte längre ansetts som politiska flyktingar. Den tredje gruppen upptar personer, som likaledes har mindre starka skäl för att anses som flyktingar, men som ändå behållit en sådan ställning.

Grupp 1: Kvalificerat politiskt flyktingskap. Personer, som ansetts som politiska flyktingar

(645 417) C var antikommunist men hade aldrig varit politiskt verksam. Under revolten 1956 deltog han i striderna i Budapest och var beväpnad med kulsprutepestol. Anledningen till flykten var fruktan att arresteras för sitt deltagande under revolten.

C hade gjort sig skyldig till följande brott i Sverige.

1) Fängelse 1 månad 15 dagar för rattfylleri och olovlig körning.

2) Fängelse 1 månad för grov olovlig körning samt brukande av bristfälligt motorfordon.

3) Straffarbete 4 månader, villkorlig dom, för bedrägeri och häleri.

4) Straffarbete 1 år 2 månader för de i den villkorliga domen avsedda brotten samt för grovt bedrägeri medelst urkunds förfälskning, medhjälp till sådant brott och olaga innehav av skjutvapen.

5) Straffarbete 1 år 8 månader samt förvisning för grov stöld i tre fall, grovt

häleri, vårdslöshet i trafik, rattonykterhet samt obehörigt avvikande från plats för trafikolycka.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen fogade hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(646 122) D, som vid tiden för revolten 1956 fullgjorde sin militärtjänst, hade som ungersk soldat och iklädd uniform deltagit i strider mot ryska stridsförband, varvid han dödat ett flertal ryssar.

I Sverige hade han gjort sig skyldig till följande brott.

1) Dagsböter för olovlig körning.

2) Straffarbete 4 månader för stöld, snatteri, egenmäktigt förfarande och olovlig körning.

3) Straffarbete 3 månader för stöld.

4) Straffarbete 1 år för grov stöld, olovlig körning och rattonykterhet.

5) Straffarbete 8 månader samt *förvisning* för egenmäktigt förfarande, misshandel (SL 14: 13), fylleri, förargelseväckande beteende, våldsamt motstånd, våld mot tjänsteman, grov stöld och försök till grov stöld. Misshandelsbrottet bestod i att D sparkat en liggande person i magen och i underlivet.

6) Straffarbete 4 månader för häleri, grov olovlig körning och underlåtenhet att ha motorfordon trafikförsäkrat.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen fogade hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(645 332) E deltog under revolten i gatustrider i Budapest. Han hade då varit beväpnad med kulsprutepistol, pistol och handgranater. Han kunde inte med säkerhet ange, om han under striderna dödat någon, eftersom alla i den grupp han tillhörde oftast skjutit samtidigt. Han trodde emellertid, att han blivit fotograferad i samband med begravningar av under striderna omkomna motståndsmän.

E hade i Sverige straffats för följande brott.

1) Fängelse 2 månader, villkorlig dom, för förskingring.

2) Straffarbete 1 år 9 månader för det i den villkorliga domen avsedda brottet samt för stöld, grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning, bedrägeri, förskingring och övergrepp i rättsak.

3) Fängelse 2 år 6 månader samt *för-*

visning för bedrägeri, förskingring, grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning och anstiftan till undertryckande av urkund. E hade bl.a. bedragit en kvinna på sammanlagt 15 000 kronor samt lurat den firma, i vilken han var anställd, på ca 30 000 kronor genom att förfalska ordersedlar.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen fogade hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

Gemensamt för fallen C—E är att utlänningarna aktivt deltagit i strider under revolten 1956 och att de härvid bekämpat och dödat motståndare. Som tidigare nämnts omfattar amnestilagen inte personer, vilka gjort sig skyldiga till mord, rånmord, plundring, mordbrand, uppsåtlig anstiftan av brand å allmän egendom eller sprängattentat. Enligt av utlänningskommissionen inhämtade uppgifter skulle detta undantag gälla även om ett brott, som omnämndes i 6 § amnestilagen, begåtts i strid i samband med revolten. Om således någon dödat en motståndare i strid, anses han likväl ha gjort sig skyldig till mord, således ett brott som inte omfattas av den allmänna amnestien.

De handlingar, till vilka utlänningarna i fallen C—E gjort sig skyldiga under revolten i Ungern, synes vara av sådan beskaffenhet, som avses i 6 § av amnestilagen och således undantagna från amnestien. Utlänningarna torde därför ha straff att vänta vid en återkomst till hemlandet. Detta torde också ha varit skälet till att besluten om avlägsnande kombinerats med hemlandsklausuler.

Grupp 2. Svagt politiskt flyktenskap. Personer, som upphört att anses som flyktingar

(646 384) F uppgav vid förhör strax efter ankomsten till Sverige bl.a. följande: Vid krigsslutet hade under lek med kvarlämnade tyska vapen ett skott från ett pansargevär råkat träffa en rysk ammunitionstrans-

port, varvid 32 ryssar skulle ha omkommit. F hade gripits av ryska soldater och han skulle ha transporterats till Ryssland. Under färden dit lyckades han rymma i Rumänien, där en ungersk familj tog hand om honom. 1951, medan han fortfarande befann sig i Rumänien, hade han arresterats. Anledningen härtill var att han haft vetenskap om ett illegalt politiskt parti, i vilket vänner till F varit medlemmar. Under drygt två år hade han därefter varit placerad i ett arbetsläger i Rumänien. 1954 hade han legalt återvänt till Ungern. Då han efter tre månader inkallades till militärtjänstgöring, vägrade han att inställa sig och flydde mot den österrikiska gränsen. Han blev emellertid fasttagen och placerad i fängelse, i vilket han vistades till i maj 1955, då han frigavs efter att ha beviljats amnesti. Ca 1 år därefter flydde han till Österrike. Som anledning till flykten uppgav F, att han stått under övervakning från polisens sida.

Vid ett senare hållet förhör uppgav F, att han vid krigsslutet under ett luftangrepp mot Budapest, hade erhållit så svåra huvudskador, att han under två år varit tvungen att vistas på sjukhus. Av politiska orsaker hade han 1951 sänts till ett arbetsläger i Rumänien. Efter återkomsten till Ungern 1954, hade han åter fängslats.

Enligt en tredje version hade F 1945 fått medfölja en rysk transport till Rumänien, där han vistades till 1950. Efter nationaliseringen hade han haft svårigheter att klara sitt uppehälle, och i mars 1950 hade han internerats. Fyra år senare hade han återvänt till Ungern.

Vid ett senare hållet förhör inför utlänningsnämnden hänvisade F till de uppgifter angående sina levnadsförhållanden, som han lämnat i samband med inresan till Sverige.

F dömdes i Sverige för följande brott.

1) Fängelse 6 månader, villkorlig dom, för grovt egenmäktigt förfarande, uppsåtlig misshandel varå ingen kroppsskada följt, våldsam motstånd och våld mot tjänsteman, skadegörelse, snatteri, häleriförseelse och fylleri.

2) Dagsböter för snatteri.

3) Straffarbete 6 månader för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning. Straffbestämningen i den förstnämnda domen förklarades förverkad.

4) Straffarbete 1 år 8 månader samt för-

visning för misshandel samt grov stöld. F hade gjort inbrott i en uraffär och tillägnat sig varor till ett värde av ca 200 000 kronor.

5) Straffarbete 2 år 2 månader för grov stöld vid 6 tillfällen och försök till grov stöld. Vid flertalet av de grova stölderna hade F gjort inbrott i olika guldsmedsaffärer och tillgripit varor till ett sammanlagt värde av ca 300 000 kronor.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen behandlade frågan om verkställighet av den F ådömda förvisningen första gången (efter domen under punkt 4) innan den ungerska amnestilagen trätt ikraft. Hemlandsklausul fogades härvid till förvisningsbeslutet.

Sedan F gjort sig skyldig till nya brott (punkt 5), prövades verkställighetsfrågan ånyo, efter det att amnestilagen trätt ikraft. Denna gång yttrade utlänningsnämnden: »Nämnden, som anser att /F/ icke numera bör betraktas som politisk flyktning, finner hinder icke möta för att förvisningen verkställas genom dennes befordran till Ungern.»

Kommissionen hemställde i skrivelse till ungerska legationen, att hemlandspass eller inresetillstånd måtte utfärdas för F för att möjliggöra dennes återsändande till Ungern. Sedan legationen svarat, att F inte kunde återtagas, beviljades han anstånd med verkställighet av förvisningsbeslutet.

(653 809) G hade växt upp i föräldrahemmet i en by i den ungerska landsorten. Han uppgav, att han i hemlandet dömts till 8 års fängelse för antikommunistisk verksamhet. I augusti 1956 hade han beviljats amnesti och då återvänt till hemorten.

Vid revoltens utbrott hade han utsetts till »bypresident» och som sådan haft till uppgift att leda motståndet mot hemmakommunisterna och ryssarna. Han var beväpnad med pistol men hade aldrig behövt använda sitt vapen. Som bypresident hade han placerat ut vakter på strategiska platser. Några demonstrationer eller strider hade emellertid inte förekommit. I januari 1957 hade han flytt från Ungern. Anledningen till att han inte gjort detta tidigare var, att han som bypresident känt ett visst ansvar och att han därför inte kunnat lämna landet tidigare.

G hade i Sverige dömts till straffarbete 2 år 6 månader samt *förvisning* för försök till rån (taxirån). Ur domskälen må följande citeras: »Gärningen har föregåtts av en noggrann och i detalj utarbetad plan, innefattande angrepp på person i utsatt ställning och å enskild plats. Tillvägagångssättet vittnar om stor råhet och okänslighet för annan persons hälsa och liv. Läkarintyget ger visserligen för handen, att den — — — tillfogade skadan icke kan anses svårare än i 14 kap. 12 § strafflagen säges, men det är uppenbart att risk förelegat för betydligt svårare skada, vilket framgår av G:s egen uppfattning om resultatet av misshandeln.»

Utlänningsnämnden fann, att G ej kunde anses som politisk flykting. Sedan ungerska myndigheter avslagit en framställning från kommissionen om utfärdande av hemlandspass eller inresetillstånd för G, beslöt utlänningsnämnden att bevilja G anstånd med verkställighet av förvisningen.

(645 781) H hade aktivt deltagit i revolten 1956. Även sedan myndigheterna hade uppmanat befolkningen att lägga ned vapnen, hade han deltagit i striderna. Efter några dagar hade han tillfångatagits av AVH-män men släppts efter förhör. Av fruktan för repressalier hade han flytt från Ungern.

I Sverige dömdes H för följande brott.

1) Fängelse 4 månader, villkorlig dom, för stöld och bedrägeri.

2) Straffarbete 1 år 2 månader för de i den villkorliga domen avsedda brotten samt för urkundsförfalskning, grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning och försök till sådant brott.

3) Straffarbete 2 år samt *förvisning* för förberedelse till grovt bedrägeri och till urkundsförfalskning, grov stöld vid tre tillfällen (bl.a. i en guldsmedsaffär där varor för ca 200 000 kronor stulits), häleri, ringa häleri, olovligt förfogande samt grov olovlig körning.

Vid prövningen av verkställighet av förvisningen fann utlänningsnämnden och utlänningskommissionen, att H inte var politisk flykting.

I fallet F hade utlänningsnämnden lämnat hemlandet före revoltens utbrott 1956. Vid den första behandlingen av verkstäl-

lighetsfrågan förordade utlänningsnämnden och beslöt utlänningskommissionen, att hemlandsklausul skulle fogas till förvisningsbeslutet. Vid denna tidpunkt ansåg man följaktligen, att F var att anse som politisk flykting. Amnestilagen hade ännu inte trätt i kraft och beslutet stod helt i överensstämmelse med då rådande praxis.

Vid förnyad behandling av verkställighetsfrågan, sedan F gjort sig skyldig till nya brott, ändrade utlänningsnämnden ståndpunkt och ansåg, att han ej längre var politisk flykting. Nämnden deklarerade denna gång, att den ansåg att F *icke numera* borde betraktas som politisk flykting.

Vad som inträffat under tiden mellan utlänningsnämndens två yttranden i ärendet, var dels ikraftträdandet av den ungerska amnestilagen, dels att F gjort sig skyldig till nya brott i Sverige. Han torde emellertid inte ha kunnat befrias från straff enligt den ungerska amnestilagen. Han synes nämligen ha straffats tidigare i hemlandet och därefter återfallit i brott (deltagande i revolten och illegal utresa). Vad som föranlett att F vid den senare prövningen av verkställighetsfrågan inte längre betraktades som politisk flykting, torde därför ha varit att han begått nya brott i Sverige.

Den brottslighet till vilken F gjorde sig skyldig i Sverige var av allvarlig beskaffenhet. Som en försvårande omständighet torde ha betraktats det faktum, att F kort tid sedan han frigivits från fängelset efter att ha undergått straff för misshandel och grov stöld, fäddes till ansvar för nya brott och dömdes till straffarbete 2 år 2 månader. Det synes som om förutsättningar för en tillämpning av UtIL 54 § första stycket (förverkande av asyl) förelegat, så som detta stadgande tillämpades i tidigare praxis.

Utlänningsnämnden synes även i detta

fall ha gjort en avvägning mellan olika faktorer, dvs. man har »med beaktande av hela den föreliggande situationen» funnit den förföljelse, som hotade F i hemlandet, ringa i förhållande till den skada, som kunde uppkomma av hans kvarblivande i riket. Men i stället för att — i enlighet med tidigare praxis — tillämpa reglerna i UtIL 54 § första stycket rörande förverkande av asyl, har nämnden deklarerat, att F inte längre var att anse som politisk flykting. Härigenom har reglerna om politiskt verkställighets hinder kunnat åsidosättas.

I fallet G är det tveksamt, om hans deltagande i revolten var av så liten omfattning, att han kunde påräkna amnesti. I egenskap av »bypresident» är det möjligt, att han skulle ha straffats för högförräderi, och vid sådant brott kunde straff inte efterskänkas (Amnestilagen 2 §). Amnesti torde dessutom ha varit utesluten, eftersom G återfallit i brott. Han ansågs emellertid inte som politisk flykting. Den av G ådagalagda brottsligheten torde ha inverkat vid prövningen av frågan om han var politisk flykting.

Det brott, till vilket G gjorde sig skyldig i Sverige, var otvivelaktigt av allvarlig beskaffenhet, och förutsättningarna för en tillämpning av UtIL 54 § första stycket — i enlighet med tidigare praxis — torde ha förelegat. Även i detta fall synes en avvägning ha ägt rum mellan samtliga omständigheter i ärendet. Ett avgörande av det politiska flyktingskapet enbart med hänsynstagande till vad G åberopat som stöd härför borde nämligen ha resulterat i att han ansetts som politisk flykting. På grund av brottets allvarliga beskaffenhet var det emellertid önskvärt, att G tvingades lämna landet. Man valde härvid den enklare vägen att förklara, att G inte var att anse som flykting.

Även i fallet H är det tveksamt, om

hans deltagande i revolten var av sådan underordnad betydelse, att han kunde påräkna amnesti. H hade emellertid gjort sig skyldig till upprepad brottslighet. Troligen har liksom i föregående fall den risk för förföljelse, som hotade H i hemlandet, vägts mot »faran» av hans kvarblivande i riket.

Grupp 3. Svagt politiskt flyktingskap. Personer, som ansetts som politiska flyktingar

(669 030) I uppgav vid det första polisförhöret efter ankomsten till Sverige, att han inte deltagit i revolten 1956. Dessa uppgifter ändrades vid ett senare hållet förhör, då han påstod sig ha deltagit i oordnade gatustrider under ungefär en vecka, tills ryssarna återtog kontrollen. Han hade under dessa strider erhållit ett ytligt sår i armen, och han kunde förevisa äret efter detta.

I lämnade Ungern först i januari 1960. Så sent som 1959 hade nämligen kamrater till I gripits och straffats för sitt deltagande under revolten, och han befarade att även han skulle arresteras. Han hade tidigare inte vågat tala om de rätta förhållandena av fruktan för att återsändas till hemlandet.

I hade i Sverige ådömts straffarbete 8 månader samt *förvisning* för grovt bedrägeri medelst urkunds förfalskning. Han hade vid fyra tillfällen gjort sig skyldig till checkbedrägerier och utkvitterat sammanlagt ca 4 000 kronor.

Utlänningsnämnden och utlänningskommissionen, som ansåg H vara politisk flykting, fogade hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(695 913) K hade inte avslutat sin skolgång, då revolten bröt ut 1956. Han hade under denna deltagit med vapen i hand. I december 1956 flydde han till Österrike.

K dömdes i Sverige till fängelse 2 månader samt *förvisning* för stöld. Vid behandlingen av verkställighetsfrågan fogades hemlandsklausul till förvisningsbeslutet.

(646 358) L vistades vid utbrottet av revolten i landsorten. Sedan han anslutit sig

till revolutionärerna deltog han under några dagar i strider i hemstaden. Tillsammans med en grupp revolutionärer hade han begett sig till en närliggande stad, där man antog, att regeringstrognastyrkor skulle uppehålla sig. I denna stad var det emellertid lugnt vid denna tid, varför gruppen återvände till hemstaden, där den upplöstes. Sedan revolten slagits ned, lämnade L Ungern av fruktan för att bli deporterad.

L dömdes i Sverige för följande brott.

1) Straffarbete 4 månader, villkorlig dom, för grov stöld, försök till grov stöld och häleri.

2) Skyddstillsyn och böter för grov stöld.

3) Fängelse 8 månader för grov stöld.

4) Fängelse 6 månader samt förvisning för stöld och grov stöld.

Domskälen i sistnämnda dom innehåller följande beträffande förvisningen: »Vad angår yrkandet att /L/ skall förvisas ur riket finner häradsrätten, att det på grund av /L:s/ tidigare och nu förevarande brottslighet kan befaras, att /L/ kommer att här i riket fortsätta sin brottsliga verksamhet. Väl må jämlikt 28 § utlänningslagen utlänning, som då åtalet väckes var bosatt i riket sedan minst fem år tillbaka, förvisas endast om synnerliga skäl är därtill, och /L/ har såsom framgår av det ovan anförda, varit bosatt i Sverige nära tio år. Emellertid anser häradsrätten med hänsyn till dels /L:s/ vid flerfaldiga tillfällen ådaga lagda brottslighet, dels att han vid de nu förevarande brottstillfällena uppenbarligen varit den drivande kraften dels ock att han, bortsett från längden av den tid han vistats här, har ringa anknytning till Sverige att sådana synnerliga skäl föreligger att /L/ bör förvisas ur riket. Förbudet för /L/ att hit återvända bör gälla för all framtid.»

Hemlandsklausul fogades till förvisningsbeslutet.

Den brottslighet, till vilken utlänningarna I, K och L befunnits skyldiga i Sverige, var av jämförelsevis ringa beskaffenhet. De två förstnämnda hade endast fällits till ansvar vardera en gång. Gemensamt för utlänningarna är vidare, att de skäl, som de åberopade som stöd

för politiskt flyktingskap, var tämligen vaga. I fallet K anges i förhörprotokollet endast, att han deltagit med vapen i hand, men någon närmare utredning härom föreligger inte. Alla tre har emellertid ansetts som politiska flyktingar.

Om man slutligen gör en jämförelse av skälen för politiskt flyktingskap mellan utlänningarna tillhörande grupp 2 (F, G och H) och utlänningarna tillhörande grupp 3 (I, K och L) finner man, att de förra haft starkare skäl för att anses som flyktingar. Om utlänningarnas flyktingskap skulle bedömas olika, borde således F, G och H ha ansetts som flyktingar. Eftersom utgången blev den rakt motsatta, måste andra faktorer ha haft betydelse vid avgörandet av statusfrågan. En sådan faktor torde vara brottsligheten. Denna är av ojämförligt allvarigare beskaffenhet i fråga om utlänningarna tillhöriga grupp 2.

En jämförelse mellan de två grupperna synes därför bekräfta, att en avvägning mellan olika faktorer ägt rum vid utlänningsmyndighetens ställningstagande till deras flyktingskap.

7.3.2 Polska medborgare

Intrycket, att ovidkommande faktorer beaktas vid prövning av en statusfråga, stärkes av följande rättsfall rörande polska medborgare.

(652 336) M hade vid tiden för de politiska oroligheterna i Polen hösten 1956 fullgjort sin värnplikt ombord på ett fartyg tillhörande den polska marinen. Han hade propagerat mot den rådande regimen och bl.a. uppmanat kamrater att göra uppror mot sina chefer och att beskjuta marinledningens byggnader. M befarade, att han skulle komma att straffas för detta, och han beslöt sig för att hoppa av, då det fartyg på vilket han tjänstgjorde besökte svensk hamn.

M hade aldrig varit ansluten till något politiskt parti, men han var motståndare

till kommunistregimen i hemlandet. Han ansåg, att han skulle kunna bli dömd till döden, om han återsändes, eftersom han dessutom deserterat från sin militärtjänstgöring.

M fälldes i Sverige till ansvar för våld mot tjänsteman, försök till mord, grov stöld och försök till rån och dömdes till minst 3 års förvaring i säkerhetsanstalt samt *förvisning*. M hade bl.a. i en militärförläggning tillgripit en kulsprutepistol och beväpnad med denna gjort ett misslyckat rånförsök. Sedan han upptäckts av polis, hade han försökt att skjuta sig fri och avlossat ett antal skott mot förföljande poliser.

Då utlänningsnämnden behandlade frågan om verkställighet av den M ådömda förvisningen uttalade nämnden, att M ej var politisk flykting och att hinder för att verkställa förvisningen till Polen ej förelåg.

Kommissionen beslöt, att eftersom M enligt utlåtande av läkare var i behov av vård på sinnessjukhus och eftersom UtL 71 § var tillämplig, verkställighet inte fick äga rum, så länge vårdbehov förelåg.

Utlänningsmyndigheten hade före behandlingen av verkställighetsfrågan aldrig explicit tagit ställning till M:s påstådda flyktingskap. En jämförelse med andra ärenden rörande polska medborgare gör det emellertid sannolikt, att en sådan prövning skulle ha resulterat i ett konstaterande, att han var politisk flykting.

De skäl, som M åberopat som stöd för politiskt flyktingskap, synes vara av allvarlig beskaffenhet. Den enda rimliga förklaringen till att utlänningsnämnden underkänt det politiska flyktingskapet är, att nämnden företagit en avvägning mellan å ena sidan den fara för förföljelse, som hotade M i hemlandet, samt å andra sidan faran av hans kvarblivande i riket. Men i stället för att undersöka förutsättningarna för verkställighet av förvisningsbeslutet till hemlandet jämlikt UtL 54 § första stycket, har utlänningsnämnden deklarerat, att utlänningen inte var att anse som politisk

flykting.

I följande ärende rörande en polsk medborgare framkommer tydligt, att denne upphört att anses som flykting.

(614 272) N åberopade som stöd för politiskt flyktingskap, dels att han illegalt lämnat landet, dels att han vägrat att bli medlem i kommunistiska partiet. Vid ett senare förhörstillfälle uppgav han, att han lämnat landet av fruktan för att bli arresterad av säkerhetspolisen.

N ansågs av polismyndigheter i Sverige som asocial, arbetsskygg och alkoholiserad. Han hade ett flertal gånger straffats för fylleriförseelser och vid tre tillfällen för förmögenhetsbrott, sista gången till straffarbete 10 månader.

I samband med att N ansökte om förlängt uppehållstillstånd ifrågasattes förpassning av N. Utlänningsnämnden yttrade härvid: »Nämnden anser, att N bör förpassas. Enär /N/ numera icke torde löpa risk för att bli utsatt för politisk förföljelse, finner nämnden hinder icke möta för att /N/ vid verkställighet av förpassningsbeslutet befordras till Polen.»

Utlänningskommissionen avslog N:s framställning om uppehållstillstånd och beslöt att han skulle förpassas ur riket. Beslutet verkställdes till hemlandet.

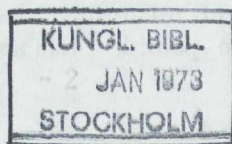
Frågan om N:s aviägsnande ur riket hade inte aktualiserats, förrän beslut fattades om hans förpassning. Av utlänningsnämndens yttrande framgår emellertid, att han tidigare ansetts som politisk flykting (»numera icke torde löpa risk för att bli utsatt för politisk förföljelse»).

Även i detta fall synes utlänningsnämnden och utlänningskommissionen ha gjort en avvägning mellan i ärendet förekommande omständigheter, vid vilken N:s alkoholism och asocialitet talade för att han återsändes till hemlandet. Ett bedömande av N:s politiska flyktingskap utan hänsynstagande till dennes levnadsomständigheter efter ankomsten till Sverige skulle troligen ha resulterat i att han ansetts som politisk flykting.

I kapitel 6 har behandlats frågor angående förverkande av asyl. Härvid har sagts, att utlänningsmyndigheten åtminstone under perioden 1954—1960 vid tillämpningen av UtIL 54 § första stycket gjort en avvägning mellan den risk för förföljelse, som hotade flyktingen i hemlandet, och den »fara» hans kvarblivande innebar för riket.

Efter 1960 synes utlänningsmyndigheten inte i något fall ha vägt olika omständigheter mot varandra vid tillämpning av ifrågavarande stadgande. Av den i detta kapitel lämnade rättsfallsöversikten torde emellertid framgå, att det funnits åtskilliga fall efter nämnda tidpunkt, då förutsättningar för en tillämpning av stadgandet om förverkande av asyl föreläggat — så som detta tolkades i tidigare praxis. Att en ändring ägt rum torde bero på att utlänningsmyndigheten numera upprätthåller en mera korrekt tillämpning av brottsrekvisitet i UtIL 54 § första stycket.

Men även efter 1960 synes utlänningsmyndigheten företaga samma avvägning mellan olika omständigheter för att avgöra, om en flykting skall få kvarstanna eller inte. Skillnaden är emellertid, att medan denna avvägning tidigare ägde rum vid en ifrågasatt tillämpning av UtIL 54 §, har denna i senare praxis ägt rum för att avgöra, huruvida en person skall anses som flykting enligt UtIL 2 §. Det praktiska resultatet blir i bägge fallen detsamma, dvs. att det blir möjligt att avlägsna en icke önskvärd flykting.

Statens offentliga utredningar 1972

Kronologisk förteckning

1. Ämbetsansvaret II. Ju.
2. Svensk möbelindustri. I.
3. Personal för tyg- och intendenturförvaltning. Fö.
4. Säkerhets- och försvarspolitiken. Fö.
5. CKR. (Centrala körkortsregistret) K.
6. Reklam I. Beskattning av reklamen. U.
7. Reklam II. Beskrivning och analys. U.
8. Forskningen inom försvaret. Fö.
9. Samhället och filmen. Del 2. U.
10. Godsbefordran till sjöss. Ju.
11. Förenklad löntagarbeskattning. Fi.
12. Skadestånd IV. Ju.
13. Kommersiell service i glesbygder. In.
14. Revision av vattenlagen. Del 2. Ju.
15. Ny regeringsform - Ny riksdagsordning. Ju.
16. Ny regeringsform - Ny riksdagsordning. (Följdförfattningar) Ju.
17. Nomineringsförfarande vid riksdagsval - Riksdagen i pressen. Ju.
18. Norge och den norska exilregeringen under andra världskriget. Ju.
19. Uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. U.
20. Läs- och bokvanor i fem svenska samhällen. Litteraturutredningens läsvanestudier. U.
21. Svävarfartslag. K.
22. Domstolsväsendet IV. Skiljedomstol. Ju.
23. Högre utbildning — regional rekrytering och samhällsekonomiska kalkyler. U.
24. Vägfrakttavla II. Ju.
25. Naturgas i Sverige. I.
26. Förskolan 1. S.
27. Förskolan 2. S.
28. Konsumentköplag. Ju.
29. Konsumentupplysning om försäkringar. H.
30. Bostadsanpassningsbidrag. In.
31. Lag om hälso- och miljöfarliga varor. Jo.
32. Kommunalt samlingsstyre eller majoritetsstyre? C.
33. Förhandlingsrätt för pensionärer. In.
34. Familjestöd. S.
35. Skogsbrukets frö- och plantförsörjning. Jo.
36. Samhälle och trossamfund. Slutbetänkande. U.
37. Samhälle och trossamfund. Bilaga 1—19. U.
38. Samhälle och trossamfund. Bilaga 20. Andra trossamfunds ekonomi. U.
39. Abortfrågan. Remissyttranden. Ju.
40. Konkurrens i bostadsbyggandet. In.
41. Familj och äktenskap I. Ju.
42. Vägtrafikbeskattningen. Fi.
43. Utnyttjande och skydd av havet. I.
44. Reformerad skatteutjämning. Fi.
45. Kulturminnesvård. U.
46. Landskapsvård genom täktsamverkan. Ju.
47. Data och integritet. Ju.
48. Riksdagen och försvarsplaneringen. Fö.
49. Tryckfriheten och reklamen. Ju.
50. Skyddsrum. Fö.
51. Sjölagens befraktningskapitel. Ju.
52. Rapport angående kommunal information m.m. C.
53. Handräckningstjänst i försvaret. Fö.
54. Skyddat arbete. In.
55. Decentralisering av statlig verksamhet — ett led i regionalpolitiken. Del 2. Slutrapport. Fi.
56. Glesbygder och glesbygdspolitik. In.
57. Ledningsrättslag. Ju.
58. Koncession för pipelines. K.
59. Att välja framtid. Ju.
60. Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m.m. S.
61. Försök med bibliotek. Litteraturutredningens biblioteksstudier. U.
62. Offentligt stöd till de politiska partierna. Ju.
63. Näringslivets försörjning med riskkapital från allmänna pensionsfonden. Fi.
64. Kriminalvård. Ju.
65. Barnavårdsmannafrågan. Ju.
66. Ny kulturpolitik. Del 1. Nuläge och förslag. U.
67. Ny kulturpolitik. Del 2. Sammanfattning. U.
68. Värnpliktsförmåner. Fö.
69. Värnpliktigas ekonomiska och sociala situation. Bilaga 5 till UFV betänkande Värnpliktsförmåner. Fö.
70. Rätten till rätten. Förslag till körkortsreform Del 1. Allmän motivering. Ju.
71. Rätten till rätten. Förslag till körkortsreform. Del 2. Lagtext och specialmotivering. Ju.
72. Rätten till rätten. Förslag till körkortsreform. Del 3. Expertutredningar. Ju.
73. Ersättning för vissa obefogade frihetsinskränkningar. Ju.
74. Arbetskraften inom byggnadsverksamheten. In.
75. Skyddat arbete. Bilagor. In.
76. Unga lagöverträdare II. Ju.
77. Låginkomstproblemet. In.
78. Företagsservice för utveckling av mindre och medelstora företag. I.
79. Kreditupplysning och integritet. Ju.
80. En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier. U.
81. Allmän tandvårdsförsäkring. S.
82. Flygarbetstid. K.
83. Invandrarutredningen 2. In.
84. Flyktingskap. In.
85. Asyl. Svensk praxis i ärenden om politiskt flyktingskap. In.

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Ämbetsansvaret II. [1]
 Godsbefordran till sjöss. [10]
 Skadestånd IV. [12]
 Revision av vattenlagen. Del 2. [14]
 Grundlagberedningen. 1. Ny regeringsform · Ny riksdagsordning. [15] 2. Ny regeringsform · Ny riksdagsordning (Följdförfattningar) [16] 3. Nomineringsförfarande vid riksdagsval · Riksdagen i pressen. [17]
 4. Norge och den norska exilregeringen under andra världskriget. [18]
 Domstolsväsendet IV. Skiljedomstol. [22]
 Vägfrakttavla II. [24]
 Konsumentköplag. [28]
 Abortfrågan. Remissyttranden. [39]
 Familj och äktenskap I. [41]
 Landskapsvård genom täktsamverkan. [46]
 Data och integritet. [47]
 Tryckfriheten och reklamen. [49]
 Sjölagens befraktningskapitel. [51]
 Ledningsrättslag. [57]
 Att välja framtid. [59]
 Offentligt stöd till de politiska partierna. [62]
 Kriminalvård. [64]
 Barnavårdsmanfrågan. [65]
 Trafikmålskommittén. 1. Rätten till rätten. Förslag till körkortsreform. Del 1. Allmän motivering. [70] 2. Rätten till rätten. Förslag till körkortsreform. Del 2. Lagtext och specialmotivering. [71] 3. Rätten till rätten. Förslag till körkortsreform. Del 3. Expertutredningar. [72]
 Ersättning för vissa obefogade frihetsinskränkningar. [73]
 Unga lagöverträdare II. [76]
 Kreditupplysning och integritet. [79]

Försvarsdepartementet

Personal för tyg- och intendenturförvaltning. [3]
 1970 års försvarsutredning. 1. Säkerhets- och försvarspolitik. [4] 2. Riksdagen och försvarsplaneringen. [48]
 Forskningen inom försvaret. [8]
 Skyddsrum. [50]
 Handräckningstjänst i försvaret. [53]
 Utredningen rörande systemet för förmåner åt värnpliktiga m.fl. (UFV) 1. Värnpliktsförmåner. [68] 2. Värnplikttigas ekonomiska och sociala situation. Bilaga 5 till UFV betänkande Värnpliktsförmåner. [69]

Socialdepartementet

1968 års barnstugeutredning. 1. Förskolan 1. [26]
 2. Förskolan 2. [27]
 Familjestöd. [34]
 Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m.m. [60]
 Allmän tandvårdsförsäkring. [81]

Kommunikationsdepartementet

CKR. (Centrala körkortsregistret) [5]
 Svärvarfartslag. [21]
 Koncession för pipelines. [58]
 Flygarbetsid. [82]

Finansdepartementet

Förenklad löntagarbekskattning. [11]
 Vägtrafikbeskattningen. [42]
 Reformerad skatteutjämning. [44]
 Decentralisering av statlig verksamhet — ett led i regionalpolitiken. Del 2. Slutrapport. [55]

Näringslivets försörjning med riskkapital från allmänna pensionsfonden. [63]

Utbildningsdepartementet

Reklamutredningen. 1. Reklam I. Beskattning av reklamen. [6] 2. Reklam II. Beskrivning och analys. [7]
 Samhället och filmen. Del 2. [9]
 Uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. [19]
 1968 års litteraturutredning. 1. Läs- och bokvanor i fem svenska samhällen. Litteraturutredningens läs- och skrivstudier. [20] 2. Försök med bibliotek. Litteraturutredningens biblioteksstudier. [61] 3. En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier. [80]
 Högre utbildning — regional rekrytering och samhällsekonomiska kalkyler. [23]
 1968 års beredning om stat och kyrka. 1. Samhälle och trossamfund. Slutbetänkande. [36] 2. Samhälle och trossamfund. Bilaga 1—19. [37] 3. Samhälle och trossamfund. Bilaga 20. Andra trossamfundets ekonomi. [38]
 Kulturminnesvård. [45]
 Kulturrådet. 1. Ny kulturpolitik. Del 1. Nuläge och förslag. [66] 2. Ny kulturpolitik. Del 2. Sammanfattning. [67]

Jordbruksdepartementet

Lag om hälso- och miljöfarliga varor. [31]
 Skogsbrukets frö- och plantförsörjning. [35]

Handelsdepartementet

Konsumentupplysning om försäkringar. [29]

Inrikesdepartementet

Kommersiell service i glesbygder. [13]
 Bostadsanpassningsbidrag. [30]
 Förhandlingsrätt för pensionärer. [33]
 Konkurrens i bostadsbyggandet. [40]
 Utredning rörande den skyddade sysselsättningen. 1. Skyddat arbete. [54] 2. Skyddat arbete. Bilagor. [75]
 Glesbygder och glesbygdspolitik. [56]
 Arbetskraften inom byggnadsverksamheten. [74]
 Låginkomstproblemet. [77]
 Invandrarutredningen 2. [83]
 Utlänningsutredningen. 1. Flyktingskap. [84] 2. Asyl. Svensk praxis i ärenden om politiskt flyktingskap. [85]

Civildepartementet

Kommunalt samlingsstyre eller majoritetsstyre? [32]
 Rapport angående kommunal information m.m. [52]

Industridepartementet

Svensk möbelindustri. [2]
 Naturgas i Sverige. [25]
 Utnyttjande och skydd av havet. [43]
 Företagsservice för utveckling av mindre och medelstora företag. [78]

